

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ve ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI
ÇALIŞMA EKONOMİSİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNDA
MALULLÜK SİGORTASI

Orhan EMEK
2501170068

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Hasan ŞENOCAK

İSTANBUL - 2020

ÖZ

TÜRK SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNDA MALULLÜK SİGORTASI

Orhan EMEK

Malullük durumu sosyal güvenlik hukuku tarafından güvence altına alınmış bir sosyal riski ifade eder ve malullük durumundan dolayı ekonomik mahrumiyet yaşayan kişilere malullük sigortası tarafından destek verilir. Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde malullük hali uzun vadeli sigorta kolları arasında değerlendirilmiş olup, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda 25 ila 27. maddeler arasında açıklanmıştır. Çalışmada malullük sigortasının önemi, malullük aylığına hak kazanma koşulları ve malullük sigortasından sağlanan yardımlar SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı Kanunları ele alınarak karşılaştırılmalı bir şekilde açıklanmıştır. Uygulamada çıkabilecek sorunlar ve bunlarla ilgili çözüm önerileri değerlendirilerek çözüm bulunmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Malullük, malullük aylığı, sosyal güvenlik, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu

ABSTRACT

INVALIDITY INSURANCE IN TURKISH SOCIAL SECURITY LAW

Orhan EMEK

Disability status refers to a social risk guaranteed by social security law. Disability insurance provides support to people suffering from economic disability due to their disability. In the Turkish Social Security System, the state of invalidity is considered among the long-term insurance branches and has been explained in Articles 25 to 27 in the Social Insurance and General Health Insurance Law No. 5510. In the study, the importance of disability insurance the conditions to qualify for disability pension, and the benefits provided from disability insurance are explained in a comparative manner by considering SSI (SSK), ISEI (Bağ-Kur) and Retirement Fund Laws. The problems that may arise in practice and the solution suggestions related to them were evaluated and a solution was tried to be found.

Key Words: Invalidity, invalidity pension, social security, Social Insurance and General Health Insurance Law No. 5510

ÖNSÖZ

Türk sosyal güvenlik sisteminde yaşanan hızlı gelişmeler, malullük sigortası konusunda da oldukça önemli etkiler göstermiştir. Oluşturulan yeni yasa ve kurulan tek çatı sistemi, bu alanda olumlu ve olumsuz birçok sonuca yol açmıştır. Bu çalışmada Türk Sosyal Güvenlik Hukuku açısından malullük sigortası 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile mülga kanunların karşılaştırılması esas alınarak kapsamlı bir şekilde incelenmek istenmiştir.

Bu süreçte tez çalışmamın planlamasında, yürütümü ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen ve değerli bilgilerini paylaşıp bana her fırsatta yardımcı olan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hasan ŞENOCAK'a, yüksek lisans yapmam için beni teşvik eden ve tez süreci boyunca ilgi ve alakalarını eksik etmeyen değerli üstatlarım Murat YETİK, Murat ASAR, Hilal SÖYLEMEZ ve Ayşe Betül ÖZKARAMAN'a, Sosyal Güvenlik Denetmeni olan çok değerli dönem arkadaşlarıma ve ders dönemini birlikte geçirdiğimiz Ahmet TEKİN, Yusuf GÜNEŞ ve Mert ÇAKIR'a sonsuz teşekkür ederim.

Çalışmamın en kritik kısımlarında emek ve desteklerini esirgemeyen Muhammed TAĞ ve Çiğdem TAĞ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Yine her türlü sıkıntıda maddi manevi yanımda olan ve sevgilerini benden esirgemeyen kıymetli aileme ve hayatımın her aşamasında benden hiçbir desteğini esirgemeyen biricik eşim Ebru EMEK'e en içten dileklerimle teşekkürlerimi sunarım.

İSTANBUL – 2020

Orhan EMEK

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	iviii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL GÜVENLİK KAVRAMI ve MALULLÜK KAVRAMI

1.1. Sosyal Güvenlik Kavramı	4
1.1.1. Genel Olarak.....	4
1.2. Sosyal Güvenliğin Tanımı.....	5
1.3. Sosyal Güvenlik Hakkı.....	6
1.4. Sosyal Güvenlikte Riskler	8
1.5. Sosyal Sigortalar.....	9
1.5.1. Kısa Vadeli Sigorta Kolları.....	9
1.5.2. Uzun Vadeli Sigorta Kolları	10
1.6. Uzun Vadeli Risklerden Malullük Durumu.....	10
1.6.1. Malullük Kavramı.....	10
1.6.2. Malullük İle İlişkili Kavramlar	11
1.6.2.1. İş Göremezlik Kavramı	11
1.6.2.2. Çalışma Gücü Kaybı	12
1.6.2.3. Meslekte Kazanma Gücü Kaybı.....	14
1.6.3. Malullük İle Benzer Kavramlar	17
1.6.4. Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Malullük Sigortasının Tarihi Gelişimi	19
1.6.4.1. TBMM Öncesi Dönem.....	19
1.6.4.1.1. Tanzimat Öncesi Dönem.....	19
1.6.4.1.2. Tanzimat Sonrası Dönem.....	21

1.6.4.2. TBMM Sonrası Dönem.....	23
1.6.4.2.1. 1920 - 1945 Dönemi	23
1.6.4.2.2. 1945 - 1960 Dönemi	24
1.6.4.2.3. 1960 ve Sonrası Dönem	25

İKİNCİ BÖLÜM

MALULLÜK AYLIĞINA HAK KAZANMA KOŞULLARI

2.1. Malul Sayılma	28
2.1.1. Genel Olarak	28
2.1.2. Hizmet Akdi İle Çalışanlar ve Bağımsız Çalışanlar Açısından Malullük Sigortası	29
2.1.2.1. Çalışma Gücünün Yüzde Altmış Oranında Kaybı	29
2.1.2.2. İş Kazası veya Meslek Hastalığı Sonucu Meslekte Kazanma Gücünün Belirli Oranda Kaybı	33
2.1.3. Kamu Görevlileri Açısından	37
2.1.4. Malullük Durumunun Kurum Sağlık Kurulunca Tespiti	44
2.2. Belirli Süre Sigortalı ve Prim Bildirmiş Olma	48
2.2.1. Genel Olarak	48
2.2.2. En Az On Yıldan Beri Sigortalı Olup Toplam 1800 Gün Prim Ödemek .	49
2.3. Sigortalı Olmadan Önce Malul Durumda Bulunmama	55
2.4. İşten Ayrılma ve Kurumdan Yazılı İstekte Bulunma	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MALULLÜK SİGORTASINDAN SAĞLANAN YARDIMLAR

3.1. Malullük Aylığı	60
3.1.1. Malullük Aylığının Hesaplanması	61
3.1.2. Malullük Aylığının Başlangıcı ve Avans.....	68
3.1.2.1. Malullük Aylığının Başlangıcı.....	68
3.1.2.2. Avans Ödenmesi	69
3.1.3. Malullük Aylığının Ödenmesi, Tahsili, Alt Sınırı ve Bildirilmesi	70
3.1.3.1. Malullük Aylığının Ödenmesi.....	70

3.1.3.2. Malullük Aylığının Tahsili.....	72
3.1.3.3. Malullük Aylığının Alt Sınırı.....	72
3.1.3.4. Malullük Aylığının Bildirilmesi.....	73
3.1.3.5. Malullük Aylığının Artırılması	74
3.1.4. Malullük Aylığının Değişmesi, Kesilmesi, Yeniden Başlaması.....	74
3.1.4.1. Malullük Aylığının Değişmesi	74
3.1.4.1.1. Kontrol Muayenesi	74
3.1.4.2. Malullük Aylığının Kesilmesi ve Yeniden Başlaması	76
3.1.5. Malullük Aylığının Diğer Aylık ve Gelirlerle Birleşmesi	81
3.1.6. Malullük Aylığının Haczedilemezliği	84
3.1.7. Yersiz Ödemelerin Geri Alınması	85
3.2. Malullük Sigortası Bakımından Üçüncü Kişilere Rücu	86
3.3. Malullük Aylığı Alanlara Sağlanan Diğer Yardımlar	88
3.3.1. Sağlık Yardımı.....	88
3.3.2. İşe Alıştırma (Rehabilitasyon)	90
3.3.3. Sosyal Yardım Zammı	91
3.3.4. Yol Parası ve Zorunlu Giderleri.....	91
SONUÇ	93
KAYNAKÇA	97

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	: Adı geçen makale
A.g.t.	: Adı geçen tez
AYM	: Anayasa Mahkemesi
Bağ-Kur	: Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
ÇGMKGKY	: Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği
g.m.	: Geçici Madde
GSS	: Genel Sağlık Sigortası
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
ILO	: International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
m.	: Madde

MYÖ	: Malullük, Yaşlılık ve Ölüm
MTİY	: Maluliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliği
R.G.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SGDP	: Sosyal Güvenlik Destek Primi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SSGSSK	: Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
SSİY	: Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
SSSİT	: Sosyal Sigorta Sağlık İşlemleri Tüzüğü
SSYSK	: Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

GİRİŞ

Sosyal güvenlik; oluşması muhtemel sosyal riskler karşısında toplumun tüm fertlerinin korunması için gerekli önlemlerin alınması ve oluşabilecek zararların karşılanması anlamına gelmektedir.

Sosyal güvenlik sistemlerinin oluşum sürecinde ekonomik ve sosyal koşulların önemi oldukça büyüktür. Nitekim Endüstri öncesi dönemde aile, vakıflar ve yardım sandıkları gibi mekanizmalar ile sosyal sigortaların temeli atılmış, bu sayede sosyal tehlikelerle karşılaşma olasılıkları bulunan insanların zararlarının kolaylıkla bertaraf edilmesi amaçlanmıştır. Sanayi Devrimi sonrası dönemde ise yaşamlarını idame ettirebilmek için emek gücünden başka bir imkana sahip olmayan ve ağır çalışma koşulları altında bulunan bir işçi sınıfı doğmuş ve ortaya sosyal güvenlik bakımından oldukça kötü bir tablo çıkmıştır. İşçilerin büyük bir çoğunluğu maruz kaldıkları iş kazaları sebebiyle hayatını kaybetmiş yahut malul kalmışlardır. Tüm bunların neticesinde kısa vadeli yardım anlayışı yerini hak kavramına bırakmış, işçi sınıfının da güçlenmesiyle bu sınıf lehine birtakım imtiyazların tanınması kaçınılmaz hale geldiğinden modern sosyal güvenlik sistemlerinin temeli bu dönemde atılmaya başlanmıştır.

Türkiye’de Anayasal bir hak olarak güvence altına alınmış olunan sosyal güvenlik hakkı vazgeçilmez ve devredilemez bir insan hakkıdır. 1982 Anayasasının 60.maddesinde teminat altına alınmış olan bu hakka göre devlet sosyal güvenliğe yönelik tedbirleri almak ve gerekli teşkilatı kurmakla yükümlüdür. Bu güvence yalnızca anayasalarla değil uluslararası hukuk belgeleri tarafından da verilmektedir. Sosyal güvenlik kavramı uluslararası düzeyde ilk defa 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde temel bir hak olarak düzenlenmiştir.

Türk sosyal güvenlik sistemi, kendine özgü ciddi yapısal sorunları içerisinde barındırmaktadır. Bu sorunların başında hiç kuşkusuz finansman sorunu gelmektedir. Sosyal güvenlik kurumlarının sürekli büyüyen açıkları neticesinde hazineden destek almaksızın bireylere gelir ve aylık bağlama neredeyse imkansız hale gelmiştir. Bu

süreçte, mevcut sorunların çözümüne yönelik birtakım reform önerileri dile getirilmiş ve 2004 yılından itibaren sosyal güvenlik kurumlarının birleştirilmesine yönelik olarak “tek çatı” modeli tartışılmaya başlanmıştır.

Bu doğrultuda, 20.05.2006 tarihinde yürürlüğe giren ve kurumsal yapıda tek çatı esasını öngören 5502 sayılı “Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu” ile mevcut sosyal güvenlik kurumları olan Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-Kur ve T.C. Emekli Sandığı’nın tüzel kişilikleri sona erdirilmiş ve tümünün malvarlığı Sosyal Güvenlik Kurumu’na devredilmiştir. Bununla birlikte primli rejim kapsamında sosyal güvenlik hakları açısından tek Kanun olarak, ilk etapta Anayasa Mahkemesi tarafından birçok maddesi iptal edilmiş ve yürürlüğü durdurulmuş olan ve nihayetinde 1.10.2008 tarihinde tüm hükümleri ile yürürlüğe giren 5510 sayılı “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu” kabul edilmiştir.

Sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında toplanması ile birlikte, öncesinde farklı şekillerde tanımlanmış olan malullük kavramında da birlik sağlanmıştır. Bu çalışmada Türk sosyal güvenlik sisteminde malullük sigortası konusu kapsamlı olarak ele alınacaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde, sosyal güvenlik kavramına yer verilerek, sosyal güvenliğin bireyler için bir hak olmasına değinilmiş ve sosyal risklerden söz edilmiştir. Bu bölümde malullük kavramı detaylı bir şekilde açıklanarak, Türk sosyal güvenlik hukukunda malullük sigortasının tarihi gelişimine de yer verilmiştir.

İkinci bölümde malul sayılmayı gerektirecek hukuki dinamiklere yer verilmiş ve malullük aylığına hak kazanma koşulları ayrıntılı bir şekilde ele alınarak 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve mülga kanunlar perspektifinde incelenmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise malullük sigortasından sağlanan yardımlara yer verilmiş, bu sigorta kolunun sağlamış olduğu en temel hak olan malullük aylığı etrafı bir şekilde incelenerek malullük aylığının hesaplanması, başlangıcı, artırılması ve

kesilmesi gibi durumlarla birlikte malullük aylığına hak kazanmış olanlara sağlanan diğer yardımlar da kapsamlı bir şekilde açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL GÜVENLİK KAVRAMI ve MALULLÜK KAVRAMI

1.1. Sosyal Güvenlik Kavramı

1.1.1. Genel Olarak

İnsanlar, doğumlarından ölümlerine kadar geçen süre zarfında hastalık, işsizlik, malullük ve yaşlılık gibi olaylarla karşılaşabilirler. Kişilerin yaşamlarında karşılaşabileceği bu olaylar gelirlerinde azalmaya sebep olabileceği gibi başkalarının desteğine muhtaç bir hayat sürmelerine de neden olabilir. İşte bu kaygı insanları, kendilerinin ve ailelerinin müreffeh bir yaşam sürebilmesi adına her zaman karşılaşabilecekleri tehlikeleri ortadan kaldırmak için birtakım tedbirler almaya itmiş ve insanların geleceklerini güvence altına alma isteği neticesinde sosyal güvenlik düşüncesi ortaya çıkmıştır.¹

Sosyal güvenlik yeni bir kavram olmasına karşın ona duyulan gereksinim insanlık tarihi kadar eskidir.² Sosyal güvenlik; bireyin yararına ve faydasına olacak şekilde ekonomik ve sosyal yaşantıya müdahil olan sosyal devlet anlayışının bir ürünüdür.³ Sosyal devletin gerçekleşme amacı olan sosyal güvenlik kavramı tüm boyutlarıyla değerlendirildiğinde, “insanlığın eski ve derin bir gereksinmesinin somut bir belirtisidir. Bu gereksinme, yarından emin olmak isteğidir.”⁴ Başka bir ifade ile sosyal güvenlik sistemleri, bireylerin ve bakmakla yükümlü oldukları kişilerin

¹ A.Can Tuncay-Ömer Ekmekçi, **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, Beta Yayınları, İstanbul, 2011, s. 1.

² Abdurrahman Ayhan, “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Güvenlik İlkeleri”, **Sosyal Güvenlik Dergisi**, S:1, 2012, s. 43.

³ Ali Nazım Sözer, **Türkiye’de Sosyal Hukuk**, 2.Baskı, Barış Yayınları, İzmir, 1998, s. 15.

⁴ Cahit Talas, **Sosyal Ekonomi**, 6.Bası, S Yayınları, Ankara, 1983, s. 323.

hayatları için tehdit oluşturabilecek unsurlara karşı bir güvence faaliyeti göstermektedir.⁵

1.2. Sosyal Güvenliğin Tanımı

Sosyal güvenlik, “sosyal” ve “güvenlik” kelimelerinin oluşturduğu bir kavramdır. Bu kelimelerden her biri kendi başına farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Böylece, gerek teori gerekse pratikte sosyal güvenlik kavramının anlamı farklı biçimlerde yorumlanmaktadır.⁶

Sosyal güvenlik kavramını meydana getiren kelimelerden birincisi olan “sosyal” kelimesi günümüzde oldukça sık kullanılan bir kelime olup, dilimize batı dillerinden geçmiş ve “içtimai” kelimesinin yerini almıştır. İçtimai kelimesi ise, “bir topluluğa ait” anlamına gelmektedir.⁷ Dolayısıyla sosyal kelimesi, kavram olarak toplumu oluşturan bireylerin birbirleriyle uyum içerisinde olmasını ifade etmektedir.⁸

“Güvenlik” kelimesi ise emniyet kelimesinin karşılığı olarak kullanılan bir sözcük olmakla birlikte öncelikle “tehlikeyi” hatırlatır. Çünkü tehlikenin olmaması durumunda güvenliğe ihtiyaç yoktur.⁹ Dolayısıyla güvenlik kelimesi herhangi bir tehlikenin yokluğunu ifade etmektedir.¹⁰

Bu iki kelimenin bir araya gelmesi neticesinde ortaya çıkan “sosyal güvenlik” kavramı ile ilgili olarak pek çok tanım yapılmıştır. Aşağıda, bu tanımlardan bir kısmına yer verilecektir.

⁵ ILO Raporu, Çevirenler; Yusuf Alper-İsmail Tatlıoğlu; **21.Yüzyıla Doğru Sosyal Güvenlik**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Bursa, 1994, s. 18.

⁶ Sait Dilik, **Sosyal Güvenlik**, Kamu-İş Yayınları, Ankara, 1991, s. 1.

⁷ Turan Yazgan, **İktisatçılar İçin Sosyal Güvenlik**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1992, s. 17.

⁸ Orhan Tuna-Nevzat Yalçıntaş, **Sosyal Siyaset**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 129.

⁹ Yazgan, **a.g.e.**, s. 18.

¹⁰ Dilik, **a.g.e.**, s. 2.

Yazgan’a göre sosyal güvenlik; “İnsanların iradeleri dışında maruz kaldıkları tehlikelerin zararlarından kurtarılma garantisidir.”¹¹

Bir diğer tanıma göre sosyal güvenlik, oluşması muhtemel sosyal riskler karşısında toplumun tüm fertlerinin korunması için gerekli önlemlerin alınması ve oluşabilecek zararların karşılanması anlamını taşımaktadır.¹²

Öte yandan sosyal güvenlik, bireylerin bugününü ve yarınını birtakım riskler bakımından güvence altına almayı amaçlayan ve bu riskler sebebiyle gelir ve kazançlarında sıkıntı yaşayan kişilerin ihtiyaçlarını gelir durumlarına bakmaksızın karşılayan bir sistemdir.¹³

1.3. Sosyal Güvenlik Hakkı

Son derece yeni bir terim olan sosyal güvenlik ile ilgili kanuni düzenlemeler 19.yüzyılın başından itibaren hayata geçirilmiş ve neredeyse tüm toplumun yaşam biçimini değiştiren sanayi devriminden sonra ülke bazında uygulanmak üzere programlar oluşturulmuştur.¹⁴ Hiç şüphesiz ki oluşturulan bu programlar, sosyal güvenlik politikalarını evrenselleştirmiş ve bunun neticesinde sosyal güvenlik ile ekonomi politikaları arasında olumlu bir etkileşim ortaya çıkmıştır.¹⁵ Sanayi devrimiyle beraber sosyal güvenlik uygulamalarının daha geniş kapsamlı bir biçimde hayata geçirilmesiyle, sosyal güvenlik vatandaşlara gösterilen bir lütuf olmaktan çıkmış ve kişiler için vazgeçilmez bir insan hakkı olmaya başlamıştır.¹⁶

¹¹ Turan Yazgan, **Türk Sosyal Güvenlik Sistemi ve Meseleleri**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1981, s. 75

¹² Hasan Şenocak, “Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreç Işığında Değerlendirilmesi”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, C:56, S:1, 2009, s. 410.

¹³ Cahit Talas, **Toplumsal Ekonomi**, 7.Bası, İmge Kitabevi, Ankara, 1997, s. 398.

¹⁴ Müjdat Şakar, **Sosyal Sigortalar Uygulaması**, 12.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2017, s. 3.

¹⁵ Sait Dilik, **a.g.e.**, s. 5.

¹⁶ Yaşar Bilge, Ahmet Saltık, Gürhan Fişek, **İş Kazaları ve Bilirkişilik Kitabı**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2012, s. 24.

Sosyal güvenlik hakkı uluslararası belgelerde kendine oldukça geniş bir yer bulmuştur. Nitekim 10.12.1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 22.maddesinde toplum üyesi olan herkesin sosyal güvenlik hakkının bulunduğu belirtilmektedir. Bildirgenin 25.maddesinde de her şahsın işsizlik, hastalık, sakatlık ve yaşlılık gibi kendisini geçim imkanlarından mahrum bırakacak olaylarla karşılaşması durumunda sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu vurgulanarak günümüzde de karşılaşılmakta olan sosyal risklerin kapsamına yer verilmiştir.

Sosyal güvenlik hakkına yönelik olarak Uluslararası Çalışma Örgütü ILO'nun da çok sayıda sosyal güvenlik sözleşmeleri bulunmaktadır. ILO'nun sosyal güvenlik hakkı ile ilgili olarak uluslararası düzeydeki en kapsamlı düzenlemesi, "1952 tarih ve 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Sözleşmesi'dir". Bu sözleşmeye aşağıda daha detaylı bir şekilde yer verilecektir.¹⁷

Sosyal güvenlik hakkı yalnızca uluslararası belgelerde ele alınmamış, bu hakkın ulusal düzeydeki kaynaklarının başında yer alan ülke anayasalarında da kendine yer bulmuştur.¹⁸ 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 60.maddesinde "*Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.*" ifadesi yer almaktadır. Sosyal güvenlik hakkı vazgeçilmez ve devredilmez bir insan hakkıdır ve bu hakkın kullanımında kişiler arasında hiçbir ayırım gözetilmemektedir.¹⁹

¹⁷ Bkz.: bahsedilen konu 1.4. Sosyal Güvenlikte Riskler başlıklı bölümde detaylı incelenmiştir.

¹⁸ Ali Güzel, Ali Rıza Okur, Nurşen Caniklioğlu, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, 18.Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2020, s. 66.

¹⁹ Nurşen Caniklioğlu, "5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun Avrupa Sosyal Şartı Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", **Legal Dergisi**, 2012, s. 157.

1.4. Sosyal Güvenlikte Riskler

Sosyal güvenlik politikalarının amacı insanları gelecekte oluşabilecek risklere ve belirsizliklere karşı korumaktır.²⁰ Hangi durumların sosyal risk sayılabileceği hususuna açıklık getiren ve milletler için adeta bir kaynak niteliğinde olan belge Uluslararası Çalışma Örgütü ILO'nun 28 Haziran 1952 tarihli ve 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Sözleşmesidir. Bu sözleşme ülkelerin refah seviyesine bakılmaksızın, tüm milletlerin tatbik edebileceği evrensel bir sosyal politika belgesidir.²¹

Sözleşmede sağlık, hastalık, işsizlik, yaşlılık, iş kazası ve meslek hastalıkları, aile ödenekleri, analık, maluliyet ve ölüm olmak üzere dokuz tane sosyal riskten bahsedilmiştir. Sözleşmeye göre ülkeler bahsi geçen dokuz adet sosyal riskten en az üçünü tatbik etmeli ve bu üç sosyal riskten birinin işsizlik, iş kazası ve meslek hastalığı, yaşlılık, malullük veya ölüm riskine yönelik olması gerekmektedir.²²

Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Sözleşmesini 1971 tarihinde kısmen onaylayan Türkiye, sözleşmede bahsi geçen dokuz riskten sekiz tanesini kabul etmiş, aile ödenekleri riskini ise henüz kabul etmemiştir.²³

Sosyal riskleri kısa dönemli riskler ve uzun dönemli riskler şeklinde kategorize etmek mümkündür.²⁴ Öte yandan sosyal riskler; iş kazası ve meslek hastalığı, hastalık,

²⁰ Hicran Atatanır, "Sosyal Güvenlik ve Aile Yardımı Uygulamaları ", **Çalışma İlişkileri Dergisi**, C:2, S:1, 2011, s. 143.

²¹ Can Tuncay, **a.g.e.**, s. 35.

²² Yusuf Alper, Duygu Açıık, Ulviye Tüfekçi Yaman, "Sosyal Güvenlikte Yeni Yol Arayışı: Risk Temelli Sosyal Güvenlik Anlayışından Herkes İçin, Hayat Boyu Sosyal Güvenlik Anlayışına" **İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, C:20, S:3, 2018, s. 392.

²³ Bülent Alpar, "İlo Sosyal Güvenlik Nihai Raporu ve Gerçekleşen Değişiklikler", **Kamu-İş Dergisi**, C:5, S:4, 2000, s. 5.

²⁴ Müjdat Şakar, **a.g.e.**, s. 4.

analık gibi geçici gelir kaybına uğratan riskler ve maluliyet, yaşlılık ve ölüm gibi sürekli gider artışlarına sebep olan riskler şeklinde de ifade edilebilir.²⁵

1.5. Sosyal Sigortalar

Sosyal güvenliğin ana vasıtası sosyal sigortalardır. Sosyal risklerin uygulanması noktasında Türk sosyal güvenlik sistemine bakıldığında; 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun (SSGSSK) 3.maddesinde sosyal sigortaların kısa vadeli sigorta kolları ve uzun vadeli sigorta kolları olmak üzere ikiye ayrılmış olduğu görülmektedir.

Ülkemizde sosyal sigortalara yönelik istatistiki veriler Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından belirli aralıklarla vatandaşlarla paylaşılmaktadır. Kurum tarafından paylaşılan son verilere göre 2020 yılı Haziran ayı itibariyle ülkemizde kısa vadeli sigorta kolları ve uzun vadeli sigorta kollarına tabi olarak çalışan aktif sigortalıların sayısı 21.956.926’dır. Kurumdan aylık veya gelir almakta olup pasif sigortalı olanların sayısı ise 12.368.032’dir.

1.5.1. Kısa Vadeli Sigorta Kolları

Bu sigorta kollarına ilişkin hükümler 5510 sayılı Kanunun “Kısa Vadeli Sigorta Hükümleri” başlıklı üçüncü bölümünde 13 ve 24.madde arasında yer alan toplam 12 maddede düzenlenmiştir. Kısa vadeli sigorta kolları uygulamaları ile sigortalıların veya yakınlarının çalışma hayatında karşılaşılabilecekleri birtakım risklere karşı korunmaları amaçlanmaktadır.

Kısa vadeli sigorta kollarını nitelikleri bakımından, “mesleki risk” ve “sosyal risk” olmak üzere iki ana grup altında toplamak mümkündür. Bu gruplamaya göre iş

²⁵ Turan Yazgan, **a.g.e.**, s. 14.

kazası ve meslek hastalıkları mesleki riskleri oluştururken, hastalık ve analık halleri ise sosyal riskleri oluşturmaktadır.²⁶

1.5.2. Uzun Vadeli Sigorta Kolları

5510 sayılı Kanunda, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları (MYÖ) ile ilgili düzenlemeler, Kanunun, “Uzun Vadeli Sigorta Hükümleri” başlıklı dördüncü bölümünde yer alan 25-42. maddeler arasında belirtilmiştir. Malullük, yaşlılık ve ölüm risklerinin tehditlerine karşı bireyleri ve aileleri kurtarmak için kurulan bu sigorta kolları aktüeryal hesaba dayanmaktadırlar.²⁷

1.6. Uzun Vadeli Risklerden Malullük Durumu

Çalışmanın konusu olan malullük durumu, hastalık veya analık gibi kısa süreli değil sürekli bir nitelik taşımaktadır. Malullük hali doğuştan olabileceği gibi sonradan da meydana gelmiş olabilir. Malullük halinin sonradan meydana gelen durumları kapsamı uygulamada daha çok kabul görmektedir.²⁸

1.6.1. Malullük Kavramı

Arapça kökenli bir kelime olan Maluliyet; sağlam olmayan hastalık ve sakatlık anlamına gelen illet sözcüğünden gelmektedir.²⁹ Türk Hukuk Lügatine göre ise maluliyet; “bir kişinin dıştan gelen etki veya bir kaza ya da hastalık sonucunda hareket yeteneğini tümüyle ya da kısmen kaybetmesidir.”³⁰ Maluliyet kelimesi, Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre ise sakatlık anlamına gelmektedir. Yukarıda oldukça genel

²⁶SGK,http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/emekli/is_kazasi_ve_meslek_hastaligi/kisa_vadeli_sig_orta_kollari, (Erişim Tarihi: 04.09.2020).

²⁷ Turan Yazgan, **a.g.e.**, s. 240.

²⁸ Onur Öztürk, Yılmaz Akkoyun, **Tüm Yönleriyle Malulen Emeklilik**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 23.

²⁹ Ferit Devellioğlu, “Ma’luliyet”, Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara, 1982, s. 690.

³⁰ **Türk Hukuk Lügati**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1991, s. 218.

bir şekilde tanımlamaları yapılan malul kelimesi, meseleye maluliyet sigortası perspektifinden bakıldığında çok daha özel anlamlar taşımaktadır.³¹

Malullük durumu, tıbben öngörülebilecek olan bir süre zarfında iş göremezlik halinin süreklilik arz etmesinden dolayı bireylerin eski işlerini bir daha yapamayacaklarını ifade eder.³²

Malullük durumu neticesinde çalışma veya meslekte kazanma gücünü kısmen ya da tamamen kaybetme ihtimali bulunan sigortalıların finansal anlamda sıkıntılar yaşaması oldukça muhtemeldir.³³ Bu sebepten ötürü malullük durumu sosyal güvenlik hukuku tarafından güvence altına alınmış bir sosyal riski ifade eder ve malullük durumundan dolayı ekonomik mahrumiyet yaşayan kişilere malullük sigortası tarafından destek verilir.³⁴

1.6.2. Malullük İle İlişkili Kavramlar

1.6.2.1. İş Göremezlik Kavramı

İş kazası, meslek hastalığı, hastalık veya kaza sonucu bireylerin fiziksel ya da zihinsel durumlarında bir olumsuzluk meydana gelmesi ve bu olumsuzluk neticesinde kişinin geçici veya kalıcı bir şekilde çalışma hayatında bulunamaması iş göremezlik olarak adlandırılmaktadır.³⁵

³¹ Levent Akın, **Sosyal Güvenlik Hukukunda Bağımlı Çalışanların Maluliyeti**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2007, s. 146.

³² Yusuf Alper, **Sosyal Sigortalar Hukuku**, 9.Baskı, Dora Yayınları, Bursa, 2018, s. 305.

³³ Nurşen Caniklioğlu, “5510 Sayılı Kanuna Göre Malullük Aylığı”, **Sicil Dergisi**, S:3, 2006, s. 145.

³⁴ Mustafa Çenberci, **Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi**, Olgaç Matbaası, Ankara, 1985, s. 339; Kenan Tunçomağ, **Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar**, 5.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 1990, s. 330; A.Can Tuncay-Ömer Ekmekçi, **a.g.e.**, s. 328.

³⁵ Ali Nazım Sözer, **a.g.m.**, s. 34.

İş göremezliğin geçici veya sürekli olarak gerçekleşmesi mümkündür. Zira kişinin çalışamama durumu kısa bir süre sonra ortadan kalkabiliyorsa geçici iş göremezlik meydana gelirken bu durumun uzun bir süre veya sürekli devam etmesi halinde ise sürekli iş göremezlik meydana gelmektedir.³⁶

Hastalık ve sakatlık, kişilerin fiziksel yahut zihinsel olarak kendilerini sağlıklı hissettikleri bir durumu anlatırken, iş göremezlik kavramı ise bu durumdan kaynaklı bir sonucu anlatmaktadır.³⁷

Maluliyet kavramından söz edebilmek için maruz kalınan sağlık problemlerinin kişilerin çalışma hayatını etkilemesi gerekmektedir. Malullük sigortası açısından maluliyet kavramının oluşabilmesi için sürekli iş göremezliğin belli bir düzeyde olması gerekmektedir.³⁸ Bu oran 5510 sayılı Kanunda “*çalışma gücünün veya iş kazası ve meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60 oranında kaybedilmesi*” şeklinde geçmektedir (m.25).

1.6.2.2. Çalışma Gücü Kaybı

Çalışma gücü “kişinin fiziksel veya zihinsel emeğini ortaya koyarak karşılığında bir gelir elde etmek yeteneğine sahip olması” şeklinde tanımlanabilir.³⁹ Bir başka tanıma göre çalışma gücü “herhangi bir iş ya da meslek dikkate alınmaksızın sigortalının beden ve ruh bütünlüğü içinde bir işi yapabilme gücünü” ifade etmektedir.⁴⁰ Bu tanımdan yola çıkarak çalışma gücü kaybını, kişinin karşılaşmış

³⁶ Nurşen Caniklioğlu, **a.g.e.**, s. 10.

³⁷ Nurşen Caniklioğlu, **Hastalık ve Sakatlığın Hizmet Akdine Etkisi**, Beta Yayınları, İstanbul, 2002, s. 9.

³⁸ Ali Nazım Sözer, **a.g.m.**, s. 34.

³⁹ Hande Bahar Kerimoğlu, **Sosyal Sigortalar Kanunu Açısından Maluliyet Sigortası**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004

⁴⁰ Yusuf Alper, **Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar**, Ekin Yayınevi, İstanbul, 2003, s. 283.

olduğu bedensel zarar neticesinde gelir elde etme yeteneğinin kısıtlanması şeklinde tanımlamak mümkündür.⁴¹

Çalışma gücü kaybının belirlenmesinde bedensel zararın ortaya çıkış nedeni sınırlandırılmamıştır. Dolayısıyla iş göremezliğin ortaya çıkış şekli çok önemli değildir. Çalışma gücü kavramı geniş anlamda yorumlanması gereken bir kavramdır. Çünkü bu kavrama göre çalışma gücü kaybı salt kişinin yapmış olduğu iş bakımından değil, çalışma potansiyeli olan herhangi bir iş bakımından değerlendirilmektedir.⁴² Levent Akın'a göre; *“Türk hukuk sisteminde maluliyete esas oluşturan çalışma gücü kaybının tespitinde, kişinin gelir elde edebilirliğinden çok, tıbbi inceleme sonucu belirlenen hareket kabiliyetindeki azalma dikkate alınmaktadır.”*⁴³ Örnek verecek olursak; ayağından ciddi derecede rahatsızlığı bulunan kişinin saat tamirciliğini rahat bir şekilde yapabilmesi çalışma gücü kaybı belirlenirken kişinin gelir elde edebilme potansiyelinden daha çok tıbbi faktörün ön planda olmasını destekler niteliktedir.⁴⁴

Her ne kadar çalışma gücü kaybı kavramı ile ilgili kanunlarda, tüzüklerde ve yönetmeliklerde net bir tanımlama henüz yapılmamış olsa da, 22.06.1972 tarihli Resmi Gazetede (R.G.) yayınlanan Sosyal Sigorta Sağlık İşlemleri Tüzüğü (SSSİT), çalışma gücü kaybının hangi hal ve durumlarda oluşacağını belirlenmesi hususunda adeta kaynak niteliğindedir. ⁴⁵ Bu tüzükte iş kazası ve meslek hastalığı sonucu sürekli iş göremezlik hallerinin meslekte kazanma gücünü ne oranda azaltacağını tespitine yönelik açıklamalara, sigortalıların hangi hallerde başka birinin sürekli bakımına muhtaç durumda sayılacaklarına yönelik bilgilendirmelere, malul sayılan kişilerin işe

⁴¹ Levent Akın, **a.g.e.**, s. 164.

⁴² Mehmet Bağcı, Maluliyet ve Vazife Maluliyeti, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014

⁴³ Levent Akın, **a.g.e.**, s. 165.

⁴⁴ Ali Nazım Sözer, “İş Göremezlik, Meslekte Kazanma Gücünün Kaybı Kavramları ve Sakatlık Kavramı ile İlişkileri”, **Adalet Dergisi**, Ocak-Şubat 1984, s. 43.

⁴⁵ Mehmet Can, **Açıklamalı-İçtihatlı Sosyal Sigortalar Kanunu Uygulaması**, 2.Baskı, Savaş Kitabevi, Ankara, 1987, s. 532.

alıştırma (rehabilitasyon) çalışmalarına ve Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulunun görevleri ve çalışma şekline yer verilmiştir.⁴⁶

Çalışma gücü kaybının tespitine yönelik olarak SGK tarafından 11.10.2008 tarih ve 27021 sayılı R.G.'de Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği (ÇGMKGKY) yayımlanmış, sonrasında 3 Ağustos 2013 tarih ve 28727 sayılı R.G.'de yayımlanan Maluliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliğinin (MTİY) yürürlüğe girmesiyle birlikte ÇGMKGKY'de bulunan birçok hüküm yürürlükten kaldırılmıştır.

Sigortalıların çalışma gücünün en az %60'ını kaybedip kaybetmediklerinin tespitinde dikkate alınacak olan Ek-1 hastalık listesine⁴⁷ MTİY'de yer verilmiş, aynı yönetmelikte hastalık listesinde bulunan tıbbi kriterlerin üç yılda bir olacak şekilde değerlendirileceği hususuna da değinilmiştir.

1.6.2.3. Meslekte Kazanma Gücü Kaybı

Malullük ile ilişkili kavramlardan bir diğeri de meslekte kazanma gücü kaybı kavramıdır. Bu kavram çalışma gücü kaybına nazaran daha dar bir çerçeveden ele alınmalıdır.

Meslekte kazanma gücü kaybı kavramı yasalarda tanımlanmamıştır. Bu kavram sigortalının mesleği açısından inceleneceğinden, öncelikle “meslek” kavramının açıklanması daha sağlıklı olacaktır. Meslek, “bir kişinin öğrenim, eğitim veya sadece pratik çalışma sonucu elde ettiği, özel bilgi ve yeteneği ile sürdürdüğü, ve

⁴⁶ Sosyal Sigorta Sağlık İşlemleri Tüzüğü 22.06.1972 Tarih ve 14223 Sayılı R.G.

⁴⁷ Ek-1'de sayılan hastalıklar Nöroloji, Psikiyatri, Göz Hastalıkları, Kulak Burun Boğaz Hastalıkları, Onkoloji, Hematoloji, Ortopedi ve Travmatoloji, Romatoloji, Dermatoloji, Kardiyoloji, Damar Hastalıkları, Genitoüriner Sistem Hastalıkları, Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları, Solunum Sistemleri Hastalıkları ve Diğer olmak üzere 16 farklı başlıkta yer alan rahatsızlıklardır.

gelecekte de devamlı olarak sürdüreceği, yaşamının devam etmesine yardımcı olan gelir sağlayıcı bir faaliyettir”⁴⁸ .

5510 sayılı SSGSSK’da malul olma şartına değinilmiştir. Bu maddeye göre; *“Sigortalının veya işverenin talebi üzerine Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu, 4.maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün veya iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60’ını, (c) bendi kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün en az %60’ını veya vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybettiği Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalı, malul sayılır.”* (5510 s.k.m.25).

Kanuna göre kişilerin malullük aylığından faydalanabilmeleri için en az %60 oranında çalışma gücü kaybına uğramış olmaları yeterliyen maluliyete sebep veren olayın herhangi bir önemi bulunmamaktadır.⁴⁹

Meslekte kazanma gücü kaybına istinaden malullük aylığından faydalanabilmek için olayın iş kazası veya meslek hastalığı sebebiyle gerçekleşmesi gerekmektedir. Dolayısıyla kişi iş kazası ve meslek hastalığından farklı bir sebeple %60 ve üzeri bir oranla meslekte kazanma gücünü kaybetse dahi malullük aylığına hak kazanamamaktadır.⁵⁰

Meslekte kazanma gücü kaybının belirlenmesinde ÇGMKGKY’nin 22.maddesince belirtilmiş olan beş cetvel esas alınmıştır. Yönetmelikte belirtilen bu cetveller A, B, C, D ve E şeklinde düzenlenmiş olup cetvellerin düzenlenmesinde tıbbi veriler esas alınmıştır. A cetveli iş kazaları ve meslek hastalıklarının neden olduğu arıza çeşitlerini, B cetveli iş kollarını, C cetveli sürekli iş göremezlik simgelerini ve D cetveli meslekte kazanma gücünün azalma oranlarını gösterirken, son olarak E cetveli

⁴⁸ Ali Nazım Sözer, **a.g.m.**, s. 36.

⁴⁹ Yusuf Alper, **a.g.e.**, s. 283; Nurşen Caniklioğlu, **a.g.m.**, s. 147; Kenan Tunçomağ, **a.g.e.**, 331.

⁵⁰ A.Can Tuncay-Ömer Ekmekçi, **a.g.e.**, s. 398; Yusuf Alper, **a.g.e.**, 284, Müjdat Şakar, **a.g.e.**, s. 234.

ise D cetveline göre belirlenmiş olan oran ve sigortalının yaşını baz alarak meslekte kazanma gücünün azalma oranının tespiti için kullanılmaktadır.

Tüm tespit süreçleri sonucunda sigortalıların meslekte kazanma gücü kayıp oranları hakkındaki bilgiler ilgili kurumca verilmektedir. Sigortalıların rapor sonucuna itiraz etmeleri ve yeniden muayene talep etmeleri mümkündür. İtiraz durumunda karar mercii Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kuruludur (SSYSK). Sigortalılar tarafından rapora ilişkin itiraz olmadığı takdirde belirlenmiş olan meslekte kazanma gücü kaybı oranı kesinleşmektedir. Hiç şüphesiz ki meslekte kazanma gücü kaybı oranının zamanla değişebilmesi olasıdır. Ancak böyle bir durumda sigortalının mahkemeye müracaat ederek yeniden durum tespiti istemesi hususu büyük tartışmalara sebep olmuştur.⁵¹ Tartışmalar sonucu konu Yargıtay’a intikal etmiş ve hukuk daireleri kendi içinde farklı kararlar almışlardır. Yargıtay 10.Hukuk Dairesi, SSYSK kararlarına karşı itirazın mümkün olamayacağını, sosyal sigortanın uzmanlık gerektiren spesifik bir alan olması nedeniyle tıbbi konularda meydana gelebilecek uyuşmazlıkların çözüm yerinin ilgili sağlık kurulları olduğunu iddia etmiştir.⁵² Yargıtay 9.Hukuk Dairesi ise, SSYSK kararlarına karşı itirazı mümkün görmüş, vermiş olduğu bu karara 1961 Anayasasında yargı yetkisinin açıklandığı 7.madde ve hak arama hürriyetinin geçtiği 31.maddeyi dayanak göstermiştir.⁵³ İki dairenin farklı kararlar alması neticesinde Yargıtay’ın 26.07.1976 tarihli resmi gazetede yayımlanan içtihadı birleştirme kararıyla uyuşmazlık 9.Hukuk Dairesinin görüşü doğrultusunda çözülmüş ve böylelikle kurul kararlarına karşı mahkemeye başvurma mümkün hale gelmiştir.⁵⁴

⁵¹ Kenan Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 332; A.Can Tuncay-Ömer Ekmekçi, **a.g.e.**, s. 323; Levent Akın, **a.g.e.**, s. 186.

⁵² Yargıtay 10.HD 19.09.1975, 9-743/1204, 27.06.1975, 9-455/455

⁵³ Yargıtay 9.HD 28.06.1976, 9-528/1278

⁵⁴ YİBK 28.06.1976, 6/4 (RG.26.07.1976/15658)

1.6.3. Malullük İle Benzer Kavramlar

Kanunda net bir şekilde tanımına yer verilmeyen malullük kavramı; sakatlık, engellilik, özürlülük ve hatta hastalık gibi kavramlarla sürekli karıştırılmakta ve çoğu zaman bu kavramlar birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Oysaki bahsi geçen kavramların her biri farklı bir anlam ifade etmekte ve dolayısıyla farklı konular için kullanılmaktadır.⁵⁵

Malullük kavramının en çok karıştırıldığı kavramların başında sakatlık gelmektedir. Sakatlık kavramını bedensel ve ruhsal sakatlık olmak üzere ikiye ayırabiliriz. Kişilerde fiziksel olarak eksiklik meydana getirip, yeteneklerini ve hareket kabiliyetini kısıtlayan sakatlık durumu bedensel iken, kişilerin akli melekelerini kısıtlayan ve zihinsel anlamda problem yaşamasına sebep olan sakatlık durumu ise ruhsal sakatlıktır.⁵⁶ Her ne kadar sakatlık ve malullük kavramı birbirine yakın gibi gözükseler de farklı anlamları ifade etmektedirler.⁵⁷ Türk Hukukuna göre malullük sakatlıktan daha ileri bir durumu anlatmaktadır. Nitekim 2022 sayılı “65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç, Güçsüz, Kimsesiz ve Sakat Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkındaki Kanun”a göre, çalışma ve iş görme gücünü %40-%70 arası kaybedenler sakat, %70’den fazla kaybedenler ise malul olarak kabul edilmektedir (m.5).⁵⁸

Türk Sosyal Güvenlik Hukukuna baktığımızda malullük için tek bir kıstas aranmamakta, malullüğün oluşabilmesi için birkaç unsurun bir araya gelmesi gerekmektedir. Sakatlık bu unsurlardan yalnızca biridir. Kişilerin maruz kaldığı her

⁵⁵ Levent Akın, **a.g.e.**, s. 143.

⁵⁶ Haluk Hadi Sümer, “Sakat ve Eski Hükümlü Çalıştırma Yükümlülüğü”, **Adalet Dergisi**, Mayıs-Haziran 1989, s. 34.

⁵⁷ Nurşen Caniklioğlu, “Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Sakatlara Emekli-Yaşlılık Aylığı Bağlanmasına Hak Kazanma Bakımından Bir Karşılaştırma”, **Kamu-iş Dergisi**, C:6, S:4, 2002, s. 251.

⁵⁸ M. Fatih Uşan, **İş Hukukunda Sakat İstihdamı**, Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası Yayınları, Ankara, 1999, s. 3.

malullük durumu aynı zamanda bir sakatlık haliyken, her sakatlık maluliyet durumu oluşturmamaktadır.⁵⁹

Bedensel ve zihinsel eksiklikleri anlatmak için kullanılan sakatlık kavramı yerine belirli alanlarda özürlü kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Özürlülük durumu; Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun'un 3.maddesine göre “*Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi*” şeklinde açıklanmıştır.⁶⁰ Günümüzde özürlü yerine daha çok engelli terimi kullanılmaktadır. Kavramların kendi içerisinde bir birlik olmadığı için bu durum neticesinde farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Öğretideki bazı yazarlara göre engellilik yalnızca hareket kabiliyeti perspektifinden incelenmesi gereken bir kavram değildir. Yalnızca sakat kişiler değil, eski hükümlüler, göçmenler dahi engelli statüsüne sokulabilir.⁶¹ Dolayısıyla her ne kadar birlikte kullanılmış olsalar da, engelli kavramı sakatlığı da içeren daha geniş bir kavramdır.⁶²

Malullük ile özürlülük kavramları da birbirinden farklı anlamlara sahip olan iki farklı kavramdır. Nitekim malullük tespiti “Maluliyet Tespit İşlemleri Yönetmelik” hükümleri çerçevesinde yapılırken, engellilik oranının tespiti ise “Özürlülük Ölçütü Sınıflandırılması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları” hakkındaki yönetmeliğe göre yapılmaktadır. Dolayısıyla engellik oranı ile çalışma gücü kaybı oranı farklı şeyleri ifade etmektedir. Malul sigortalının herhangi bir işte çalışması mümkün değilken engelli vatandaşların kendilerine uygun işlerde çalışabilmesi mümkündür. Malullük kavramının daha geniş olması sebebiyle malul olan her birey

⁵⁹ Mehmet Bağcı, **a.g.t.**, s. 8.

⁶⁰ 01.07.2005 Tarih ve 5378 Sayılı R.G.

⁶¹ Ömer Zühtü Altan, “Kota Tekniğı ve Kota Oranlarının Yükseltilmesi Ülkemizde Daha Çok Sakatın İstihdam Edilmesine Yardımcı Olabilir Mi”, **Mercek Dergisi**, Nisan 1998, s. 32.

⁶² Nurşen Caniklioğlu, **a.g.m.**, s. 13.

için aynı zamanda engelli diyebilmemiz mümkünken, engelli olan her birey için maluldür diyemeyiz.⁶³

1.6.4. Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Malullük Sigortasının Tarihi Gelişimi

Maluliyet sigortasının ülkemizdeki tarihi gelişimini incelerken 1920 yılı Büyük Millet Meclisi öncesi ve sonrası şeklinde incelemek daha sağlıklı olacaktır. 1920 yılı öncesini Tanzimat’a kadar olan dönem ve Tanzimat sonrası dönem olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.⁶⁴ Öte yandan Meclis sonrası dönem incelenirken öncelikle 1920-1945 yılları arasındaki gelişmeler, 1945-1960 yılları arasındaki gelişmeler ve son olarak da 1960 ve sonrası gelişmeler incelenecektir.

1.6.4.1. TBMM Öncesi Dönem

1.6.4.1.1. Tanzimat Öncesi Dönem

Tanzimat öncesi dönemde Osmanlı’da modern bir sosyal güvenlik sisteminden bahsetmek mümkün değildir.⁶⁵ Kanuni düzeydeki önlemlerin etkisinin oldukça sınırlı olduğu bu dönemde, sosyal güvenlik ile ilgili en kritik rolü üstlenmiş olan mercii aile olmuştur.⁶⁶ Aile yalnızca anne, baba ve çocuklar için değil ebeveynler için de sosyal güvenlik teminatı veren bir kurum rolünü üstlenmiştir. Bu durumun oluşabilmesinde Türk örf ve adetlerinin büyük katkısı olmuş, aile içerisindeki yaşlı, malul, bakıma muhtaç kişilerin sosyal güvenliği aile çatısı altında karşılanmıştır.⁶⁷

⁶³ Onur Öztürk-Yılmaz Akkoyun, **a.g.e.**, s.27.

⁶⁴ Sait Dilik, “Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi”, **Kamu-iş Dergisi**, C:1, S:8, 1989, s. 21.

⁶⁵ Cahit Talas, **Sosyal Güvenlik ve Türk İşçi Sigortaları**, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik, Ankara, 1953, s. 71.

⁶⁶ Adnan Gülerman-Sevda Taştekin, **Ahi Teşkilatının Türk Toplumunun Sosyal ve Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkileri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 58.

⁶⁷ Yusuf Alper, **a.g.e.**, s. 4.

Osmanlı'da aile müessesesinin yanında komşuluk, akrabalık ve hemşehrilik ilişkisine dayanan bir sosyal yardımlaşma ağı bulunmaktadır. Hiç kuşkusuz ki bu sosyal yardımlaşma ağının oluşmasındaki en önemli sebeplerden biri de İslam dininin yardımlaşma felsefesidir. Nitekim İslam dininin öğretilerinde yer alan ibadetlerin pek çoğu adeta sosyal yardımlaşma müessesesi görevini görmüş, vatandaşların dini vecibelerle yerine getirmiş olduğu ibadetler sosyal güvenlik fonksiyonunu yerine getirmiştir.⁶⁸

Osmanlı'da sosyal güvenlik rolünü üstlenmiş olan kuruluşların başında vakıflar gelmektedir. Türk kültürünün en önemli müesseselerinden olan vakıf, kişisel gayretle elde edilmiş olan imkanların gönül rızasıyla paylaştırıldığı ve bu paylaşım duygusunun dini motiflerle desteklendiği sosyal bir sistemdir.⁶⁹ Osmanlı'da gerek yardıma muhtaçlar için gerekse de yol, köprü, cami, okul yapımı gibi konular için hep vakıflar kurulmuştur. Kurulmuş olan vakıf müesseselerinin çoğunun temel gayesi direkt olarak sosyal güvenlik fonksiyonunu sağlamak değilse de muhtaç olan kişiler için kurulmuş olan “avarız vakıfları” sosyal güvenlik amacına yöneliktir.⁷⁰ “Avarız” kelimesi arıza kelimesinin çoğuludur ve kaza, bela anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla avarız vakıflarının temel kuruluş gayesi sosyal tehlikelerin bertaraf edilmesidir.⁷¹

Tanzimat Dönemine kadar modern bir sosyal güvenlik sistemine sahip olmayan Osmanlı'da, çalışan halkın sosyal güvenliği lonca adı verilen esnaf birlikleri sayesinde karşılanıyordu. Dışa kapalı bir meslek örgütlenmesi olan loncalarda meslek mensuplarının yardımlaşma ve dayanışmasını sağlamak amacıyla “orta sandığı” veya “teavün sandığı” adında dayanışma sandıkları kurulmuş ve bu sayede lonca

⁶⁸ Turan Yazgan, **a.g.e.**, s. 397.

⁶⁹ Yusuf Alper, **a.g.e.**, s. 5; Mehmet Bayartan, “Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler”, **Osmanlı Bilimi Araştırmaları Dergisi**, 2008, s. 157.

⁷⁰ Müjdat Şakar, **a.g.e.**, s. 28.

⁷¹ Kenan Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 42; Erol Akı, Sevdâ Demirbilek, **Sosyal ve Kültürel Hayatımızda Vakıflar ve İlgili Mevzuat**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1996, s. 29; Müjdat Şakar, **a.g.e.**, s. 28.

mensuplarının ve ailelerinin sosyal tehlikelerle karşılaşması halinde zararlarının kolaylıkla bertaraf edilmesi amaçlanmıştır.⁷² İlgili meslek mensuplarının bir nevi prim niteliği taşıyan haftalık yahut aylık aidat ödemeleriyle, yaşlılık, malullük ve ölüm gibi durumlarla karşılaşılması halinde lonca üyelerine ve ailelerine finansal destek sağlanmış ve bu sayede günümüz sosyal sigorta kurumlarının temeli atılmıştır.⁷³

Osmanlı'da yalnızca aile, vakıflar ve esnaf birlikleri değil, toprak sistemi de bir yönüyle sosyal güvenlik müessesesi işlevini görmekteydi. Devlet görevinde büyük başarıları olmuş kişilere yaşlılık ve gazilik gibi durumlarda tahsis edilen tımar arazilerinin gelirleriyle, kişilere sosyal güvenlik garantisi sağlanmış, emeklilik ve malullük gibi durumlarla karşı karşıya gelmeleri halinde desteklerde bulunulmuştur.⁷⁴

1.6.4.1.2. Tanzimat Sonrası Dönem

Tanzimat sonrası dönemde siyasi konjonktüründe etkisiyle Osmanlı'da esnaf ve sanatkârlar işlerini kaybetmiş, işyerlerinin kapanması sonucunda loncalar ortadan kalkmış ve bunun neticesinde de sosyal güvenlik garantisi sağlayan orta sandıkları bu fonksiyonunu yitirmiştir. Bu durumun yarattığı olumsuzlukları gidermek adına memur ve işçilere yönelik yeni sosyal güvenlik düzenlemeleri yapılmıştır. Bu düzenlemelerden biri olarak kabul edilebilecek olan 1865 tarihli Dilaver Paşa Nizamnamesinde hastalanan işçilerin tedavi edilmesi, hastalığın ileri seviye olması durumunda ise işçinin bir çeşit malullükle köyüne gönderilmesine ilişkin maddelere yer verilmiş, yine işçilerin çalışma saatleri ve dinlenme süreleri de bu Nizamnameyle düzenlenmiştir.⁷⁵

Bu dönemde düzenlenmiş olan uygulamaların bir diğeri de 1869 tarihli Maadin Nizamnamesidir. İş güvenliği ile ilgili birtakım düzenlemeler içermekte olan Maadin

⁷² A.Can Tuncay-Ömer Ekmekçi, **a.g.e.**, s. 84; Ali Güzel, Ali Rıza Okur, Nurşen Caniklioğlu, **a.g.e.**, s. 23; Müjdat Şakar, **a.g.e.**, s. 28;

⁷³ Yusuf Alper, **a.g.e.**, s. 6.

⁷⁴ Yusuf Alper, **a.g.e.**, s. 6.

⁷⁵ Kenan Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 40; Yusuf Alper, **a.g.e.**, s. 10.

Nizamnamesinde sosyal güvenlikle ilgili hükümler Dilaver Paşa Nizamnamesine oranla daha ileridir.⁷⁶ Bu Nizamnamede iş kazalarına değinilmiş, işçinin iş kazasına maruz kalıp ölmesi durumunda ailesine tazminat ödenmesi ve iş kazasının gerçekleşmesinde işverenin kusuru olduğu takdirde tazminat ve cezanın işverence ödenmesine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.⁷⁷

Osmanlı'da işçilere yönelik malullük düzenlemelerinden bir diğeri de 1910 tarihli "Tersane-i Amire'ye Mensup Sunuf-ı Amele vesairenin Teka'üdleri Hakkında Tüzük"tür.⁷⁸ Maluliyetin iki derece olarak ele alındığı bu tüzükte, bireyin başkasının bakımına muhtaç olduğu durumlar birinci derece malullük olarak adlandırılırken, başkasının yardımına hiçbir şekilde ihtiyaç duymadığı halde çalışamayacak seviyede maluliyete sahip olan kişiler için ise ikinci derece malullük ifadesi kullanılmıştır. Birinci derecede malullüğe sahip olanlar, hizmet sürelerine bakılmaksızın, almış oldukları son maaşın 3/4'ü ile emekli edilirken, ikinci derecede malullüğe sahip olanların hizmet süresi 10 seneden az ise maaşlarının 1/3'ü, 10 seneden fazla ise son maaşlarının yarısı tutarında ücret ödenerek emekli edilmişlerdir (1910 tarihli tüzük m.33). Bununla birlikte malul olan işçi aynı zamanda emeklilik hakkı elde etmiş ise malullük ve emeklilik maaşının yüksek olanı kişiye verilmektedir (1910 tarihli tüzük m.20). Görüldüğü gibi, günümüzde 5510 sayılı Kanun'un 54.maddesinde⁷⁹ malullük ve yaşlılık aylıklarının birleşmesi ile ilgili belirtilmiş olan husus ilk olarak 1910 tarihli tüzüğe istinaden tersane çalışanı işçiler için uygulamaya konulmuştur.

⁷⁶ Mesut Gülmez, (1936 Öncesi) Türkiye'de Çalışma İlişkileri, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Yayınları, Ankara, 1983, s. 279.

⁷⁷ A. Can Tuncay, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 10.Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2002, s. 281.

⁷⁸ Yusuf Kulaksız, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (Sivil) Memurların Emeklilik Sistemi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1998, s. 117.

⁷⁹ Kanunun 54.maddesine göre; "Bağlanacak aylık ve gelirlerin birleşmesi durumunda, uzun vadeli sigorta kollarından; Hem malullük hem de yaşlılık aylığına hak kazanan sigortalıya, bu aylıklardan yüksek olanı, aylıklar eşitse yalnız yaşlılık aylığı bağlanır..."

1.6.4.2. TBMM Sonrası Dönem

1.6.4.2.1. 1920 - 1945 Dönemi

Büyük Millet Meclisi dönemi üç yıllık kısa bir süre olmasına rağmen bu süre içerisinde sosyal güvenlikle ilgili önemli adımlar atılmıştır. Bu dönemde sosyal güvenliğe yönelik olarak 10.09.1921 tarih ve 151 sayılı “Ereğli Havza-i Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Dair Kanun” çıkarılmış ve bu Kanunun 4.maddesinde işçiler ve işverenlerden kesilecek tutarlarla finanse edilmek üzere maden işçilerinin sosyal güvenliğine yönelik ihtiyat ve teavün sandıklarının kuruluşundan bahsedilmiştir.⁸⁰ Kanunda ayrıca iş kazalarını önlemeye yönelik maddelere yer verilmiş, çalışma esnasında işçilerin kazaya uğrama ihtimaline karşın işyerinde doktor bulundurulması ve ölümlü kazalarda tazminat ödenmesi gibi hususlara da değinilmiştir.⁸¹ 151 sayılı Kanunun 4.maddesinden ilham alınarak 22 Temmuz 1923 tarihinde “Amele Birliği ve İhtiyat ve Teavün Sandıkları Talimatnamesi” oluşturulmuş ve bu talimatnameyle her madende bir ihtiyat ve teavün sandığı kurulacağı ve bunun zorunluluk ilkesine dayalı olacağı belirtilerek ülkemizin ilk sosyal güvenlik kuruluşu fiili olarak hayat bulmuştur.

Türkiye’de sosyal sigortaların kuruluşu ve sosyal sigortalara ilişkin temel ilkeler 1936 tarihli 3008 sayılı İş Kanunu ile hayata geçirilmiştir. 3008 sayılı İş Kanunu’nun 107.maddesinde; işçi sigortası idaresinin öncelikli olarak iş kazalarıyla meslek hastalıkları ve analık sigortalarını oluşturacağını, diğer sigorta kollarına yönelik kanunların ise peyderpey çıkarılacağını belirtilmiş ve sosyal sigortalara yönelik kademeli bir geçiş öngörmüştür.

⁸⁰ Cahit Talas, **a.g.e.**, s. 375; Can Tuncay, **a.g.e.**, s. 66.

⁸¹ Yusuf Alper, **a.g.e.**, s. 11.

1.6.4.2.2. 1945 - 1960 Dönemi

Bu dönemde Türkiye’de sosyal alanda genel kapsamlı ilk sigorta 27.6.1945 tarihli ve 4772 sayılı İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanunu olmuştur.⁸² Bu Kanunu, 4.1.1950 tarihinde kabul edilmiş olan 5502 sayılı Hastalık ve Analık Sigortası Kanunu takip etmiş, böylelikle kısa vadeli riskler de bu kanunla birlikte kapsam altına alınmıştır.

Türkiye’de malullük sigortası ilk kez 2.6.1949 tarih ve 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanunu ile düzenlenmiştir.⁸³ İlgili kanunun beşinci maddesinde 50 yaşını doldurduktan sonra hiçbir işte çalışamayacak duruma gelen vatandaşların prim ödeme süre şartlarını da yerine getirdiği takdirde ihtiyarlık aylığına hak kazanabilecekleri belirtilmiş, buradan da görülebileceği üzere malullük durumu bağımsız olarak ele alınmamış, ihtiyarlık sigortasının içerisinde düzenlenmiştir.⁸⁴ 5417 sayılı Kanuna göre ihtiyarlık sigortasından faydalanmak için 60 yaş gerekliyken, malullükten faydalanabilmek için bu yaş sınırı 50’ye indirilmiş, malullük durumunun tanımına ayrıntılı olarak yer verilmeyip yalnızca hiçbir işte çalışamayacak durumda olanlar için bu kavram kullanılmıştır. Yine bu dönemde 8.6.1949 tarihli ve 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununun⁸⁵ kabul edilmesiyle birlikte memurların malullük sigortası da düzenlenmiş (m.44-65) ve memurların malullüğü; adi malullük, vazife malullüğü ve harp malullüğü olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

4.2.1957 tarihinde kabul edilen Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Kanunuyla birlikte malullük sigortası daha müstakil bir kimliğe bürünmüş ve 1949 tarihinde düzenlenmiş olan İhtiyarlık Kanunu bu sayede malullük ve ölüm sigortalarıyla tamamlanmıştır.⁸⁶ Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Kanununun

⁸² RG, 7.7.1945, 6051.

⁸³ RG, 8.6.1949, 7227.

⁸⁴ Hasan Olgaç, **Sosyal Sigorta Uygulaması**, Temel Yayınları, İstanbul, 1990, s. 73.

⁸⁵ RG, 17.6.1949, 7235.

⁸⁶ RG, 4.2.1957, 9534.

3.maddesinde maluliyet sigortasından sigortalıya sağlanan menfaatler; maluliyet aylığı bağlanması ve toptan ödeme yapılması olarak belirtilmiştir (m.3). Kanunun 5.maddesinde sigortalıların maluliyet aylığından faydalanabilmesi için gerekli olan koşullardan bahsedilmiş ve sigortalıların çalışma gücünün en az üçte ikisini kaybetmiş olması, en az on beş yıldan beri sigortalı olması, ve en az 3000 günlük sigorta primi ödemiş olmaları koşuluyla bu aylığa hak kazanabilecekleri belirtilmiştir (m.5). Kanunda çalışma gücü kaybının ilk defa sigortalı çalışmaya başlamadan önce veya sonra olması gerektiği hususlarına yer verilmemiştir. Kanunun 6.maddesinde de maluliyet aylığına değinilmiş ve maluliyete hak kazanmakla birlikte geçindirmekle mükellef kimseleri bulunan sigortalıların primlerinin hesabına esas tutulan ortalama yıllık kazançlarının %50 si, geçindirmekle mükellef kimsesi bulunmayan sigortalılar için ise ortalama yıllık kazançlarının %35'i oranında yıllık maluliyet gelirin bağlanacağına değinilmiştir (m.6).

1.6.4.2.3. 1960 ve Sonrası Dönem

Bu dönemde yürürlüğe girmiş olan 1961 Anayasası ile sosyal güvenliğin bir insan hakkı ve devlet görevi olduğu hukuken tescil edilmiştir. Gerçekten, Anayasanın 48.maddesine göre, “Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilatları kurmak ve kurdurmak devletin ödevlerindendir.”

Anayasanın öngördüğü ilkeler doğrultusunda 1961 ve izleyen yıllarda sosyal güvenlik alanında çok sayıda kanuni düzenlemelere yer verilmiştir.

17.7.1964 tarihinde 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu⁸⁷ (SSK) kabul edilmiş, Kanunda uzun vadeli sigorta kollarında değişikliğe gidilerek malullük durumu 52 ila 58.maddeler arasında incelenmiştir. Kanunun 52.maddesinde malullük sigortasından sağlanan tek yardımın malullük aylığı olduğu belirtilmiş böylece 1957 tarihli Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Kanununda uygulamaya konulmuş olan

⁸⁷ RG, 17.7.1964, 11766-11779.

toptan ödeme mekanizması ortadan kaldırılmıştır. 506 sayılı SSK'nın 53.maddesinde kişilerin malul sayılabilmesi için çalışma gücünün üçte ikisinin kaybedilmiş olması ya da iş kazası ve meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60'ını yitirmiş olması gerektiği hususuna yer verilmiştir. Kanunun 53.maddesinde sigortalıya malullük aylığı bağlanabilmesi için rahatsızlığın ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başladıktan sonra meydana gelmesi gerektiği hususuna değinilerek, kişilerin sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladıkları tarihte malul sayılmayı gerektirecek bir rahatsızlıklarının olması halinde malullük aylığından faydalanamayacakları belirtilmiştir. Kanunun 54.maddesinde malullük aylığından yararlanma şartlarına değinilmiş, kişinin malul sayılabilmesi için toplam olarak 1800 gün prim ödemesi yahut en az 5 yıldır sigortalı olup, sigortalı olduğu her yıl için ortalama 180 gün MYÖ sigortaları primi ödemiş olması şartı arandığı belirtilmiştir. Yine 506 sayılı SSK'nın 58.maddesinde malullük aylığı almakta olan kişilerin sigortalı olarak bir işte çalışmaya başlaması durumunda aylıklarının kesileceği bilgisine yer verilmiş ve böylece günümüzde de geçerliliğini koruyan bu hüküm ilk defa hukukumuzda girmiştir.

Ülkemizde 5510 sayılı SSGSSK çıkarılıncaya kadar, hizmet akdiyle çalışanların sosyal güvenliği 506 sayılı SSK ile düzenlenmişken, kendi nam ve hesabına çalışanların sigortalılığı 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu ile, devlet memuru olarak çalışanların sigortalılığı 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu ile, tarımda hizmet akdiyle çalışanların sigortalılığı 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu ile ve tarımda kendi nam ve hesabına çalışanların sosyal güvenliği ise 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu ile düzenlenmiştir. Dolayısıyla bireylerin sosyal güvenlik haklarına beş ayrı kanunda yer verilmiştir. Bu itibarla dağınık halde bulunan sosyal güvenlik mevzuatının tek çatı altında toplanması için 2000'li yılların başından itibaren çeşitli düzenlemelere yer verilmiş, bu doğrultuda ilk etapta 16.05.2006 tarih ve 5502 sayılı Kanunla SGK oluşturulmuştur.

Sosyal güvenlik sistemindeki dağınıklığı gidermek, emeklilik, sağlık ve sigorta hak ve yükümlülükleri bakımından norm ve standart birliğini sağlamak için

31.05.2006 tarihinde 5510 sayılı SSGSSK kabul edilmiş ve 01.01.2007 tarihinde kanunun yürürlüğe girmesi öngörölmüştü. Ancak Anayasa Mahkemesi tarafından Kanunun bazı maddelerinin iptal edilmesi⁸⁸ neticesinde yürürlük tarihi önce 01.07.2007 tarihine, daha sonra ise 01.01.2008 tarihine ertelenmiş ve nihayetinde 5510 sayılı Kanun⁸⁹ 01.10.2008 tarihinde tüm hükümleri ile yürürlüğe girmiştir. 5510 sayılı SSGSSK’da malullük sigortası 25-27.maddeler arasında düzenlenmiştir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ilgili maddeler ayrıntılı olarak incelenecektir.

⁸⁸ AYM, 15.12.2006, 111 E./112 K., RG, 30.12.2006, 26392.

⁸⁹ RG, 16.6.2006, 26200.

İKİNCİ BÖLÜM

MALULLÜK AYLIĞINA HAK KAZANMA KOŞULLARI

2.1. Malul Sayılma

2.1.1. Genel Olarak

5510 sayılı SSGSSK’da malullük sigortası 25-27.maddeler arasında düzenlenmiştir. Kanunun 25.maddesinin 1.fikrasında kimlerin malul sayılabileceğine değinilmiş ve ilgili maddede; *“Sigortalının veya işverenin talebi üzerine Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu, 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün veya iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60’ını , (c) bendi kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün en az %60’ını veya vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybettiği Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalı malul sayılır.”* denilmiştir. Bu hükümden de görüleceği üzere Kanun, sigortalının malul sayılabilmesi için çalışma gücünün yahut iş kazası ve meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün %60 oranında kaybını gerekli görmüştür.

5510 sayılı SSGSSK’ya göre malul sayılmak için; maluliyete sebep olan rahatsızlığın, ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başladıktan sonra ortaya çıkmış olması, çalışma veya meslekte kazanma gücünün %60 oranında kaybı ve malullük durumunun kurum sağlık kurullarınca tespiti gerekmektedir. Dolayısıyla kişilerin

malullük sigortasından faydalanabilmeleri için bu koşulların birlikte gerçekleşmesi zaruridir.⁹⁰

2.1.2. Hizmet Akdi İle Çalışanlar ve Bağımsız Çalışanlar Açısından Malullük Sigortası

2.1.2.1. Çalışma Gücünün Yüzde Altmış Oranında Kaybı

5510 sayılı SSGSSK'ya göre sigortalının malul sayılabilmesi için aranılan ilk kriter çalışma gücünün en az %60 oranında kaybıdır. Buna göre, “*Sigortalının veya işverenin talebi üzerine Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu, 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün en az %60'ını kaybettiği*” Kurumca tespit edilen sigortalı malul sayılmaktadır. Çalışma gücü kaybı kavramı ile ilgili teorik bilgilere birinci bölümde yer verildiğinden, bu bölümde yalnızca ilgili yere gönderme yapmakla yetinilmiştir.⁹¹

5510 sayılı Kanun kapsamında olan sigortalıların malul sayılabilmeleri için MTİY'nin (Ek-1) hastalık listesinde belirtilmiş olan rahatsızlıklar dikkate alınmaktadır. Söz konusu listeye göre bu hastalıklar; “nöroloji”, “psikiyatri”, “göz hastalıkları”, “kulak-burun-boğaz hastalıkları”, “onkoloji”, “hematoloji”, “ortopedi ve travmatoloji”, “romatoloji”, “gastroenteroloji ve hepatoloji”, “dermatoloji”, “kardiyoloji”, “damar hastalıkları”, “genitoüriner sistem hastalıkları”, “endokronoloji ve metabolizma hastalıkları”, “solunum sistemi hastalıkları” ve “aids” olmak üzere 16 grup halinde belirlenmişlerdir. Belirtilmiş olan hastalıklara sahip olan kişilerin çalışma güçlerini en az %60 oranında kaybetmiş oldukları kabul edilmektedir. Sigortalıların MTİY hastalık listesinde belirtilmiş olan rahatsızlıkların birden fazlasına sahip olması

⁹⁰ Yunus Yelmen, “5510 Sayılı Kanuna Göre 4(a), (4(b) ve 4(c) Sigortalılarının Malullük Hali İle Malullük Sigortasından Sağlanan Yardımlar”, **Mali Çözüm Dergisi**, 2011, s. 249; Müjdat Şakar, **a.g.e.**, s. 236; Yusuf Alper, **a.g.e.**, s. 306; Ali Güzel, Ali Rıza Okur, Nurşen Caniklioğlu, **a.g.e.**, s. 465.

⁹¹ Bkz.: bahsedilen konu 1.6.2.2. Çalışma Gücü Kaybı başlıklı bölümde detaylı incelenmiştir.

halinde en ağır hastalık dikkate alınmaktadır. Dolayısıyla ilgili yönetmeliğin 4.maddesinin (c) bendinde belirtilmiş olduğu gibi “*Birden fazla iş kazası veya meslek hastalığı sonucu sürekli iş göremezlik dereceleri veya birden fazla engellilik derecelerinin hesaplama şekli*” olarak tanımlanmış olan Balthazard Formülünün⁹² uygulamasına burada yer verilmemiştir.

Kanun koyucu kişilerin malullük sigortasından yararlanabilmeleri için her ne kadar %60’lık çalışma gücü kaybını şart olarak koymuş olsa da, çalışma gücü kayıpları bu oranın altında olan sigortalılar için de erken emeklilik hakkı tanımıştır.⁹³

5510 sayılı SSGSSK’nın 28.maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarında bu hususa değinilmiş ve sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başlamadan önce en az %60 ve daha fazla oranda çalışma gücü kaybı olan kişilerin 15 yıl sigortalılık süresi ve 3960 gün MYÖ sigortası primi bildirilmiş olması şartıyla yaşlılık aylığından faydalanabileceklerine değinilmiştir. Diğer yandan kişilerin çalışma gücü kayıp oranlarının %50 ila %59 arasında olması halinde en az 16 yıllık sigortalılık süresi ve 4320 gün MYÖ primi bildirilmiş olması ya da kişilerin çalışma gücü kayıp oranlarının %40 ila %49 arasında olması durumunda en az 18 yıllık sigortalılık süresi ve 4680 gün MYÖ primi bildirilmiş olması şartıyla yaşlılık aylığı alabileceklerine değinilerek, malullük sigortası hükümlerinden yararlanamayan sigortalılara bir nevi pozitif ayrımcılık yapılmıştır.⁹⁴

Sosyal sigortalarda malullüğü doğuran birinci durum sigortalının çalışma gücünü en az %60 oranında kaybıdır. Çalışma gücü kaybının tespitinde sigortalının mesleğinin ve çalışma gücü kaybının iş kazası, meslek hastalığı, hastalanma, trafik

⁹² Balthazard hesaplama formülü, sağlık kurulu raporu alımında kişide birden fazla hastalık, sakatlık bulunması halinde kişideki tüm hastalıkların hesaplamasında kullanılan yöntemdir. Birden fazla hastalığın sakatlığın olması durumunda balthazard hesaplama tablosu ile hesaplama yapılarak toplam özür oranı tespit edilir. <https://rapor.engelliler.gen.tr/>, (Erişim Tarihi: 05.09.2020).

⁹³ Ramazan Elma, **Örnekler ve Uygulamalarla Sosyal Güvenlik Hukuku**, 3.Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018, s. 315.

⁹⁴ Onur Öztürk- Yılmaz Akkoyun, **a.g.e.**, s. 31.

kazası veya sigortalının kendi eylemi neticesinde gerçekleşmesinin hiçbir önemi yoktur.⁹⁵ Bununla birlikte kişide çalışma gücü kaybına neden olan olayın sigortalının veya işverenin kusurundan dolayı gerçekleşmesinin de ehemmiyeti yoktur. Burada malul sayılabilmek için en temel koşul sebebine bakılmaksızın çalışma gücünün istenilen oranda yitirilmesidir.⁹⁶ Yargıtay'ın yerleşik içtihatları da bu yöndedir.⁹⁷

Malullük sigortasını uzun vadeli sigorta kolları bölümünde düzenlemiş olan 5510 sayılı SSGSSK, mülga kanunların bir nevi sentezi şeklinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla çalışma gücü kaybını incelerken mülga kanunlarla mukayese etmemiz faydalı olacaktır.

5510 sayılı SSGSSK'nın, malullük konusunda kendisinden önce yürürlükte bulunan 506 sayılı SSK ile benzer yönleri bulunmakla beraber yeni kanunda revize edilmiş maddeler de bulunmaktadır. 506 sayılı SSK'da malullük 52-58.maddeler arasında incelenmiş ve kanunun çalışma gücü kaybına değindiği 53.maddesinde kişilerin malul sayılabilmesi için çalışma gücünün en az üçte ikisinin kaybedilmiş olması ya da iş kazası ve meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60'ını yitirmiş olması gerektiği hususuna yer verilmiştir. 506 sayılı SSK, sigortalıların malullük sigortasından faydalanabilmeleri için çalışma gücü kaybının

⁹⁵ Yusuf Alper, **a.g.e.**, s. 283.

⁹⁶ Kenan Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 395.

⁹⁷ “Çalışma gücünün yitirilme oranının saptanmasında Kanunda sözü geçen tüzüğün göz önünde bulundurulması ve maluliyete ilişkin doktor muayeneleri sonucunda düzenlenecek raporların da tüzük hükümlerine uygun olması zorunludur. Bağ-Kur Kanununun 28.maddesinde öngörülen çalışma gücü belirli bir meslekle bağlantılı çalışma gücü değil, genel nitelikteki çalışma gücüdür. Ankara Numune hastanesinin verdiği tetkikler sonucu Bağ-Kur vekilinin yaptığı temyiz sonucu; çalışma gücünün yitirilme oranının saptanmasında, Kanunda sözü geçen tüzüğün göz önünde bulundurulması ve maluliyete ilişkin doktor muayeneleri sonucunda düzenlenecek raporların da tüzük hükümlerine uygun olması zorunludur. Çünkü Kanunun amacı, çalışma gücünün yitirilme oranının saptanmasında tüzükle belirtilen objektif halleri ortaya koymak ve bu halleri belirli sonuçlara bağlamak suretiyle uygulamada yeknesaklığı sağlamak, benzer olaylarda değişik sonuçlara varılmanın önlenmesidir.” HGK. 1981/10-428 E.982/839 - K.22.10.1982.T.

2/3'ünün kaybını ararken 5510 sayılı SSGSSK'da ise bu kavram da yüzdelik usule göre belirlenmiş ve %60'lık oran esas alınmıştır.⁹⁸

506 sayılı SSK'nın 53.maddesi ile halihazırda yürürlükte bulunan 5510 sayılı SSGSSK'nın malullük düzenlemesi mukayese edildiğinde SSGSSK'nın çalışma gücü kaybı oranını %66,6'dan %60'a çekmesi, hizmet akdi ile çalışanlar bakımından olumlu bir gelişme olarak nitelendirilebilir.⁹⁹

506 sayılı SSK'ya göre malul sayılabılmenin koşullarından birisi de ilgili Kanunun 34.maddesi gereğince yapılacak tedavi sonucunda çalışabilir durumda olmamaktır. Bu duruma bağlı olarak sigortalının yapılacak tedavi sonucunda çalışma gücü kaybı oranına bakılmaksızın malul sayılması olasıydı. Dolayısıyla doktor raporu ile kişinin tekrardan çalışamayacağını kararlaştırıldığı durumlarda, sigortalının çalışma gücü kayıp oranına bakılmaksızın kişi malul sayılmaktaydı.¹⁰⁰ 29.07.2003 tarih ve 4958 sayılı Kanunun 33.maddesiyle ucu açık olan bu malullük haline belli bir kıstas getirilmiş ve söz konusu hüküm *“34 üncü madde gereğince yapılan tedavi sonunda Kurum sağlık tesisleri sağlık kurullarınca düzenlenecek usulüne uygun rapor ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu çalışma gücünün en az 2/3'ünü yitirmek”* şeklinde değiştirilmiştir (SSK 53, A, 1, b). Bu değişiklikle birlikte çalışma gücü kayıp oranı 2/3'ten daha az olup doktor raporu neticesinde malul olan kişiler için avantajlı durumun sona erdiğini söylemek mümkündür.

5510 sayılı SSGSSK ile birlikte hastalık sigortasından yapılan tedavi sonucu sigortalının çalışamaz duruma gelmesi ve bu sayede malul sayılması uygulamasına son

⁹⁸ Ali Rıza Okur, “Eski Yasada Olmayıp Yeni Yasada Olan Hükümler ve Yeni Tanımlar”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Eylül-Ekim 2011, s. 162.

⁹⁹ Özkan Bilgili, **Yeni Sosyal Güvenlik Uygulaması**, 1.Baskı, SMMM Odası Yayınları, Ankara, 2008, s. 3; Şevket Günay Bigat, **Beden Gücünün Azalmasından Kaynaklanan Tespit Davaları**, 1.Basım, Zigana Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 162; Levent Akın, **a.g.e.**, s. 161;

¹⁰⁰ Cevdet Ceylan, “4958 Sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile 506 Sayılı Kanunda Yapılan Değişiklikler”, **Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi**, S:20, Temmuz-Ağustos 2003, s. 21.

verilerek¹⁰¹, sigortalının malul sayılabilmesi için çalışma gücünü veya iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünü en az %60 oranında kaybetmesi gerekli görülmüştür (m.25/1).

Malullük sigortası 1479 sayılı Bağ-Kur Kanununda 27 ila 33.maddeler arasında ayrı bir sigorta dalı olarak düzenlenmiştir. Bağ-Kur Kanunun 28.maddesinde; *“Bu kanunun uygulanmasında çalışma gücünün en az üçte ikisini yitirdiği tespit edilen sigortalı malul sayılır. Şu kadar ki, bu Kanuna tabi sigortalılığın başladığı tarihte malul sayılacak derecede hastalık veya arızası bulunduğu önceden veya sonradan tespit edilen sigortalı, bu hastalık veya arızası nedeniyle malullük sigortası yardımlarından yararlanamaz”* denilerek Bağ-Kur yasası açısından malullük sigortasından faydalanabilmek için çalışma gücü kaybı oranının en az üçte iki oranında kaybının gerektiği hususuna değinilmiştir. SSGSSK’da malullük tanımına yer verilirken sigortalı grupları arasında ayrıma gidilmemiştir. Bağ-Kur Kanunu, kişilerin malullük sigortasından faydalanabilmeleri için çalışma gücünün en az 2/3’ünün yani %66,66’lık kısmının kaybını esas alırken, SSGSSK çalışma gücü kaybı oranını %66,6’dan %60’a çekmiştir. Dolayısıyla bu durumun bağımsız çalışanlar bakımından olumlu bir gelişme olduğu söylenebilir.

2.1.2.2. İş Kazası veya Meslek Hastalığı Sonucu Meslekte Kazanma Gücünün Belirli Oranda Kaybı

5510 sayılı Kanuna göre malul sayılabilmek için bir diğer kriter de iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünü en az %60 oranında kaybetmektir. Tanımdan da görülebileceği üzere malullük sigortasından yararlanabilmek için salt meslekte kazanma gücünün belli bir oranda kaybı yeterli görülmemiş, olayın iş kazası veya meslek hastalığı neticesinde olması gerektiği hususunun altı çizilmiştir. Dolayısıyla iş kazası ve meslek hastalığı kavramlarının izahı son derece önemlidir.

¹⁰¹ Nurşen Caniklioğlu, **a.g.m**, s. 146.

İş kazası kavramı; sigortalıların hayati durumlarını ani ve beklenmedik bir şekilde tehlikeye sokan, çalışanların yaralanmalarına hatta kimi durumlarda ölümlerine sebep olan ve kişileri bedenlen ve ruhen zarara uğratan olay olarak tanımlanabilir.¹⁰² 5510 sayılı SSGSSK’da iş kazası kavramı 13.maddede tanımlanmış, meydana gelen kazanın hangi durumlarda iş kazası sayılabileceği gibi hususlara bu maddede değinilmiştir. Bu maddeye göre iş kazası; *“Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada, işveren tarafından yürütölmekte olan iş nedeniyle, bir işverene bağılı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda, bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğına süt vermek için ayrılan zamanlarda, sigortalıların işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş gelişi sırasında meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenlen ya da ruhen engelli hale getiren olaydır.”*

İlgili maddede de anlatıldığı üzere bir olayın iş kazası olarak nitelendirilebilmesi için; kazayı geçiren kişinin sigortalı olması, sigortalının işyerinde yahut işyeri olarak sayılan yerlerde bulunmuş olması, olayın işveren tarafından yürütölmekte olan iş nedeniyle meydana gelmesi, kaza ile sonuç arasında uygun bir illiyet bağının bulunması, kişinin kaza neticesinde bedenlen veya ruhen zarara uğraması ve bu unsurların bir arada gerçekleşmesi gerekmektedir.¹⁰³

Bu konu ile ilgili değinilecek olan bir diğerk kavram ise meslek hastalığı kavramıdır. Meslek hastalığı; işverenin emir ve talimatı doğrultusunda çalışan

¹⁰² Savaş Taşkent, İş Kazası Kavramı, **Prof. Dr. Nuri Çelik’e Armağan**, Beta Yayınları, 1.Basım, İstanbul, 2001, s. 1952; Hüseyin Ceylan, “Türkiye’deki İş Kazalarının Genel Görünümü ve Gelişmiş Ülkelerle Kıyaslanması”, **Uluslararası Mühendislik Araştırma ve Geliştirme Dergisi**, C:3, S:2, 2011, s. 19; Resul Limon, **SSK’da İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Sigorta Kolu**, Tes-İş Yayınları, Ankara, 1998, s. 4.

¹⁰³ Ali Nazım Sözer, **Türk Sosyal Sigortalar Hukukunda İş Kazası Kavramı ve Unsurları** **Prof. Dr. Nuri Çelik’e Armağan**, Beta Yayınları, 1.Basım, İstanbul, 2001, s. 1894; Ramazan Elma, **a.g.e.**, s. 212.

sigortalının, işin nitelik ve yürütüm şartları neticesinde meydana gelen olay sonucu, bedeni veya ruhi olarak sağlığının bozulması şeklinde tanımlanabilir.¹⁰⁴

5510 sayılı SSGSSK’da meslek hastalığı 14.maddede tanımlanmış ve ilgili maddede; “*Meslek hastalığı, sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal engellilik halleridir.*” şeklinde açıklanmıştır.

Bir hastalık veya sakatlık halinin meslek hastalığı sayılabilmesi için kişinin öncelikle sigortalı olması, yaşadığı sağlık probleminin yapmış olduğu iş neticesinde ortaya çıkmış olması, kişinin hastalanması, bedenlen veya ruhen özre uğramış olması, maruz kaldığı rahatsızlığın ÇGMKGKY’de yer alması ve belirtilen süre içerisinde meydana gelmesi ve hastalığın doktor raporu ile tespit edilmesi gibi unsurların birlikte gerçekleşmesi gerekir.¹⁰⁵

İş kazası; mesleki olmayan olaylar sonucunda da meydana gelebilirken, bir olayın meslek hastalığı sayılabilmesi için tamamen yürütülen işten kaynaklı olması gerekmektedir. İş kazasının oluşma süreci anlıktır, meslek hastalığı ise genellikle belirli bir zaman zarfında meydana gelmektedir.¹⁰⁶

5510 sayılı SSGSSK’ya göre iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün %60 oranında kaybedilmesi durumunda sigortalı malullük aylığına hak kazanabilmektedir.

506 sayılı SSK’ya göre konuya bakıldığında, Kanunun ilk halinde; “*Çalışma gücünün en az üçte ikisini yitirmiş durumda sayılmayanlardan 34.madde gereğince yapılan tedavi sonunda, Kurum Sağlık Tesisleri Sağlık Kurullarınca düzenlenecek*

¹⁰⁴ İlhan Uluslan, **Özellikle Borçlar Hukuku ve İş Hukuku Açısından İşverenin İşçiyi Gözetme Borcu Bundan Doğan Hukuki Sorumluluğu**, Kazancı Yayınevi, İstanbul, 1990, s. 81.

¹⁰⁵ Cüneyt Olgaç-Süleyman Tunçay-Mehmet Bulut, **Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulamaları**, Bilge Yayınları, Ankara, 2011, s. 72; Ramazan Elma, **a.g.e.**, s. 228.

¹⁰⁶ Ramazan Elma, **a.g.e.**, s. 228.

raporlarda çalışabilir durumda olmadığı belirtilen sigortalı malullük sigortası bakımından malul sayılır.” (m.53/b) ifadesine yer verilmiş, “iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60’ını kaybeden” ibaresi Kanuna daha sonra eklenmiştir.¹⁰⁷ Dolayısıyla 506 sayılı SSK ile 5510 sayılı SSGSSK’nın iş kazası veya meslek hastalığı sonucun meslekte kazanma gücü kaybı için belirlemiş oldukları oran aynıdır. 506 sayılı SSK’da iş kazası ve meslek hastalığı sonucu sürekli iş göremezlik hallerinin meslekte kazanma gücünü hangi ölçüde azaltacağı hususunun tespitinde SSSİT esas alınırken, 5510 sayılı SSGSSK’da ise 01.10.2008 – 01.09.2013 tarihleri arasında ÇGMKGKY, 01.09.2013 tarihinden itibaren ise MTİY uygulanmaktadır.

1479 sayılı Bağ-Kur Kanununda, malullük sigortasından yalnızca çalışma gücünün en az üçte ikisini yitirdiği tespit edilen sigortalıların yararlanabileceğinden söz edilmiş (m.28), meslekte kazanma gücü kavramına değinilmemiştir. Dolayısıyla 5510 sayılı SSGSSK, bağımsız çalışan Bağ-Kur sigortalıları için oldukça önemli bir yenilik getirmiştir.¹⁰⁸

İş kazası veya meslek hastalığı sonucu oluşabilecek malullük durumlarında yaşanabilecek suiistimalleri önleme adına SGK tarafından maluliyet hallerinin tespiti hakkında Genel Yazı¹⁰⁹ çıkarılmıştır. Bu Genel Yazıya göre;

“İş kazası ve meslek hastalığı söz konusu olmayan çalışma gücü kaybına dayalı malullük hallerinin tespiti için münferiden de olsa rapor herhangi bir inceleme suiistimali ve ilk işe girişten önce çalışma gücü kayıpları dışında herhangi bir inceleme gerekmemekte ve sözleşmeli sağlık sunucularınca verilecek raporların Kurum Sağlık Kurullarına gönderilmesi sonucunda maluliyet kararı bu Sağlık Kurullarınca verilmektedir. Dolayısıyla bu tür talepler için rapor suiistimali konusu

¹⁰⁷ Ek bent: 29/06/1978-2167 sayılı Kanun 4.madde

¹⁰⁸ Levent Akın, **5754 Sayılı Yasa Sonrasında Yeni Malullük Sigortası Ali Güzel’e Armağan**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 903.

¹⁰⁹ SGK, 23.02.2009 tarih ve 2009/31 sayılı Genelge

idari denetimi ilgilendirdiğinden bu tür konular mutlaka Rehberlik ve Teftiş Grup Başkanlıklarına intikal ettirilecek, sigortalının ilk işe girişten önce çalışma gücü kayıpları için ise herhangi bir tereddüt olması durumunda çalışma gücü kaybının hangi tarihten itibaren başladığı konusunda tekrar ayrıntılı rapor alınması sağlanacak ve Başkanlığa intikali sağlanacaktır. Bunun dışında çalışma gücü kayıplarından dolayı maluliyet talepleri için herhangi bir denetim yapılmayacaktır. Maluliyetle sonuçlanan iş kazaları ve meslek hastalıklarından ise, iş kazası ile ilgili olarak Ünitelere intikal eden bilgi, evrak ve/veya raporlardan el, kol, bacak ve göz gibi uzuv kayıpları ile boyun, omur ve bel kırılması ya da ruhsal travma sonucunda sürekli bir arızanın mevcut olduğu anlaşılan iş kazaları ile bütün meslek hastalıkları, ünitelerce soruşturulmayarak, mucipler sonuçlandırılmak üzere Rehberlik ve Teftiş Grup Başkanlıklarına intikal ettirilecektir.”

2.1.3. Kamu Görevlileri Açısından

Kamu Görevlilerinin sosyal güvenliği ilk olarak 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununda düzenlenmiş ve Kanunda malullük sigortasına ilişkin açıklamalara 44 ila 52.maddeler arasında yer verilmiştir. Emekli Sandığı Kanunu malullüğü, adi malullük, vazife malullüğü ve harp malullüğü olmak üzere üç başlık halinde incelerken, 5510 sayılı SSGSSK ise genel malullük ve vazife malullüğü kavramlarına değinmiştir. 5510 sayılı SSGSSK’nın yürürlük tarihi olan 2008 yılı Ekim ayı itibariyle memuriyete giren vatandaşların malullük durumu bu yasaya tabi iken, SSGSSK’nın yürürlük tarihinden önce memuriyete giren kişiler için ise 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu’nun malullük hükümleri geçerli olmaktadır.¹¹⁰ Dolayısıyla 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu ile 5510 sayılı SSGSSK’nın malullük hükümlerinin incelenmesi yerinde olacaktır.

5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununa göre, vazifelerini yapamayacak derecede bedensel arızalara veya tedavisi imkansız hastalıklara maruz kalanlar genel anlamda malul sayılmış; bu maluliyetin, yasada belirtilmiş olan belli hal ve

¹¹⁰ Sadettin Orhan, **Herkes için Sosyal Güvenlik Rehberi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011, s. 206.

sebeplerden ileri gelmesi durumunda da, bu kişiler vazife malulü olarak nitelendirilmiştir. Maluliyetleri vazife malullüğüne dahil olmayanlar ise adi malul sayılmışlardır.¹¹¹ 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun 44.maddesinde adi malullüğün tanımına yer verilmiş ve burada “*Her ne sebep ve suretle olursa olsun vücutlarında hasıl olan arızalar veya düçar oldukları tedavisi imkansız hastalıklar yüzünden vazifelerini yapamayacak duruma giren iştirakçilere malul denir ve haklarında bu kanunun malullüğe ait hükümleri uygulanır. Şu kadar ki, bunlar yazı ile istedikleri takdirde haklarında bu Kanun hükümleri uygulanmaksızın malullüklerinin mani olmadığı başka vazife ve sınıflara nakil suretiyle tayinleri yapılmak üzere istifa etmiş sayılırlar. Bunların, istifa etmiş sayıldıktan sonra dahi, bu Kanun hükümlerinin uygulanmasını istemek hakları mahfuzdur. Ancak, kurumlarında başka vazife ve sınıflara nakli mümkün olanlardan özel kanunlarına göre yükümlülük süresine tabi olanlar, bu yükümlülüklerini tamamlamadıkça veya maluliyetlerinin yeni vazifelerine de mani olduğuna dair 50 nci madde uyarınca yeniden rapor almadıkça bu haklarını kullanamazlar.*” denilmiştir. Buradan da görülebileceği üzere 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununa göre malul sayılabilmenin koşulu olarak herhangi bir çalışma gücü kaybı oranı aranmamıştır. 5510 sayılı SSGSSK’da ise 25.maddenin ilk halinde malullük sigortasından faydalanabilmek için belirli bir oran şartı konulmuş, adi malullükten daha ziyade genel malullük tanımına yer verilmiştir. Anayasa Mahkemesinin 25.madde ile ilgili iptal kararından sonra değişikliğe gidilmiş ve kamu görevlileri için “vazifelerini yapamayacak şekilde” ibaresi eklenerek bir nevi adi malullüğe benzer bir uygulama hayata geçirilmiştir. Bu değişiklikle birlikte vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybeden 4/I-c kapsamındaki sigortalılar malullükten faydalanabileceklerdir.¹¹²

5510 Sayılı SSGSSK kamu görevlileri için malullük durumunu şu şekilde açıklamıştır: “*Yedek subay veya er olarak ya da talim, manevra, seferberlik veya harp dolayısıyla görevleri ile ilgileri kesilmeksizin silah altına alındıkları dönemde malul*

¹¹¹ Coşkun Saraç, “Vazife Malullüğü Kavramı”, **DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C:4, S:2, İzmir, 2002, s. 112; Mehmet Bağcı, **a.g.t.**, s. 189.

¹¹² Levent Akın, **a.g.e.**, s. 884.

olup, bu malullükleri asıl görevlerini veya işlerini yapmaya mani olmayanlar hakkında, bu hastalık veya engellilik halleri sebebiyle malullük sigortasına ilişkin hükümler uygulanmaz. 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalıların yazılı talepleri halinde, haklarında bu madde hükümleri uygulanmaksızın malullüklerinin mani olmadığı başka vazife veya sınıflara nakil suretiyle tayinleri yapılmak üzere istifa etmiş sayılırlar. Bunların, istifa etmiş sayıldıktan sonra dahi, bu Kanun hükümlerinin uygulanmasını isteme hakları mahfuzdur. Ancak, kurumlarında başka vazife ve sınıflara nakli mümkün olanlardan özel kanunlarına göre yükümlülük süresine tabi olanlar, bu yükümlülüklerini tamamlamadıkça veya maluliyetlerinin yeni vazifelerine de mani olduğuna dair usulüne uygun yeniden rapor almadıkça bu haklarını kullanamazlar.” (m.25). İlgili Kanun maddesinden de görülebileceği üzere 5510 sayılı Kanun, tıpkı 5434 sayılı Kanunda olduğu gibi malul durumda olan kişilerin, malullük şartlarından faydalanmadan başka bir göreve nakledilmesine imkan tanımıştır.

5510 sayılı SSGSSK’nın 25.maddesinin 5.fıkrasında da kamu görevlilerinin malul sayılmasının koşullarından birine yer verilmiş ve “vazifelerini yapamayacak derecede hastalığa uğrayanlar, hastalıklarının kanunlarda tayin edilen sürelerden fazla devam etmesi halinde, hastalıklarının mahiyetlerine ve doğuş sebeplerine göre birinci fıkra uyarınca malul veya 47.madde hükümlerine göre vazife malulü sayılırlar” denmiştir. Bununla birlikte 25.maddenin son fıkrasında; “4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalılardan; personel kanunlarına tabi olmayanların hastalık sebebiyle malul sayılmalarına esas alınacak hastalık süresi hakkında kendi özel kanunları yürürlüğe girinceye kadar 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun hastalık iznine ilişkin hükümleri uygulanır. Kanunlarındaki yazılı sürelerden önce geçen hastalığı en çok bir yıl içinde nüksetmesi halinde eski ve yeni hastalık süreleri birleştirilmek suretiyle işlem yapılır. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar, Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.” hükmü yer almaktadır.

Zikredilen Kanun maddesinde, meslekte kazanma gücü kaybının tespitinde 657 sayılı Devlet Memurları Kanunun¹¹³ hastalık süreleri baz alınarak, hastalık durumunun 657 sayılı Kanunun belirtmiş olduğu süreleri aşması durumunda Kamu görevlilerinin vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma güçlerini kaybetmelerinden ötürü malul sayılacakları hususu belirtilmiştir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununda yer alan; *“Memura, aylık ve özlük hakları korunarak, verilecek raporda gösterilecek lüzum üzerine, kanser, verem, ve akıl hastalığı gibi uzun süreli bir tedaviye ihtiyaç gösteren hastalığı halinde on sekiz aya kadar, diğer hastalık hallerinde ise on iki aya kadar izin verilir. İzin süresinin sonunda, hastalığının devam ettiği resmi sağlık kurulu raporu ile tespit edilen memurun izni, birinci fıkra da belirtilen süreler kadar uzatılır, bu sürenin sonunda da iyileşemeyen memur hakkında emeklilik hükümleri uygulanır. Bunlardan gerekli sağlık şartlarını yeniden kazandıkları resmi sağlık kurullarınca tespit edilen ve emeklilik hakkını elde etmemiş olanlar, yeniden memuriyete dönmek istemeleri halinde, niteliklerine uygun kadrolara öncelikle atanırlar. Görevi sırasında veya görevinden dolayı bir kaza veya saldırıya uğrayan veya bir meslek hastalığına tutulan memur, iyileşinceye kadar izinli sayılır...”* hükmü ile kamu görevlilerinin hastalık durumlarındaki izin süreleri belirtilmiştir.

Kamu görevlilerinin malullük durumunun düzenlendiği diğer kavram vazife malullüğü kavramıdır. 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununda vazife malullüğünün yanında harp malullüğüne de yer verilmiş, 5510 sayılı SSGSSK ise harp malullüğünü vazife malullüğü kavramının içerisinde değerlendirmiştir. Emekli Sandığı Kanununda da düzenlenen vazife malullüğünün, tek çatı sistemi olarak görülen 5510 sayılı SSGSSK’da yalnızca kamu görevlileri için düzenlenmiş olması, tüm sigortalıların faydalanamaması sebebiyle 5510 sayılı SSGSSK’nın ruhuyla çelişmektedir.¹¹⁴

¹¹³ RG, 23.07.1965, 12056.

¹¹⁴ Levent Akın, **a.g.e.**, s. 227.

5510 sayılı SSGSSK’da vazife malullüğü, malullüğü düzenleyen 25.maddede değil de ayrı bir maddede düzenlenmiş, harp malullüğü de vazife malullüğünün bir dalı olarak değerlendirilmiştir.

Buna göre; *“Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı olanlar için aşağıdaki hallerde vazife malullüğü hükümleri uygulanır. 25 inci maddede belirtilen malullük; sigortalıların vazifelerini yaptıkları sırada veya vazifeleri dışında idarelerince görevlendirildikleri herhangi bir kamu idaresine ait başka işleri yaparken bu işlerden veya kurumlarının menfaatini korumak maksadıyla bir iş yaparken ya da idarelerince sağlanan bir taşıtla işe gelişi ve işten dönüşü sırasında veya işyerinde meydana gelen kazadan doğmuş olursa, buna vazife malullüğü ve bunlara uğrayanlara da vazife malulü denir.*

Vazife malullükleri;

- a) *Keyif verici içki ve her çeşit maddeler kullanmaktan*
- b) *Kanun, tüzük ve emir dışında hareket etmiş olmaktan,*
- c) *Yasak fiilleri yapmaktan,*
- d) *İntihara teşebbüsten,*

e) Her ne suretle olursa olsun kendisine veya başkalarına menfaat sağlama veya zarar verme amacından, doğmuş olursa bunlara uğrayanlar hakkında vazife malullüğü hükümleri uygulanmaz. Kamu idareleri vazife malullüğüne sebep olan olayı, o yer yetkili kolluk kuvvetlerine veya kendi mevzuatına göre yetkili mercilere derhal, Kuruma da en geç on beş iş günü içinde bildirmekle yükümlüdür. Kuruma bildirim, aynı süre içerisinde sigortalılar veya hak sahiplerince de yapılabilir. Vazife malullüğüne sebep olan olaydan kamu idarelerinin yetkili mercilerinin haberdar edilmemiş olması hali dışında; ilgililerin bildirimi, kamu idarelerinin bildirim sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.

Kuruma bildirim süresi;

- a) *Vazife malullüğüne sebep olan olayın meydana geldiği tarihten,*

b) Hastalıklarının sebep ve mahiyetleri dolayısıyla haklarında vazife malullüğü hükümleri uygulanacaklar için, hastalıklarının tedavisinin imkansız olduğuna dair düzenlenen kati raporun onay tarihinden,

c) Esirlik ve gaiplik hallerinde ise, bu hallerin sona erdiği tarihten itibaren başlar...” (m.47) denilmektedir.

İlgili Kanun maddesinden de görülebileceği üzere 5510 sayılı SSGSSK’ya göre vazife maluliyeti hükmünden yararlanabilmek için, malullük halinin sigortalıların vazifelerini yaptığı sırada ortaya çıkmış olması gerekmektedir. 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununu incelendiğinde, vazife malullüğü hükümlerinden faydalanabilmek için maluliyete sebebiyet veren olayın sigortalıların vazifelerinden doğması ve sigortalıların vazifelerini yaptığı esnada gerçekleşmesi gibi iki kriteri öne sürmüştüğü görülmektedir. Dolayısıyla iki kanunun hükümleri karşılaştırıldığında, Emekli Sandığı Kanunun yer verdiği “vazifeden doğma” ibaresine yer vermemiş olan 5510 sayılı SSGSSK’nın, vazife esnasında meydana gelen kazalarda iş ile vazife sırasındaki illiyet bağını aramadığı sonucunu çıkarmak mümkündür.¹¹⁵

5510 sayılı SSGSSK’da, sigortalıların vazifesi dışında kurumları tarafından verilen ve farklı bir kuruma ait olan başka işleri yaparken oluşabilecek olan malullük durumlarının da vazife malullüğü sayılabileceğine değinilmiştir. İlgili hüküm 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununda da geçmektedir. Sigortalıların bu hükümden faydalanabilmeleri için “vazifelerinin dışında olması”, “işin bir başka kurumda yapılıyor olması” ve “kurumlarının talimatının olması” gibi hususların gerçekleşmesi gerekmektedir. Buna göre sigortalının tehlike anında görevi dışında olsa dahi kendi kurumunun verdiği bir işi yerine getiriyor olması yahut sigortalının kendi görevi olmamasına karşın yerine getirdiği işin başka bir kuruma ait olması gerekmektedir.¹¹⁶

¹¹⁵ Ali Nazım Sözer, **Türk Sosyal Sigortalar Hukuku**, Beta Yayınları, Ankara, 2013, s. 241.

¹¹⁶ Konu ile ilgili Danıştay kararına göre; “Bir belediyenin ortaklığı olan anonim şirkette belediye başkanının oluru ile genel müdür yardımcısı sıfatıyla geçici olarak görevlendirilen mühendis, aynı işyerinde çalışan bir kişi tarafından mesai sırasında makamında silahla vurulmuştur. Saldırıyı yapanın, söz konusu genel müdür yardımcısının zimmetine para geçirdiği iddiası ile görevinden uzaklaştırdığı

5510 sayılı SSGSSK, sigortalıların kurumun menfaatini korumak maksadıyla bir iş yaparken malul olmalarını vazife malullüğü durumu olarak nitelendirmiştir. İlgili hüküm Emekli Sandığı Kanununda da geçmektedir.

5510 sayılı SSGSSK’da harp malullüğüne, vazife malullüğü başlığı altında yer verilmiştir. 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu ile 5510 sayılı SSGSSK’da harp malullüğünün kapsamı aynı şekilde belirlenmiştir.¹¹⁷ 5510 sayılı SSGSSK’nın 47.maddesine göre Harp malullüğünden faydalanabilmek için olayların yalnızca savaş zamanında meydana gelmesine gerek yoktur. Barış zamanında gerçekleşebilecek durumlar da bu kapsamda değerlendirilebilir. Vazife malullüğüne kıyasla harp malullüğü daha nadir olaylar sonucu meydana gelmektedir.

bir kasiyer olduğu ve saldırıyı bir intikam amacıyla yaptığı anlaşılmıştır. Buna rağmen yerel mahkeme ilgilinin, adı geçen şirkette 657 sayılı Kanunun 87/c maddesinde yer alan ikinci görev yasağına aykırı olarak çalıştığını, uğradığı saldırıda asli görevi olan mühendislik görevinin sebep ve etkisinin bulunmadığı gerekçesiyle olayı adi malûliyet olarak değerlendirmiştir. Hatta fiili hizmet süresinin 10 yıldan az olması nedeniyle de davacıya aylık değil toptan ödeme yapılması gerektiğini, bu nedenle yapılan işlemin hukuka uygun bulunduğuna karar vermiştir. Kararın temyizi üzerine kararı inceleyen yüksek mahkeme şu gerekçe ile kararı bozmuştur. Belediye başkanının oluru ile belediyenin ortaklığı olan....AŞ’de geçici olarak görevlendirilen davacının eşinin ... AŞ’nde yürüttüğü genel müdür yardımcılığı görevi sırasında, görevi nedeniyle verdiği bir karar sebebiyle ve görevi başında öldürülmesi nedeniyle vazife malûlü sayılması gerektiği açık olup ... davayı reddeden mahkeme kararında yasal isabet görülmemiştir. Kaldı ki dosyada bulunan ... Belediye başkanının oluru yazısında, davacının ... kadrosundan aylık almak kaydıyla belediyenin %99,2 hissesinin bulunduğu ... AŞ’nde geçici olarak görevlendirildiği belirtildiğinden, bu görevlendirmenin, 657 sayılı Kanun’un 87. maddesinde belirtilen ikinci görev kapsamında değerlendirilmesi de mümkün değildir.” Danıştay 11.D. 17.05.2005 Tarih ve E.20024992/K.2005-2602, Aktaran Levent Akın. a.g.e. s. 244-245.

¹¹⁷ Resul Aslanköylü, “5510 Sayılı Kanun’a Göre Karşılaştırmalı Malullük Sigortası”, **Sicil Dergisi**, Aralık 2010, S:20, s. 190.

2.1.4. Malullük Durumunun Kurum Sağlık Kurulunca Tespiti

5510 sayılı SSGSSK'ya göre sigortalıların belirli bir oranda çalışma gücü ya da meslekte kazanma gücü kaybına uğraması malul sayılmaları için yeterli olmamakta, kişilerin bu kayıplarını bir raporla belgelemeleri de gerekmektedir.

5510 sayılı SSGSSK, Sosyal Sigortalar Kurumu'na ait sağlık tesislerinin 5283 sayılı Kanun'la¹¹⁸ Sağlık Bakanlığı'na devredilmesini de göz önünde tutarak, malullüğün saptanması açısından 506 sayılı SSK'dan¹¹⁹ farklı bir esası benimsemiştir. Buna göre; *“Sigortalının çalışma gücünün ya da iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60'ını kaybettiği, sigortalının veya işverenin talebi üzerine, Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu, Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilir.”* (m.25/1). Görüldüğü gibi, malullük durumunun tespiti için önce Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularından usulüne uygun olarak düzenlenmiş bir rapor alınması, ardından bu rapor ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu Kurum Sağlık Kurulunca tespit yapılması gerekmektedir.¹²⁰

5510 sayılı SSGSSK'nın 3.maddesinde Kurum Sağlık Kurulundan bahsedilmiş; *“Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca düzenlenecek raporlardaki teşhis ve bu teşhise dayanak teşkil eden belgeleri incelemek suretiyle, çalışma gücü kaybı ve meslekte kazanma gücü kaybı oranlarını, erken yaşlanma halini, vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte*

¹¹⁸ 5283 sayılı Kanunla Kuruma ait olan tüm sağlık tesisleri Sağlık Bakanlığı'na devredilmiştir. RG, 19.01.2005, 25275.

¹¹⁹ 506 sayılı Kanun'da, genel olarak çalışma gücü kaybına dayanan malullüğün Kurum hastanelerince düzenlenecek usulüne uygun sağlık kurulu raporları ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu tespit edilmesi öngörülmekte, maluliyetin hastalık sigortasından yapılan tedavi sonucunda anlaşılması halinde ise, durumun Kurum sağlık tesisleri sağlık kurullarınca düzenlenecek usulüne uygun rapor ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu belirlenmesi esası kabul edilmişti.

¹²⁰ Nurşen Caniklioğlu, **a.g.m.**, s. 150.

kazanma gücü kaybını ve malullük derecelerini belirlemeye yetkili hekimlerden ve/veya dış hekimlerinden oluşan kurulları ifade ettiği” belirtilmiştir.

MTİY’nin 5.maddesinde yetkili sağlık hizmeti sunucuları açıklanmış ve ilgili maddede; *“Sağlık Bakanlığı eğitim ve araştırma hastaneleri, Devlet üniversite hastaneleri, Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı eğitim ve araştırma hastaneleri, sigortalıların ikamet ettikleri illerde (a), (b) ve (c) bentlerinde belirtilen hastanelerin bulunmaması durumunda sağlık kurulu raporu düzenlemeye yetkili Sağlık Bakanlığı Devlet Hastaneleri, belgelenmesi kaydıyla, herhangi bir üniversite hastanesi veya devlet hastanesinde; yoğun bakımda tedavisi devam eden ve yatmakta olduğu hastaneden başka bir hastaneye nakli hayati risk taşıyorsa yatmakta olduğu hastane, belgelenmesi kaydıyla, (a), (b), (c) ve (ç) bentleri dışında kalan yataklı sağlık hizmet sunucularında yoğun bakımda tedavisi devam ederken yatmakta olduğu hastaneden başka bir hastaneye nakli hayati risk taşıyanlara yatmakta olduğu hastanenin yetkili olduğu belirtilmiştir. Türkiye ile sosyal güvenlik sözleşmesi bulunan ülkelerde çalışan müşterek sigortalıların maluliyet değerlendirmelerinde, sosyal güvenlik sözleşmesi yapılan akit ülkenin sigorta kurumunun belirlediği sağlık hizmeti sunucusu tarafından düzenlenen raporlar esas alınır.”*¹²¹ denilmiştir.

Belirtelim ki, raporların düzenlenmesinde yalnızca resmi sağlık kuruluşları görevli değildir. Yönetmelikte de ifade edildiği gibi Sosyal Güvenlik Kurumunun yetki vermesi durumunda özel sağlık kuruluşlarının da rapor verebilme yetkisi mevcuttur. En nihayetinde resmi yahut özel ayrımı yapılmaksızın ilgili hastanelerce düzenlenen sağlık kurulu raporları Kurum sağlık kurulları tarafından değerlendirmeye alınarak malullük durumuna karar verilir.

5510 sayılı SSGSSK’nın 95.maddesinde sağlık raporlarının usul ve esaslarının belirlenmesine değinilmiş ve ilgili maddede; *“Bu Kanun gereğince, yurt dışında tedavi için yapılacak sevkler, çalışma gücü kaybı, geçici iş göremezlik ödeneklerinin verilmesine ilişkin raporlar ile iş kazası ve meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma*

¹²¹ Maluliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliği, m.5

gücü veya çalışma gücü kaybına esas teşkil edecek sağlık kurulu raporlarının usul ve esaslarını, bu raporları vermeye yetkili sağlık hizmeti sunucularının sahip olması gereken kriterleri belirlemeye, usulüne uygun olmayan sağlık kurulu raporu ve dayanağı tıbbi belgeleri düzenleyen sağlık hizmeti sunucusuna iade ederek belirlenen bilgileri içerecek şekilde yeniden düzenlenmesini istemeye Kurum yetkilidir.” denilerek sağlık hizmeti sunucuları tarafından verilen raporların belirli kriterlere uygun olup olmadığını denetleme yetkisinin SGK’da olduğu açık bir şekilde ifade edilmiştir.

5510 sayılı SSGSSK’nın 95.maddesinin ikinci fıkrasında; sağlık kurulu raporları ve diğer belgelere istinaden Kurumca verilen kararlara karşı ilgililerin itirazı halinde, durumu karara bağlamakla görevli mercinin SSYSK olduğu belirtilmiştir.¹²²

¹²² Yönetmeliğe göre Kurulun yapısı ve görevleri şu şekildedir; “Kurul, Milli Savunma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurulu, en fazla üyeye sahip işveren, işçi ve kamu çalışanlarını temsil eden konfederasyonlar, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, Türk Tabipleri Birliği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği ve kurum tarafından görevlendirilecek birer uzman hekimden oluşur. En fazla üyeye sahip işveren ve işçileri temsil eden konfederasyonların tespitinde, kurulun oluşturulduğu tarihten önceki yıl sonu itibarıyla Bakanlık kayıtlarında yer alan üye sayıları, kamu çalışanlarını temsil eden konfederasyonların tespitinde ise kurulun oluşturulduğu tarihten önceki ilgili mevzuatı gereği Resmi Gazete ’de yayımlanan en son kayıtlı üye sayıları dikkate alınır. Birinci fıkrada sayılan kuruluşların hangi branşlarda uzman hekim görevlendireceği Kurum tarafından belirlenir. Belirlenecek üyeler için Kurum görüşü alınır (m.4). Kanunun 58 inci maddesinin beşinci fıkrası uyarınca, Kurum Sağlık Kurulunca verilen kararlara karşı ilgililerin itirazlarını inceleyip karara bağlamak. Kanunun 14 üncü maddesi kapsamında Maluliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliğinde tespit edilmiş olan hastalıklar dışında herhangi bir hastalığın meslek hastalığı sayılıp sayılmayacağına karar vermek, Kanunun 14 üncü maddesi ve Maluliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliğinde yazılı hallerde yükümlülük süresi aşılmış olsa bile söz konusu hastalığın meslek hastalığı sayılıp sayılmayacağını, aynı Yönetmeliğin 20 nci maddesinde yazılı hallerde üç yıllık çalışma (maruz kalma) süresinin indirilip indirilemeyeceğini karara bağlamak. Kanunun 95 inci maddesine göre yurt dışında tedavi için yapılacak sevklerle ilişkin usulüne uygun düzenlenmiş sağlık kurulu raporları ve diğer belgelere istinaden Kurumca verilen kararlara karşı ilgililerin itirazını karara bağlamak. Kurulun çalışma ve görevleri ile ilgili konularda verilen hizmetin daha iyi düzeye getirilmesi için Kuruma önerilerde bulunmak.” (m.7). Sosyal Sigorta

İlgililerden kasıt yalnızca sigortalı değildir. İş kazası yahut meslek hastalığı neticesinde malul kalma durumunda bu tespitten etkilenecek olan işveren de bu tanım içerisine dahildir.¹²³ Dolayısıyla SSYSK tarafından verilecek olan bir karara işverenin de itirazı mümkündür.

SSYSK'nın ret cevabı vermiş olduğu itirazlar için iş mahkemesine müracaat edilip edilemeyeceği hususu ile ilgili 5510 sayılı SSGSSK'da herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Bununla birlikte 1982 Anayasası'nın 125.maddesinde; *"İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır"* ibaresi yer almaktadır." Bu konu ile ilgili 506 sayılı SSK döneminde çıkmış olan ve günümüzde de varlığını koruyan Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı bulunmaktadır. Nitekim Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu 28.06.1976 tarih ve 1976/6-4 sayılı Kararında, her ne kadar Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulunun almış olduğu kararlar Sosyal Güvenlik Kurumunu bağlayıcı nitelikte olsa da, ilgililerin itirazı durumunda incelemenin Adli Tıp Kurumuna giderek Adli Tıp Kurumu Genel Kurulu tarafından yapılması gerektiğini karara bağlamıştır.

Yargıtay'ın görüşüne göre itiraz süreci ile ilgili olarak Mahkemeye yahut Adli Tıp Kurullarına doğrudan başvurmak yerinde değildir.¹²⁴

Yüksek Sağlık Kurulunun, Görev, Yetki, Çalışma ve Usul Esasları Hakkında Yönetmelik, 02.07.2013 Tarih ve 28695 Sayılı R.G.

¹²³ Nurşen Caniklioğlu, **a.g.m.**, s. 150.

¹²⁴ Mevcut sakatlık oranının tespiti isteğine ilişkin bir uyumsuzlıkla Yargıtay 21. HD, Adli Tıp Kurumu Özel Uzmanlık Dairesi tarafından verilmiş meslekte kazanma güç kayıp oranını belirleyen rapora dayanılmasını usul ve yasaya aykırı bulmuştur. (Yargıtay 21. HD. 18.04.2005 Tarih ve E.12943 K.3872-Yargıtay Kararları Dergisi 31, 98(Eylül 2005), 1434-1436). Gerçekten, 5510 Sayılı Kanun, sigortalıların sakatlık durumlarının, Kurum sağlık tesisleri sağlık kurullarının verecekleri raporların esas tutulmasını öngörmüş ve son fıkrasında da, bunlara itiraz edildiği takdirde uyulacak prosedürü belirlemiştir. Adli Tıp Kurumu'na ise, ancak Kurum Sağlık Kurulu'nun vereceği karara itiraz olunduğu takdirde, başvurmak gerekir. Tankut Centel, **Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtay'ın 2005 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi**, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk milli Komitesi, Ankara, 2007, s.264.

Mülga Kanunlardan 506 sayılı SSK da 109.maddesinde; Kurum sağlık tesisleri sağlık kurullarınca verilecek olan raporlar üzerine ilgililer tarafından itiraz edildiği takdirde çözüm merciinin SSYSK olduğuna yer vermiştir.¹²⁵

1479 sayılı Bağ Kur Kanununa baktığımızda ise malullük halinin tespitini sağlayan sağlık kuruluşlarına Kanunun 56.maddesinde yer verildiği görülmektedir. Zikredilen maddeye göre; *“Malullük halinin tespitinde, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Sosyal Sigortalar Kurumu, Üniversiteler ve Kamu İktisadi Teşebbüslerine ait hastanelerin sağlık kurullarınca verilecek raporlarda belirtilen hastalık ve arızalar esas alınır. Bu raporlar, kurumca teşekkül ettirilecek sağlık kurulunda değerlendirilir. Kurum sağlık kurulunda 7 nci madde hükmüne göre sözleşmeli tabip çalıştırılabilir. Raporları yeter görülmeyen ilgililer Kurumca yeniden muayene ettirilebilirler. İlgililerin durumlarının tespitinde son muayene raporu esas tutulur.”* denilmektedir. Dolayısıyla ilgili maddede de belirtilmiş olduğu gibi, 1479 sayılı Bağ-Kur Kanununda da malullük halinin tespiti ile ilgili rapor alınabilecek hastanelere belirli kriterler ve sınırlamalar getirilmiştir.

2.2. Belirli Süre Sigortalı ve Prim Bildirmiş Olma

2.2.1. Genel Olarak

5510 sayılı SSGSSK’nın 26.maddesinin ikinci fıkrasında, malullük aylığına hak kazanabilmek için gerekli olan sigortalılık ve prim bildirilme sürelerine değinilmiş ve ilgili fıkrada; *“En az on yıldan beri sigortalı bulunup, toplam olarak 1800 gün veya başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul olan sigortalılar için ise sigortalılık süresi aranmaksızın 1800 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olması”* gerektiği hususu belirtilmiştir. Görüldüğü gibi Kanunun ilgili maddesinde malullük aylığına hak kazanabilmek için önce genel bir şart konulmuş, ancak başkasının sürekli bakımına muhtaç olan sigortalılar için bu genel kural esnetilerek kolaylaştırılmış farklı bir seçenek daha sunulmuştur.

¹²⁵ Şevket Günay Bigat, **a.g.e.**, s. 167-168.

Kanun, malullük aylığından faydalanmak isteyen sigortalıların Kanunda belirtilmiş olan süre boyunca primlerinin bildirilmesini yeterli bulmuş, primler ödenmemişse dahi malullük aylığının bağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bağımsız çalışanlar bu durumun istisnasını oluşturmuş, Kanunun 4.maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine göre sigortalı sayılanların kendi sigortalılığı nedeniyle genel sağlık sigortası primi dahil, prim ve her türlü borçlarının ödenmiş olmasının zorunlu olduğu hükmüne yer verilmiştir.¹²⁶ Dolayısıyla kendi sigortalılığı nedeniyle Kuruma borcu bulunan bağımsız çalışan sigortalıya malullük aylığı bağlanabilmesi mümkün değildir.

2.2.2. En Az On Yıldan Beri Sigortalı Olup Toplam 1800 Gün Prim Ödemek

5510 sayılı SSGSSK'ye göre, sigortalının malullük aylığına hak kazanabilmesi için kural olarak en az on yıldan beri sigortalı olması ve kendisi için toplam 1800 gün prim bildirilmiş olması gerekmektedir. Bu iki koşulun birlikte gerçekleşmesi son derece önemlidir. Dolayısıyla yalnızca on yıl veya daha uzun süreden beri sigortalı olmak yeterli olmadığı gibi, toplamda 1800 gün prim ödeme gün sayısına sahip olmak da tek başına yeterli değildir.

Sosyal sigortaların temelinde sigortalılık aranmaktadır. Sosyal sigortaların sunduğu imkanlardan faydalanabilmek için sigortalı sayılmak ve ilgili sigortalılık türüne ait şartları yerine getirmek gerekmektedir. Mülga sosyal güvenlik kanunlarında olduğu gibi 5510 sayılı SSGSSK'da malullük aylığından yararlanabilmek için sigortalı olma şartını öne sürmüştür.

5510 sayılı SSGSSK'nın 4.maddesinde sigortalı sayılanlara değinilmiş, bu sayede malullük sigortasından yararlanabilme potansiyeli olan kişiler açıklığa kavuşturulmuştur. Buna göre;

¹²⁶ Nurşen Caniklioğlu, **a.g.m.**, s. 151.

Kanun'un 4.maddesinin 1.Fıkrasının (a) bendinde belirtilmiş olan; “Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar, işçi sendikaları ve konfederasyonu ile sendika şubelerinin başkanlıkları ve yönetim kuruluna seçilenler, bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılan; film, tiyatro, sahne, gösteri, ses ve saz sanatçıları ile müzik, resim, heykel, dekoratif ve benzeri diğer uğraşları içine alan bütün güzel sanat kollarında çalışanlar ile düşünürler ve yazarlar, mütekabiliyet esasına dayalı olarak uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmış ülke uyruğunda olanlar hariç olmak üzere, yabancı uyruklu kişilerden hizmet akdi ile çalışanlar, 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanuna¹²⁷ göre çalıştırılanlar, 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanununda¹²⁸ belirtilen umumi kadınlar, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen kurslarda usta öğretici olarak çalıştırılanlar, kamu idarelerinde ders ücreti karşılığı görev verilenler ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4'üncü maddesinin (C) bendi kapsamında çalıştırılanlar, Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen Toplum Yararına Çalışma Programlarından Yararlananlar”, (m.4/1-a)

Kanunun 4.maddesinin 1.Fıkrasının (b) bendinde geçen; “Köy ve mahalle muhtarları ile hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan ise, Ticari kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olanlar, gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkar siciline kayıtlı olanlar, anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları, tarımsal faaliyette bulunanlar”, (m.4/1-b)

Kanunun 4.maddesinin 1.Fıkrasının (c) bendinde geçen; “Kamu idarelerinde; Bu maddenin birinci fıkrasının (a)bendine tabi olmayanlardan, kadro ve pozisyonlarda sürekli olarak çalışıp ilgili kanunlarında (a) bendi kapsamına girenler gibi sigortalı olması öngörülmemiş olanlar, bu maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b)

¹²⁷ RG, 10.7.1941, 4856.

¹²⁸ RG, 6.5.1930, 1489.

bentlerine tabi olmayanlardan, sözleşmeli olarak çalışıp ilgili kanunlarında (a) bendi kapsamına girenler gibi sigortalı olması öngörülmemiş olanlar ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 86'ıncı maddesi uyarınca açıktan vekil atanmışlar sigortalı sayılırlar.” (m.4/1-c) denilmektedir.

5510 sayılı SSGSSK'nın 38.maddesinde uzun vadeli sigorta kolları bakımından sigortalılık süresine değinilmiş ve ilgili maddede; “*Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarının uygulanmasında dikkate alınacak sigortalılık süresinin başlangıcı; sigortalının, mülga 2/6/1949 tarihli ve 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanununa, mülga 4/2/1957 tarihli ve 6900 sayılı Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Hakkında Kanuna, 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa, 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununa, bu Kanunla mülga 17/10/1983 tarihli ve 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa ve 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun geçici 20 nci maddesi kapsamındaki sandıklara veya bu Kanuna tabi olarak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olarak ilk defa kapsama girdiği tarih olarak kabul edilir. Uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri hükümleri saklıdır. Bu Kanunun uygulanmasında 18 yaşından önce malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olanların sigortalılık süresi, 18 yaşını doldurdıkları tarihte başlamış kabul edilir. Bu tarihten önceki süreçler için ödenen malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primleri, prim ödeme gün sayılarının hesabına dahil edilir. (Değişik üçüncü fıkra :17/4/2008-5754/24 md.)Aylık bağlama işlemlerinde dikkate alınan sigortalılık süreleri, sigortalılığın başlangıç tarihi ile sigortalının aylık bağlanması için yazılı istekte bulunduğu, aylık bağlanması için istekte bulunmayan sigortalılar için ise ölüm tarihi arasında geçen süredir. 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalılar bakımından sigortalılık süresi; sigortalılığın başlangıç tarihi ile 48 inci maddeye göre yetkili makamdan emekliye sevk onayının alınarak görevi ile ilişkisinin kesildiği ayın son günü arasında geçen süredir.” denilmiştir.*

Burada önemli olan husus ilk defa sigortalı olunan tarih ile malullük aylığı için başvurulmuş tarih arasında on yıllık sürenin geçmiş olması gerekliliğidir. On yıldan beri sigortalı olma şartında ilk sigortalılık tarihi ile başvuru tarihi arasında geçen zaman diliminin tamamında kişilerin sigortalı olmasına gerek yoktur, bu durumda sigortalının sigortalılık niteliğini yitirdiği süreler de bu süreye dahildir.¹²⁹

Yargıtay konuya ilişkin bir kararında; “sosyal sigorta yasalarına bağlı olarak ilk defa çalışma tarihi ile aylık bağlanmak üzere yazılı istekte bulunma tarihi arasında geçen süre tamamen çalışılarak geçirilsin, geçirilmesin, somut olayda olduğu gibi, 11 sene boşta geçirilmiş olsun, tüm sürenin sigortalılık süresinden sayılması gerekir.”¹³⁰ şeklinde görüş belirtmiştir.

5510 sayılı SSGSSK’da 18 yaşından önce MYÖ sigortalarına tabi olanların sigortalılık süresinin 18 yaşını doldurdukları tarihte başlamış kabul edileceği, 18 yaşından önce kuruma bildirilen MYÖ sigortası günlerinin ise kişinin toplam prim ödeme gün sayısı hesabında kullanılabileceğine değinilmiştir.¹³¹ Ancak belirtmek gerekir ki bu hüküm 1.4.1981 tarihinden öncesine uygulanmamaktadır. Dolayısıyla 1.4.1981 tarihinde önce sigortalı olan kişilerin önceki hizmetleri sigortalılık süresinin başlangıcında dikkate alınmaktadır (g.m.6/1). Unutulmamalıdır ki malullük sigortasından faydalanabilmek için MYÖ primi ödenmiş olması gerektiğinden, yalnızca kısa vadeli sigorta kollarına tabi olarak geçen süreler sigortalılık süresini başlatmamaktadır.¹³²

Uygulama 506 sayılı SSK ile benzer görülse de aynı değildir. SSK; kişilerin 18 yaşından önceki sigorta bildirimlerini yaşlılık aylığının hesaplanma sürecine dahil etmezken, malullük ve ölüm sigortalarından aylık bağlanması noktasında 18 yaş şartını

¹²⁹ Nurşen Caniklioglu, **a.g.m.**, s. 152.

¹³⁰ Yargıtay 10.HD. 17.11.1983 Tarih ve E.4296 K.5380

¹³¹ Ramazan Elma, **a.g.e.**, s. 411.

¹³² Mustafa Kuruca-Murat Özdamar, **Tüm Yönleriyle Emeklilik**, Yaklaşım Yayınları, İstanbul, 2013, s. 53.

aramamıştır. 5510 sayılı SSGSSK bu durumu Kanunun 38.maddesinde yer alan “uzun vadeli sigorta kolları bakımından sigortalılık süresi başlığında incelemiş ve kapsama yalnızca yaşlılık aylığını değil, malullük ve ölüm aylığını da dahil etmiştir. Dolayısıyla ilk işe giriş tarihi 2008 yılı Ekim ayından sonra olan sigortalıların malullük, yaşlılık ve ölüm aylıklarında 18 yaş şartı aranmaktadır. Şüphesiz bu durum ortaya birtakım problemler çıkarmaktadır. İş Kanunu’na uygun olarak 15 yaşında sigortalı olarak çalışmaya başlayan bir kişi, örnek olarak 26 yaşında yaşamış olduğu kaza neticesinde çalışma gücünü %60 olarak kaybetmiş olsa bile, bu hüküm sonucu malullük aylığından faydalanması imkansız olacaktır. Kişinin 11 yıllık sigortalılık süresi olmasına karşın, sigorta başlangıcında 18 yaş esas alınacağı için, adına 3960 günlük prim bildirilmiş olmasının hiçbir önemi olmayarak malullük aylığına hak kazanamayacaktır.

Duruma bir de mülga Kanunlar perspektifinden bakmak daha sağlıklı olacaktır. 506 sayılı SSK’ya göre; *“Sigortalının, malullük aylığından yararlanabilmesi 53 üncü maddeye göre malul sayılması, toplam olarak 1800 gün veya en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, sigortalılık süresinin her yılı için ortalama olarak 180 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olması şarttır.”* (m.54) Buradan da görülebileceği üzere Kanun’da sigortalıların malullük aylığına hak kazanabilmeleri için iki seçenek öngörülmüş, toplam 1800 gün prim süresi olması halinde sigortalılık süresine bakılmaksızın kişilerin malullük aylığından faydalanabilecekleri belirtilmiştir.

5510 sayılı SSGSSK’nın getirmiş olduğu en az on yıldan beri sigortalı olma koşulu önceki kanunlara kıyasla daha ağırdır. 506 sayılı SSK’nın belli bir prim ödemek koşuluyla sigortalılık süresine bakılmaksızın kişileri malullük aylığından faydalandırma uygulaması daha isabetlidir.

1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu incelendiğinde, Kanunun 506 sayılı SSK ve 5510 sayılı SSGSSK’da yer aldığı şekliyle sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı gibi iki tür koşul aramadığı görülmektedir. 1479 sayılı Bağ-Kur Kanuna göre; *“Malullük aylığından yararlanabilmek için; Bu Kanunun 28 inci maddesine göre malul sayılmak, en az beş tam yıl sigorta primi ödemiş olmak, yazılı istekte bulunmak ve istek tarihi*

itibariyle prim ve her türlü borçlarını ödemiş olmak şarttır. Bu Kanuna tabi sigortalılığı devam ederken bir iş kazası veya meslek hastalığı sonucu çalışma gücünün en az üçte ikisini kaybedenler hakkında beş tam yıl sigorta primi ödemiş olmak şartı aranmaz.” (m.29) 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu kişilerin malullük sigortasından yararlanabilmeleri için en az beş yıl sigorta primi ödemiş olmak şartını getirmiştir. 5510 sayılı SSGSSK’nın en az on yıldan beri sigortalı olma koşulu ile kıyaslandığında 1479 sayılı Bağ-Kur Kanununun esnafların lehine hareket ettiğini açık bir şekilde görülmektedir.. Üstelik Bağ-Kur Kanunu bununla yetinmemiş, iş kazası veya meslek hastalığı sonucu çalışma gücünün en az üçte ikisini kaybedenler hakkında prim ödeme koşulunu dahi kaldırmıştır. Hiç şüphesiz ki 5510 sayılı SSGSSK bu uygulamaya yer vermemiştir. Dolayısıyla en az beş tam yıl sigortalı olmak şartı ile 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunun daha olumlu bir durum sergilediği açıktır.

5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununa göre; *“Adi malullük aylığı fiili hizmet müddetleri en az 10 yılı tamamlamış bulunan iştirakçilerin fiili ve itibari hizmet müddetleri toplamına göre ve malullük dolayısıyla vazifeden ayrıldıkları tarihteki keseneğe esas aylık veya ücretleri ve 15 inci maddenin (g) fıkrasında yazılı olanların tam aylık veya ücretleri tutarları üzerinden aşağıda gösterilen nispetlerde bağlanır. Asgari beş sene emekliliğe esas bir hizmette bulunmak şartıyla tedavisi gayri mümkün bir maluliyete duçar olup herhangi bir şekilde kazanç ve başkasının yardımı olmaksızın idamei hayat imkanı kalmayan adi malullere; Mezkur kanunun 48 inci maddesinde yazılı hususlar nazarı dikkate alınmak suretiyle 15 sene fiili hizmeti bulunan maluller gibi maaş tahsis olunur.” (m.53)* Görüldüğü gibi 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununa göre kamu görevlileri 10 yıllık hizmetleri olmadığı takdirde malullük aylığına hak kazanamamaktadır. 10 yıllık sürenin içerisine itibari hizmet süreleri de dahildir. Adi malullükten faydalanabilmek için 10 yıllık süre tek seçenek değildir. Kanun koyucu tedavisi mümkün olmayan ve başkasının yardımı olmaksızın hayatını sürdürebilme imkanı bulunmayan adi maluller için ikinci bir seçenek sunmuş

ve bu kişilerin asgari beş yıl emekliliğe esas bir hizmette bulunmaları koşuluyla malullük aylığından faydalanabilmelerini mümkün kılmıştır.¹³³

Norm birliğini ilke edinmiş olan 5510 sayılı SSGSSK tıpkı 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununda olduğu gibi sigortalıların malullük aylığından faydalanabilmeleri için 10 yıllık bir fiili hizmet süresi şartı koymuştur. Ancak işçi ve memurların çalışma koşulları kesinlikle aynı değildir. Malullük oranını yakalamış bulunan bir işçi ile bir memurun 10 yıl beklemesi aynı şey değildir. Memurların bu süreyi kendilerine uygun olan başka işleri yaparak geçirebilmeleri mümkünken, malullük oranına yakın bir sakatlığı bulunan işçinin, ülke şartlarında 10 yıl beklemek zorunda olması oldukça ağır bir durumdur. Meseleye norm birliği noktasından bakıldığında 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun talep etmiş olduğu 10 yıllık sigortalılık süresinin değil de 506 sayılı SSK ve 1479 sayılı Bağ-Kur Kanununun öngörmüş olduğu 5 yıllık sigortalılık süresinin tercih edilmesi çok daha sağlıklı sonuçlar doğuracaktır.

2.3. Sigortalı Olmadan Önce Malul Durumda Bulunmama

Kişilerin malullük aylığına hak kazanabilmesi için malullüğe konu rahatsızlığının sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladıktan sonra ortaya çıkmış olması gerekmektedir. Zaten gerçekleşmiş bir riskin sigortalanmaması esasına dayanan bu ilkeye 5510 sayılı SSGSSK’da da yer verilmiştir.¹³⁴

Nitekim Kanunun 25.maddesinin 2.fıkrasında; “*Sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce sigortalının çalışma gücünün %60’ını veya vazifesini yapamayacak derecede meslekte kazanma gücünü kaybettiği önceden veya sonradan tespit edilirse, sigortalı bu hastalık veya engelliliği sebebiyle malullük aylığından yararlanamaz.*” denilmiştir. Buna göre sigortalı olarak çalışmaya başlamadan önceki rahatsızlıklar maluliyet kapsamında değerlendirilmeyecektir. Kişilerin ilk sigortalılıklarından önce malullüklerine sebebiyet vermeyecek ölçüde

¹³³ Levent Akın, **a.g.e.**, s. 317.

¹³⁴ Nurşen Caniklioğlu, **a.g.m.**, s. 154.

rahatsızlıkları varsa ve bu rahatsızlık kişilerin Kanuna tabi sigortalı olarak çalışmaya başlamalarından sonra onların malul olmalarına sebebiyet verecek derecede ilerlerse, kişiler malullük sigortası yardımlarından yararlanabileceklerdir. Kişilerin sigortalı olarak çalışmaya başlamadan önceki rahatsızlıkları neticesinde malullük aylığına hak kazandıkları, aylık bağlandıktan sonra tespit edilirse, daha önce almış oldukları aylıklar geri istenecek ve malullük aylıkları durdurulacaktır.¹³⁵

506 sayılı SSK'da 2003 yılında 4958 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle birlikte; *“Bu Kanun kapsamında ilk defa çalışmaya başladıkları tarihte mevcut hastalık veya arızası bulunanlar bu hastalık veya arızasının malul sayılmayı gerektirecek düzeyde olmadığını Kurum veya Kurum dışındaki hastanelerden işe girmeden önce alınmış, usulüne uygun sağlık raporu ve dayanağı tıbbi belgelerle kanıtlamakla yükümlüdürler. Sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihte, malul sayılmayı gerektirecek derecede hastalık ve arızalarının bulunduğu önceden veya sonradan tespit edilen sigortalılar bu hastalık veya arızaları nedeni ile malullük sigortası yardımlarından yararlanamazlar...”* hükmüne yer verilmiş ve böylece sigortalılar, çalışmaya başladıkları tarihte mevcut bulunan hastalık veya arızalarının malullük sigortasından yararlanabilecekleri düzeyde olmadığını ispatla yükümlü kılınmışlardır.¹³⁶ Hukukta, herhangi bir iddiada bulunan kişinin iddiasını ispatlaması gerektiği hususu temel bir kaidedir (HMK m.190). Burada 506 sayılı SSK'nın ispat yükünü sigortalıya yüklemesi hususu oldukça tartışmalıdır.

5510 sayılı SSGSSK, 506 sayılı SSK'dan farklı olarak ispat yükünü sigortalıya yüklememiş, sigortalının ilk kez çalışmaya başlamadan önce çalışma gücünü %60 oranında kaybettiğinin önceden veya sonradan tespit edilmesi durumunda kişinin malullük aylığından faydalanamayacağını ifade etmiştir. Dolayısıyla 5510 sayılı SSGSSK'ya göre tespiti yapmakla yükümlü makam olan Kurum aynı zamanda ispatla da yükümlüdür.

¹³⁵ Yusuf Alper, **a.g.e.**, s. 307.

¹³⁶ Nurşen Caniklioğlu, **a.g.e.**, s. 155.

2.4. İşten Ayrılma ve Kurumdan Yazılı İstekte Bulunma

Sigortalının malullük sigortasından faydalanabilmesi için Kanunda belirtilmiş olan sigortalılık süresi ve prim gün süresini doldurmuş olmak yetmemekte, sigortalının çalıştığı işten ayrılması veya işyerini kapattıktan veya devrettikten sonra Kurumdan yazılı istekte bulunması da gerekmektedir (SSGSSK m.26). Sigortalıların talepte bulunmaması durumunda Kurum tarafından kendiliğinden aylık bağlanmamaktadır. Aylık bağlanabilmesi için Kuruma yazılı başvuru yapma şartı yalnız malullük sigortası için değil, tüm uzun vadeli sigorta kolları için gerekli bir şarttır.¹³⁷ Malullük sigortasından yararlanabilme kriterlerine sahip olan sigortalının, malullük aylığı talebi için Kuruma başvurması noktasında herhangi bir süre kısıtı yoktur.¹³⁸

Sigortalının işten ayrıldıktan, işyerini kapattıktan veya devrettikten sonra Kurumdan yazılı istekte bulunması hususu isabetli değildir. Bu uygulamanın birtakım mağduriyetlere sebebiyet verdiği oldukça açıktır. Bu uygulamaya göre malullük sigortasından yararlanmak isteyen ancak işten ayrılmadan önce talepte bulunup daha sonrasında işten ayrılan sigortalının talebi geçersiz sayılacağından ortaya adil olmayan sonuçlar çıkabilmektedir.

İşten ayrılma şartı her ne kadar önceki kanunlarda belirtilmemiş olsa da, bazı kanunlarda kişilerin çalışmaları durumunda aylıklarının kesileceğine ilişkin ifadelerin yer alması işten ayrılma koşulunun gereğine işaret etmektedir. 506 sayılı SSK'nın 58.maddesinde; *“Şu kadar ki, malullük aylıkları kesilenlerden işten ayrılarak malullük aylığı verilmesi için yazılı istekte bulunan sigortalıya aylık bağlanması, kontrol muayenesi sonunda malullüğün devam ettiğinin anlaşılması şartına bağlıdır”* denilmiş, 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun 99.maddesinde ise; *“Bu vazifelerden ayrılanların kesilen aylıklarının ayrıldıkları tarihi takip eden ay başından itibaren müstahak olmaları şartıyla ödenmesine başlanır”* denilerek işten ayrılma koşuluna değinilmiştir. 5510 Sayılı SSGSSK, bağımsız çalışanların malullük sigortasından

¹³⁷ Yusuf Alper, **a.g.e.**, s. 309.

¹³⁸ Nurşen Caniklioğlu, **a.g.m.**, s. 155.

faydalanabilmeleri için işyerlerini kapatmalarını ya da devretmeleri gerektiğini vurgulamış, ancak bu koşul 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunda yer almamıştır.¹³⁹ SSGSSK bağımsız çalışanların malullük sigortasından faydalanabilmeleri için, kendi sigortalılıkları nedeniyle genel sağlık sigortası primi dahil, prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olması zorunluluğunu istemektedir.

Kuruma verilmesi gereken dilekçede neler yazacağı hususuna Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin (SSİY) 53.maddesinde değinilmiştir. Buna göre; “*Kanunun 25 inci maddesinin birinci fıkrasına göre malul sayılan sigortalının Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının; (a) bendi kapsamında bulunması hâlinde, çalıştığı işten ayrıldıktan sonra, (b) bendi kapsamında bulunanların, iş yerini kapattıktan veya devrettikten sonra, (c) bendi kapsamında sigortalı olup, çalışmaya devam edenlerin, çalıştıkları kurumlarına müracaatları ile kurumlarınca alınacak emekliye sevk onayının ilgili üniteye gönderilmesi, görevinden ayrıldıktan sonra başka bir sigortalılık hâline tabi olarak çalışmamış olanların ise örneği Kurumca hazırlanacak tahsis talep dilekçesi ile ilgili üniteye başvurusu şarttır. Tahsis talep dilekçesine (Mülga ibare:RG-17/4/2012-28267) (...) Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalılardan ilgili döneme ait aylık prim ve hizmet belgesi henüz Kuruma verilmemiş olanlar için sigortalı işten ayrılış bildirgesi eklenir. Malullük durumunu gösteren sağlık kurulu raporu alınmadan doğrudan malullük aylığı bağlanması talebinde bulunan sigortalılar, öncelikle Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarına sevk edilerek, malullük durumunun tespitine esas sağlık kurulu raporunun temini yoluna gidilir.*” (m.53)

¹³⁹ Levent Akın, **a.g.e.**, s. 907

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MALULLÜK SİGORTASINDAN SAĞLANAN YARDIMLAR

Maluliyeti bulunan kişilere yapılan yardımların temel gayesi, kişilerin yaşamış oldukları gelir kayıpları ve gider artışlarını telafi ederek, müreffeh bir yaşam sürmeleri noktasında onlara yardımcı olmaktır. Malullük durumu istisnaları olmakla birlikte süreklilik arz ettiğinden ötürü, bu sigorta kolundan yapılan yardımlar da süreklilik niteliği taşımaktadır.

Sosyal güvenlik ödemelerine genel olarak ivaz denilmektedir. İvazlar, sosyal güvenlik kurumlarının tehlikeye uğrayanlara yapmış olduğu transfer harcamalarının genel adıdır.¹⁴⁰ Sosyal sigortalarda ivaz, belirli süre prim ödedikten ve sigortalı olduktan sonra hak edilmektedir. Sosyal güvenlik ivazları bu noktada sosyal yardımlardan ayrışır. İvazın hukuki bakımdan en temel özelliği, talep edilebilir bir hak olmasıdır. Zira tehlikeye uğrayanlar, kanunda belirtilmiş olan şartları yerine getirmeleri durumunda, kanunda yazılı ivazların kendilerine verilmesini isteyebilirler.¹⁴¹

Çalışmanın bu bölümünde malullük sigortası tarafından sağlanan ivaz olan malullük aylığının hesaplanması, aylığın başlangıcı ve kesilmesi ve kontrol muayenesi gibi kavramları mevcut 5510 sayılı SSGSSK ve mülga kanunlar perspektifinden ele alınacaktır.

¹⁴⁰ Turan Yazgan, **a.g.e.**, s. 185.

¹⁴¹ Turan Yazgan, **a.g.e.**, s. 188.

3.1. Malullük Aylığı

5510 sayılı SSGSSK'ya göre: “*Malullük sigortasından sigortalılara sağlanan hak, malullük aylığı bağlanmasıdır.*” (m.26) Dolayısıyla malullük şartlarına haiz olan sigortalılara Kurum tarafından malullük aylığı bağlanacaktır.¹⁴² Ülkemizde 2020 yılı Haziran ayı itibariyle malullük aylığı alan kişi sayısı 127.558'dir. Bununla birlikte vazife malullüğü aylığı alan kişi sayısı ise 14.239'dur.

Sigortalıya aylık bağlanmasının temel sebebi, malul durumda olan ve çalışamama durumundan ötürü iktisadi olarak zor durumda bulunan sigortalıya etkin bir koruma sağlamaktır. Malullük sigortası uzun vadeli sigorta kolları içerisinde düzenlenmiş bir risktir. Dolayısıyla sağlamış olduğu yardımlar açısından yaşlılık ve ölüm sigortaları ile benzerlik içerisindedir.¹⁴³ MYÖ sigortalarının etkileri uzun vadeli olduğu için bu sigortalardan sağlanan ivazlarda süreklidir.

5510 sayılı SSGSSK'da gelir ve aylık ayrımı bulunmaktadır. Bu durum Kanunun 3.maddesinde açıklanmış ve ilgili maddede; “*Gelir, iş kazası veya meslek hastalığı halinde sigortalıya veya sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine yapılan sürekli ödemeyi, aylık ise malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile vazife malullüğü halinde yapılan sürekli ödemeyi ifade eder.*” denilmiştir. Dolayısıyla aylık; uzun vadeli sigorta kolları arasında sayılmakta olan MYÖ sigortalarından sağlanan bir sosyal güvenlik ivazıdır.

Malullük ve yaşlılık sigortalarında direkt olarak hak sahiplerine aylık bağlanırken, ölüm sigortasında ise sigortalının hak sahiplerine aylık bağlanmaktadır.¹⁴⁴

¹⁴² Ali Rıza Okur, “Çalışmanın Gelir ve Aylıklara Etkisi”, **Prof. Dr. Sarper Süzek'e Armağan**, Beta Yayınları, İstanbul, 2012, s. 2151.

¹⁴³ Kenan Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 396.

¹⁴⁴ Süleyman Tunçay, “5510 Sayılı Kanunda Hak Sahiplerine Gelir veya Aylık Bağlanabilmesi İçin Sigortalı ve Hak Sahiplerine İlişkin Gerekli Koşullar”, **Legal Dergisi**, S:82, Ekim, 2010, s. 1-2.

Malullük aylığı istisnaları olmakla birlikte süreklilik arz eden bir ödeme türü olduğundan dolayı, aylık bağlanacak olan sigortalılara Kurumun aktüeryal dengeleri de gözetilerek belirli süre sigortalı olma ve prim bildirilme şartı getirilmiştir. Ancak malullük aylığı tam olarak sigortalılardan alınan primin karşılığı değildir. Normal şartlarda kişiler herhangi bir çalışma yapmayacakları pasif dönemleri için prim öderlerken, malullük durumunda bu süreci tamamlamaları gerekmeksizin emeklilik hakkına kavuşurlar.¹⁴⁵

3.1.1. Malullük Aylığının Hesaplanması

5510 sayılı SSGSSK'nın 27.maddesinde malullük aylığının hesaplanması başlığında ifade edilmiş olan hüküm şu şekildedir: *“Malullük aylığı; prim gün sayısı 9000 günden az olan sigortalılar için 9000 gün üzerinden, 9000 gün ve daha fazla olanlar için ise toplam prim ödeme gün sayısı üzerinden, 29’uncu madde hükümlerine göre hesaplanır. Sigortalı başka birinin sürekli bakımına muhtaç ise tespit edilen aylık bağlama oranı 10 puan artırılır. Ancak, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için 9000 prim gün sayısı 7200 gün olarak uygulanır.”* (m.27/1) İlgili kanun maddesinde de görüldüğü gibi malullük aylığının hesaplanmasında salt malullüğe özgü bir hesaplama yönteminden yola çıkılmamış, Kanunun 29.maddesinde bulunan yaşlılık aylığının hesaplanması yöntemine de atıfta bulunulmuştur.

5510 Sayılı SSGSSK'nın 29.maddesi yukarıda da belirttiğimiz üzere yaşlılık aylığının hesaplanmasına yer vermektedir. İlgili maddenin malullük aylığının hesabına ilişkin yapmış olduğu atıf şu şekildedir: *“4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar ile aynı fıkranın (c) bendine göre bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başlayanların*

¹⁴⁵ Mehmet Bağcı, **a.g.t.**, s. 106.

yaşlılık aylığı, aşağıdaki hükümlere göre belirlenecek ortalama aylık kazancı ile aylık bağlama oranının çarpımı sonucunda bulunan tutardır.”

“Ortalama aylık kazanç, sigortalının her yıla ait prime esas kazancının¹⁴⁶, kazancın ait olduğu yıldan itibaren aylık talep tarihine kadar geçen yıllar için, her yıl gerçekleşen güncelleme katsayısı¹⁴⁷ ile güncellenerek bulunan kazançlar toplamının, itibarî hizmet süresi ile filî hizmet süresi zammı hariç toplam prim ödeme gün sayısına bölünmesi suretiyle hesaplanan ortalama günlük kazancın otuz katıdır. Aylık bağlama oranı, sigortalının malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi geçen toplam prim ödeme gün sayısının her 360 günü için %2 olarak uygulanır. Bu hesaplamada 360 günden eksik süreler orantılı olarak dikkate alınır. Ancak aylık bağlama oranı %90'ı geçemez.”

“28 inci maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarına göre aylığa hak kazanan sigortalılar için hesaplanacak aylık bağlama oranı, prim ödeme gün sayısı 9000

¹⁴⁶ 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalıların prime esas kazançları aşağıdaki şekilde belirlenir: “a) Prime esas kazançların hesabında; 1) Hak edilen ücretlerin, 2) Prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkaktan o ay içinde yapılan ödemelerin ve işverenler tarafından sigortalılar için özel sağlık sigortalarına ve bireysel emeklilik sistemine ödenen tutarların, 3) İdare veya yargı mercilerince verilen karar gereğince yukarıdaki (1) ve (2) numaralı alt bentlerde belirtilen kazançlar niteliğinde olmak üzere sigortalılara o ay içinde yapılan ödemelerin, toplamı esas alınır. b) Ayni yardımlar ve ölüm, doğum ve evlenme yardımları, görev yollukları, seyyar görev tazminatı, kıdem tazminatı, iş sonu tazminatı veya kıdem tazminatı mahiyetindeki toplu ödeme, keşif ücreti, ihbar ve kasa tazminatları ile Kurumca tutarları yıllar itibarıyla belirlenecek yemek, çocuk ve aile zamları, işverenler tarafından sigortalılar için özel sağlık sigortalarına ve bireysel emeklilik sistemine ödenen ve aylık toplamı asgari ücretin % 30'unu geçmeyen özel sağlık sigortası primi ve bireysel emeklilik katkı payları tutarları, prime esas kazanca tabi tutulmaz. c) (b) bendinde belirtilen istisnalar dışında her ne adla yapılırsa yapılsın tüm ödemeler ile ayni yardım yerine geçmek üzere yapılan nakdi ödemeler prime esas kazanca tabi tutulur. Diğer kanunlardaki prime tabi tutulmaması gerektiğine dair muafiyet ve istisnalar bu Kanunun uygulanmasında dikkate alınmaz.” (5510 s.k.m. 80)

¹⁴⁷ Güncelleme Katsayısı: (Değişik: 17/4/2008-5754/1 md.) Güncelleme katsayısı: Her yılın Aralık ayına göre Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan en son temel yıllık tüketici fiyatları genel indeksindeki değişim oranının % 100'ü ile sabit fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla gelişme hızının % 30'unun toplamına (1) tam sayısının ilâve edilmesi sonucunda bulunan değeri ifade eder.

günden az olanlar için çalışma gücü kayıp oranının 9000 gün prim ödeme gün sayısı ile çarpımı sonucu bulunan rakamın %60'a bölünmesi suretiyle hesaplanan gün sayısına göre, %50'yi geçmemek üzere üçüncü fıkra uyarınca tespit edilen orandır. Prim ödeme gün sayısı 9000 günden fazla olanlar için ise toplam prim ödeme gün sayısına göre aylık bağlama oranı belirlenir. Ancak, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için bu fıkarda geçen 9000 prim gün sayısı 7200 gün, % 50 oranı da % 40 olarak uygulanır.”

“Yukarıdaki şekilde hesaplanan aylığın başlangıç tarihinin yılın ilk altı aylık dönemine rastlaması halinde 55 inci maddenin ikinci fıkrasına göre Ocak ödeme dönemi için gelir ve aylıklara uygulanan artış oranı kadar artırılarak, yılın ikinci altı aylık dönemine rastlaması halinde ise öncelikle Ocak ödeme dönemi, daha sonra Temmuz ödeme dönemi için gelir ve aylıklara uygulanan artış oranları kadar artırılarak, sigortalının aylık başlangıç tarihindeki aylığı hesaplanır.”

Bir örnek üzerinden Kanundaki düzenlemeyi açıklamak daha sağlıklı olacaktır. Örneğin 4800 prim günü ödenmiş olup malul duruma düşen kişi için Kanunda belirtildiği üzere 9000 gün üzerinden bir hesaplama yapıp kendisine %50 ($9000/360=25*2=50$) oranında aylık bağlanacaktır. Kanunda 4/1-a bendine göre sigortalı olanlar için farklı bir düzenleme yapılmış ve 9000 gün yerine 7200 gün üzerinden hesaplama yapılacağı hususu belirtilmiştir. Bu durumda 4/1-a bendine göre sigortalı olup 4800 gün primi ödenmiş olan sigortalı için %40 ($7200/360=20*2=40$) oranında aylık bağlanacaktır.

5510 sayılı SSGSSK’da malullük aylığı bağlanması için yasada öngörülmüş olan süre boyunca MYÖ sigortası primi bildirmiş olmak yeterli görülmüş, primlerin ödenme zorunluluğuna değinilmemiştir. Ancak, malullük aylığının hesabına ilişkin olan hükümde prim ödeme gün sayısından bahsedilmektedir. Primlerin tahsili ile ilgili temel yükümlülük Kuruma düştüğünden ötürü, malullük aylığı bağlanmasına ilişkin

kanun metni göz önüne alınarak prim bildirmiş olmak yeterli görülerek sigortalıların gerekli yardımları almasının önü açılmalıdır.¹⁴⁸

Başkasının sürekli bakımına muhtaç sigortalılar için tespit edilen aylık bağlama oranı 10 puan artırılmaktadır. Sigortalıların bir başkasının bakımına muhtaç olup olmadıklarının tespiti SSSİT'nin 11.maddesine göre belirlenmektedir. Bu tüzüğe göre sigortalının sürekli başka birinin bakımına muhtaç olduğu haller şu şekilde ifade edilmiştir; *“Kuadropteji, porapleji, dipleji ve sigortalının yaşamını kendi başına yürütmesine engel porsuk hemipleji veya merkezi sinir sisteminin sfenktör bozuklukları ile birlikte olan diğer hastalık ve arızaları, sürekli veya zaman zaman akıl hastanesinde kalmayı gerektiren tedavisi olanaksız akıl hastalıkları, iki gözde görme kaybı, iki elin kaybı, bir kolun omuzdan bir bacağın kalçadan kaybı, iki bacağın kaybı, tedavisi olanaksız bir hastalıktan ileri gelen ağız beslenme bozuklukları ve kaşeksiler.”*

Yukarıda bahsedilen hükümler sigortalılıkları 5510 sayılı SSGSSK ile başlayan kişiler için geçerliken, bu Kanun öncesinde sigortalılığı bulunan kişiler için durum daha farklıdır. Bu kişiler için bağlanacak aylıkların hesabına SSGSSK'nın geçici 2.maddesinde değinilmiştir. Buna göre; *“Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı, 2/9/1971 tarihli ve 1479 sayılı, 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı, bu Kanunla mülga 17/10/1983 tarihli ve 2926 sayılı kanunlara tabi olanlara bağlanacak yaşlılık aylıkları aşağıdaki şekilde hesaplanır:*

a) Sigortalının bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar geçen sürelerdeki prim ödeme gün sayılarına veya fiilî hizmet süresine ait aylık; bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önceki kanun hükümlerine göre, aylık talep tarihindeki toplam prim ödeme gün sayısı veya fiilî hizmet süresi üzerinden, bu Kanunun yürürlük tarihi hesaplanacak aylığının bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadarki prim ödeme gün sayısı veya fiilî hizmet süresi ile orantılı bölümü, aylık talep tarihine kadar geçen yıllar için, her yıl gerçekleşen güncelleme katsayısı ile çarpılarak hesaplanır.

¹⁴⁸ Nurşen Caniklioğlu, **a.g.m.**, s. 156.

b) Sigortalının bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen sürelerdeki prim ödeme gün sayılarına ait aylığı, aylık talep tarihindeki toplam prim ödeme gün sayısı üzerinden 29 uncu madde hükümlerine göre hesaplanacak aylığının, bu Kanunun yürürlük tarihinden sonraki prim ödeme gün sayısına orantılı bölümü kadardır. Ancak, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 3600 prim gün sayısını doldurmamış olan sigortalıların yaşlılık aylığı bağlama oranının hesabında, sigortalının Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen ve Kanunun yürürlük tarihinden önceki prim gün sayısını 3600 güne tamamlayan hizmet sürelerinin her 360 günü için %3 oranı esas alınır.

c) Aylık, (a) ve (b) bentlerine göre hesaplanan kısmî aylıkların toplamından oluşur. Aylıklar ayrıca 29 uncu maddenin son fıkrasına göre artırılarak belirlenir.

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Kanunun geçici 82 nci maddesinin (a) bendine göre gösterge sistemi içinde hesaplanacak kısmî aylıklara esas gösterge, sigortalıların ortalama yıllık kazanç hesabına giren takvim yılı sayısı esas alınmak suretiyle hazırlanacak olan gösterge ve üst gösterge tespit tabloları esas alınarak belirlenir.

Bu Kanunun yürürlük tarihine kadar geçen sürelerle ilişkin aylığın hesabında esas alınan asgari aylık tutarı ile 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Kanunun geçici 82 nci maddesinin ikinci fıkrasına göre belirlenen eski tam aylık tutarı, toplam prim ödeme gün sayısı içinde bu Kanunun yürürlük tarihine kadar geçen prim ödeme gün sayısının oranına tekabül eden tutar üzerinden esas alınır.

Yurt dışı hizmet borçlanması yapanların aylıkları da yukarıda belirtilen fıkralara göre hesaplanır.

Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamında sigortalı sayılanlardan, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce ilgili kanun hükümleri ile bu madde hükümlerine göre yaşlılık aylığı bağlandıktan sonra çalışmaya başlaması nedeniyle aylıkları kesilenlerden, işten ayrılarak yeniden yaşlılık aylığı bağlanması için yazılı istekte bulunanların yeni aylıkları, bu Kanunun 30 uncu maddesinin üçüncü fıkrasına göre hesaplanır.

Malullük ve ölüm aylıkları, bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalılar için yukarıdaki fıkralarda belirtilen hükümler,

(b) bendi kapsamındaki sigortalılar için ise bu Kanunun yürürlük tarihinden önceki hükümlere göre esas alınan süreler dikkate alınarak 27 nci veya 33 üncü madde hükümlerine göre hesaplanır.

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce sigortalı veya iştirakçi olup, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra aylık talebinde bulunanlardan, farklı sosyal güvenlik kurumlarına ya da bu Kanunda belirtilen sigortalılık hallerinden birden fazlasına tabi olanlara aylık bağlanmasına esas alınacak kanun, bu Kanunla mülga 2829 sayılı Kanun hükümlerine göre tespit olunur ve bunlar hakkında, bu Kanunun geçici maddelerindeki hükümler uygulanır. Ancak, bunlardan bu Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamına girmeyenlere 5434 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaz. Bu Kanunla mülga 2829 sayılı Kanuna göre 5434 sayılı Kanun hükümleri uygulanması gerekenlerden, bu Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamına girmeyenler için, bu maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri esas alınır. (a) bendi hükümlerinin uygulamasına esas alınacak kanun, bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında geçen süreler hariç, bu Kanunla mülga 2829 sayılı Kanun hükümlerine göre belirlenir. Bu Kanuna tabi hizmetlerle 506 sayılı Kanunun geçici 20 nci maddesine tabi sandıklarda geçen hizmetlerin birleştirilmesinde de bu fıkra hükümleri esas alınmak suretiyle bu Kanunla mülga 2829 sayılı Kanun hükümleri uygulanır.”

Malullük aylığının hesaplanması konusuna mülga Kanunlar perspektifinden bakmak oldukça sağlıklı olacaktır. İlk olarak 506 sayılı SSK incelendiğinde, Kanunun 55.maddesinde; “Malullük aylığı bağlanmasına hak kazanan sigortalıya bu Kanunun 61 inci maddesine göre bulunacak ortalama yıllık kazancının %60'ının 1/12'si oranında malullük aylığı bağlanır. Sigortalı başka birinin bakımına muhtaç durumda ise bu oran %70'e çıkarılır. Buna göre hesaplanan malullük aylığı 61 inci maddenin son fıkrası hükümlerine göre artırılır” denmektedir.

1479 sayılı Bağ-Kur Kanuna göre malullük aylığının hesaplanması şu şekildeydi: “Malullük aylığı, sigortalının sigortalılık süresi içinde prim ödediği gelir basamaklarının, bu basamaklardaki prim ödeme süreleri de dikkate alınarak, aylık

başlangıç tarihinde yürürlükte bulunan gelir tablosu üzerinden hesaplanacak ağırlıklı ortalamasının %65'idir. Başka birinin sürekli bakımına muhtaç malul sigortalıya %75 oranında malullük aylığı bağlanır. Birinci fıkraya göre bağlanan, malullük aylığı, ayrıca, gelir tablosunun son olarak değiştirildiği ay ile aylık başlangıç tarihi arasında geçen her ay bir önceki aya göre, Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından açıklanan en son temel yıllık kentsel yerler tüketici fiyatları indeksindeki değişim oranları kadar artırılır.” (m.30)

Malullük aylığının hesaplanması 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununda emekli aylığı başlığı altında incelenmiş olup, malullük aylığına özgü bir başlık altında konuya değinilmemiştir. Kanunun 41.maddesinde; “a) Emekli, adi malullük ve vazife malullüğü aylıklarının hesaplanmasında 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 43 üncü maddesinde yer alan gösterge tablosu ve personel kanunlarındaki ek göstergeler esas alınır. (b) Emekli, adi malullük ve vazife malullüğü aylıkları, (a) fıkrasına göre tespit edilen rakamların her yıl Bütçe Kanununda tespit edilen katsayı ile çarpılması sonunda bulunacak tutarın fiili ve itibari hizmet toplamı 25 yıl olanlara % 75'i, 25 yıldan az olanlara her tam yıl için % 1 eksiği, fazla olanlara da her tam yıl için % 1 fazlası üzerinden bağlanır. Fiili ve itibari hizmet toplamındaki ay kesirleri tam ay sayılır. Yıl kesirlerinin her ayı için emekli aylığı bağlanmasına esas aylık tutarının % 1'inin 12'de biri emekli aylığına ayrıca eklenir. Bağlanacak aylıkların toplamı, emekli ve adi malullük aylıklarında emekli aylığı bağlanmasına esas aylıklarının % 100'ünü geçemez. Vazife malullüğü aylıkları hakkında bu tahdit uygulanmaz” denilmektedir.

5510 sayılı SSGSSK'nın 29.maddesinde belirtildiği üzere aylık bağlama oranının sigortalının MYÖ sigortalarına tabi geçen toplam prim ödeme gün sayısının her 360 günü için %2 olarak uygulanması neticesinde mülga kanunlara nazaran oldukça düşük bir malullük aylığı ortaya çıkmaktadır.¹⁴⁹ 5510 sayılı SSGSSK'ya göre aylık bağlama oranı 4/1-a sigortalıları için %40 iken, 4/1-b sigortalıları için ise %50'dir. Oysaki 506 sayılı SSK'ya göre malullük aylığının oranı %60, Bağ-Kur

¹⁴⁹ Ali Nazım Sözer, **a.g.e.**, s. 255.

Kanununa göre %65, Emekli Sandığı Kanununa göre de örneğin 25 yıl çalışıp malul duruma düşen bir iştirakçi için %75 olarak belirlenmiştir.

Sigortalılara bağlanan aylıklar, özellikle malullük gibi durumlarda kişinin geçimini idame ettirmesi noktasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Ne yazık ki ülkemizde bağlanan aylıkların miktarının düşük olduğu da bilinen bir gerçektir. 5510 sayılı SSGSSK döneminde bu aylıkların oranının düşmesi son derece yanlış sonuçlar doğurup, vatandaşın mağduriyetine sebebiyet vermektedir.

3.1.2. Malullük Aylığının Başlangıcı ve Avans

3.1.2.1. Malullük Aylığının Başlangıcı

5510 sayılı SSGSSK’da malullük aylığının başlangıcına değinilmiş ve ilgili maddede şu ifadeye yer verilmiştir: *“Malullük aylığı, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar ile (c) bendi kapsamında sigortalı iken görevinden ayrılmış ve daha sonra başka bir sigortalılık haline tabi olarak çalışmamış olanların; a) Malûl sayılmasına esas tutulan rapor tarihi yazılı istek tarihinden önce ise yazılı istek tarihini, b) Malûl sayılmasına esas tutulan rapor tarihi yazılı istek tarihinden sonra ise rapor tarihini, c) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında çalışmakta olanların ise, malûliyetleri sebebiyle görevlerinden ayrıldıkları tarihi, takip eden ay başından itibaren başlar”* (m.27/2). Bu koşulların arasında bir sıralama zorunluluğu bulunmamaktadır. Tüm koşulların gerçekleşmiş olması en temel unsurdur. Dolayısıyla gerekli tüm unsurların gerçekleştiği tarihi izleyen aybaşından itibaren aylık bağlanır.¹⁵⁰

¹⁵⁰ Yargıtay 10.HD. 27.04.1984 Tarih ve E.1948 K.2323; Ali Güzel, Ali Rıza Okur, Nurşen Caniklioğlu, **a.g.e.**, s. 481; Mustafa Çenberci, **a.g.e.**, s. 355; İhsan Çakmak, **Şerhli Sosyal Sigortalar Kanunu**, Adalet Yayınevi, 2.Bası, Ankara, 2004, s. 1441.

5510 sayılı SSGSSK’da geçmekte olan bu hüküm 506 sayılı SSK ile örtüşmektedir.¹⁵¹

1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu incelendiğinde 31.maddede; *“Malullük aylığı, malullüğün tespit edildiği tarihi takip eden aybaşından başlar”* ifadesine yer verilmiş, Kanunda rapor tarihi ile yazılı istek tarihi ayrımına değinilmemiştir.¹⁵²

5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununa göre ise, adi malullük ve vazife malullüğü hallerinde iştirakçilerin emeklilik işlemleri, üyesi bulunduğu kurumun en yüksek amirinin onayı ile tamamlanmaktadır. (m.26) İlgili yasanın 91.maddesine göre; *“Emeklilik hakkı tanınan bir vazifede iken bu kanunda yazılı çeşitli sebeplerle emekliye ayrılanların emekli, adi malullük, vazife malullüğü aylıkları ile ölenlerin dul ve yetimlerine bağlanacak aylıklar hizmet aylıklarının kesildiği tarihi takip eden ay başından itibaren bağlanır.”*

Malullük aylığının başlangıç zamanının belirlenmesinde, posta ile yapılan başvurularda farklılıklar olabilmektedir. Örneğin; sigortalılar tarafından malullük aylığı bağlanması için adi posta ve kargo yolu ile yapılan başvurularda veya sigortalı tarafından Kuruma doğrudan yapılan yazılı müracaatlarda, tahsis talep tarihi olarak dilekçenin Kurum kayıtlarına intikal ettiği tarih baz alınırken; taahhütlü, iadeli taahhütlü veya acele posta servisi şeklinde gönderilen tahsis taleplerinde dilekçenin postaya verildiği tarih baz alınmaktadır.¹⁵³

3.1.2.2. Avans Ödenmesi

Kanunun malullük aylığı başvurusunda bulunmuş olan sigortalılar lehine yapmış olduğu düzenlemelerden biri de avans ödemesidir. 5510 sayılı SSGSSK’ya göre: *“Sigortalılar ile bunların hak sahiplerinin, genel sağlık sigortalıları ile*

¹⁵¹ Ferit Hakkı Saymen-Münir Ekonomi, **Sosyal Sigortalar Tatbikatı**, İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu Yayınları, İstanbul, 1966, s. 56;

¹⁵² Mustafa Çenberci-Turgut Uygur, **Bağ-Kur Kanunu Şerhi**, Olgaç Matbaası, İstanbul, 1979, s. 128.

¹⁵³ Nergis Şimşek, **SSK ve Bağ-Kur’da Emeklilik**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 131-132.

bakmakla yükümlü olduğu kişilerin, bu Kanunun uygulanması bakımından hak ettikleri alacaklarının süresi içinde ödenememesi halinde, avans verilmesine Kurum yetkilidir.” (m.97/6) İlgili Kanun maddesinde açık bir şekilde ifade edildiği üzere sigortalıların malullük aylıkları bağlanmadan önce belli bir miktar avans alabilmeleri mümkündür. Şüphesiz ki sigortalıların avans ödemelerini alabilmeleri Kurumun inisiyatifindedir. Sigortalıların ne kadar süreyle avans alabilecekleri hususu Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinde belirtilmiştir. İlgili yönetmeliğe göre; “Aylık veya gelirin 90 gün içinde ödenmemesi durumunda kurumca gelir ve aylık bağlanmasına hak kazandığı anlaşılan sigortalı ve hak sahiplerine yazılı talepte bulunmaları halinde, ileri ki alacaklarından mahsup edilmek üzere avans ödenebilir. Avans miktarı her 3 ay için, bağlanacak aylıklarda net asgari ücretin 3 katını, gelirlerde net asgari ücretin 2 katını geçmemek üzere Kurumca belirlenir. Avansın bağlanacak gelir ve aylık birikmiş tutarından fazla olan bölümü, müteakip gelir ve aylıklarından ¼ oranında kesilerek mahsup edilir.” (SSİY m.82)

Avans mekanizmasına yalnızca 5510 sayılı SSGSSK döneminde değil, mülga Kanunlar döneminde de yer verilmiştir. Örneğin 506 sayılı SSK’da gelir, aylık veya toptan ödeme işlemleri başlamış bulunan sigortalılara veya hak sahiplerine, işlemlerin gecikmesi durumunda avans verileceğine değinilmiştir (m.100).

1479 sayılı Bağ-Kur Kanununa bakıldığında da durum aynıdır. Aylık bağlanması veya toptan ödeme yapılmasına hak kazanan sigortalıya veya hak sahiplerine ilerideki alacaklarından mahsup edilmek üzere avans verilebileceği Kanunda yer almaktadır (m.61).

3.1.3. Malullük Aylığının Ödenmesi, Tahsili, Alt Sınırı ve Bildirilmesi

3.1.3.1. Malullük Aylığının Ödenmesi

Malullük aylığını almaya hak kazanan sigortalıya 5510 sayılı SSGSSK’da öngörüldüğü üzere ödeme yapılır. Buna göre; “*Sigortalıya veya hak sahiplerine*

bağlanan gelir veya aylıklar, her ay peşin olarak ödenir. Gelir ve aylıkların ödeme dönemleri, ödeme tarihleri, ödeme şekli ve ödeme merkezleri Kurumca belirlenir.” (m.55/6) Kanunda açık bir şekilde belirtildiği üzere malullük aylığı ödemeleri Kurumun belirlemiş olduğu tarihlerde ve Kurumun belirlemiş olduğu kanallar aracılığı ile nakit olarak ödenmektedir.

Gelir/Aylık Ödeme ve Yoklama İşlemleri Hakkında Tebliğ¹⁵⁴,de malullük aylığının ödeme dönemlerine yer verilmiştir.¹⁵⁵

Bununla birlikte SSİY’de gelir ve aylıkların ödenmesi ile ilgili olarak ödeme şekli ve ödeme merkezlerine de değinilmiştir. Buna göre; *“Sigortalı ve hak sahiplerinin gelir ve aylıklarının ödenmesini sağlamak ve ödeme merkezlerini belirlemek üzere Kurum, bankalarla ve PTT ile protokol imzalayabilir. Ödemeler, protokol imzalanan bankalara ve PTT bilgi işlem bilgisayar birimlerine bilgisayar ortamında gönderilen ödeme bilgilerinin, gelir ve aylık sahipleri adına banka şubelerinde açılan mevduat veya çek hesaplarına aktarılması ile sağlanır.”* (SSİY m.70/1)

Kurum gelir ve aylık almakta olan sigortalı ve hak sahipleri için birtakım kolaylıklar sağlamıştır. Buna göre; *“Kurumca belirlenen yaşın üzerinde olanlarla, başkasının bakımına muhtaç olduğu Kurumca tespit edilen ya da sağlık kurulu raporu ile belirlenen sigortalı veya hak sahiplerinin gelir ve aylıkları, yazılı istekleri üzerine PTT aracılığıyla, bildirdikleri adreslerde, ödenebilir.”* (SSİY m.70/4).

¹⁵⁴ RG, 28.09.2008, 27011

¹⁵⁵ Gelir/Aylık Ödeme ve Yoklama İşlemleri Hakkında Tebliğe göre: *“Devredilen sosyal güvenlik kuruluşlarından Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı, T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü ve Bağ-Kur Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen (506 ve 2925 sayılı Kanunlara göre ödenen gelir ve aylıklar tahsis numarasının son rakamına göre her ayın 17 ila 26 ncı, 1479 ve 2926 sayılı kanunlara göre ödenen aylıkların her ayın 25 ila 28 inci, 5434 sayılı Kanuna göre ödenen aylıklar ise ayın 1 ila 5 inci günleri) dönem ve tarihlerde gelir ve aylıkların Kanunun yürürlük tarihinden itibaren peşin olarak ödenmesine devam edilir; Kurumca, gelir ve aylıkların ödeme dönem ve tarihlerinin yeniden belirlenmesi halinde, bu husus ayrıca duyurulur.”* (m.5/1)

3.1.3.2. Malullük Aylığının Tahsili

Malullük aylığına hak kazanmış bulunan sigortalıların, aylıklarını belirli süre içerisinde tahsil etmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde 5510 sayılı SSGSSK'nın 97.maddesinde belirtildiği üzere Kurumun belirtmiş olduğu zaman zarfında aylıkların tahsil edilmemesi durumunda, aylıklar durdurulabilmektedir. Buna göre kişilerin sosyal güvenlik risklerine maruz kalmaları sebebiyle bağlanması gereken gelir ve aylıkların, hakkın kazanıldığı tarihten itibaren beş yıl içinde istenmeyen kısmı zamanaşımına uğrar. Tahakkuk tarihinden itibaren on iki ay sonuna kadar tahsil edilmemiş olan gelir ve aylıklar ise durdurulur. GSS'li ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin alacakları, hakkı doğuran olayın öğrenildiği tarihten itibaren iki yıl içinde istenmezse zamanaşımına uğrar, hakkı doğuran olay tarihinden itibaren ise beş yıl sonunda düşer.

3.1.3.3. Malullük Aylığının Alt Sınırı

5510 sayılı SSGSSK'nın ilk halinde aylıklar için bir alt sınır öngörülmemiş, 5754 sayılı Kanunla birlikte 55.maddeye bir fıkra eklenerek aylıklar için alt sınır belirlenmiştir. SSGSSK'nın 55.maddesinde malullük aylığının alt sınırına şu şekilde değinilmiştir: *“Bu Kanuna göre sigortalıya bağlanacak aylıklar ile ölen sigortalının hak sahiplerinin aylıklarının hesabına esas tutar, çalışma sürelerindeki her yıl için 82 nci maddeye göre tespit edilen prime esas günlük kazanç alt sınırları dikkate alınarak, talep veya ölüm yılına ait Ocak ayı itibarıyla 29 uncu maddenin ikinci fıkrasına göre belirlenen ortalama aylık kazancın % 35'inden, sigortalının bakmakla yükümlü olduğu eşi veya çocuğu varsa % 40'ından az olamaz. Hak sahibi kimselerin aylıkları; hak sahibi bir kişi ise bu fıkraya göre hesaplanan alt sınır aylığının % 80'inden, hak sahibi iki kişi ise % 90'ından az olamaz. Uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri gereğince bağlanan kısmı aylıklar için bu fıkra hükümleri uygulanmaz. 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri kapsamındaki sigortalılar için ayrı ayrı olmak üzere, malullük sigortasından dosya bazında her yıl bağlanan aylıkların aylık başlangıç tarihinin ait olduğu yılın Ocak ayı itibarıyla yıl içine ait artışlar uygulanmaksızın*

hesaplanacak tutarları, yaşlılık sigortasından bir önceki yılın son ödeme ayında söz konusu sigortalılar için ayrı ayrı dosya bazında ödenen en düşük yaşlılık aylığından az olamaz.” İlgili Kanun maddesinden de görülebileceği üzere aylık bağlama oranı en az %35 olacak ve sigortalının bakmakla yükümlü olduğu kişinin olması durumunda aylık bağlama oranı %40’dan az olmayacaktır.

26.03.2020 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 7226 sayılı Kanunla¹⁵⁶ birlikte, malullük sigortasından her ay itibarıyla yapılan ödemeler toplamının dosya bazında 1.500 Türk lirasından az olamayacağına yer verilmiş, böylelikle malullük aylığına yönelik olarak sigortalıların alabilecekleri en düşük aylık tutarı belirlenmiştir.

3.1.3.4. Malullük Aylığının Bildirilmesi

Sigortalılara bağlanacak olan malullük aylığının Kurum tarafından bildiriminin yapılması gerekmektedir. 5510 sayılı SSGSSK’nın 42.maddesinde; *“Kurum, sigortalıya veya hak sahiplerine bağlanacak gelir, aylık veya toptan ödemeleri, gerekli belgelerin ve incelemelerin tamamlandığı tarihten itibaren en geç üç ay içinde hesap ve tespit ederek sonuçlarını yazı ile bildirir.”* denmektedir. Hiç şüphesiz ki bu bildirim tarihinden itibaren sigortalıların, Kurum kararına karşı yetkili iş mahkemesine dava açabilmeleri mümkündür. Buna göre açılacak itiraz davasının konusu, aylığı hesaplayan Kurum kararı olacaktır.¹⁵⁷

5510 sayılı SSGSSK’nın ilk halinde, sigortalıların yazıyı aldıkları tarihten itibaren iki ay içerisinde Kurum kararına itiraz haklarını kullanıp, yetkili iş mahkemesine dava açabilecekleri hususu belirtilmiş ancak daha sonra 5754 sayılı Kanunla ilgili madde değiştirilerek itiraz konusunda süre sınırlamasına gidilmemiştir. 506 sayılı SSK’da Kurumun bağlamış olduğu aylığa karşı sigortalıların ve hak sahiplerinin bir yıl içerisinde itiraz edebileceklerine değinilmiştir (m.116/2).

¹⁵⁶ RG, 26.3.2020, 31080.

¹⁵⁷ Ali Güzel, Ali Rıza Okur, Nurşen Caniklioğlu, **a.g.e.**, s. 484.

3.1.3.5. Malullük Aylığının Artırılması

Malullük aylıkları yılda iki defa olmak üzere düzenli bir şekilde artırılmaktadır. 5510 sayılı SSGSSK'ya göre; *“Bağlanan gelir ve aylıklar, her yılın Ocak ve Temmuz ödeme tarihlerinden geçerli olmak üzere, bir önceki altı aylık döneme göre Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan en son temel yıllık tüketici fiyatları genel indeksindeki değişim oranı kadar artırılarak belirlenir.”* (m.55/2)

Oysa 506 sayılı SSK Ek m.38'e göre, bağlanan gelir ve aylıklar, her ay bir önceki aya göre Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından açıklanan en son temel yıllık kentsel yerler tüketici fiyatları endeksi artış oranı kadar artırılarak belirlenmekteydi. Dolayısıyla, daha önce her ay yapılan artışların artık yılda iki defa yapıldığı görülmektedir.

Malullük aylıklarına yapılacak olan düzenli artışlardan farklı olarak, çıkarılacak kanunlarla da aylıkların yükseltilmesi mümkündür.

3.1.4. Malullük Aylığının Değişmesi, Kesilmesi, Yeniden Başlaması

3.1.4.1. Malullük Aylığının Değişmesi

Malullük aylığı almakta olan sigortalıların malullük durumundaki değişiklikler mevcut aylıklarının da etkilemektedir. Malullük halinin azalması ya da artması şeklinde meydana gelebilecek olan bu değişiklikler kontrol muayenesi ile belirlenmektedir.

3.1.4.1.1. Kontrol Muayenesi

Sosyal Güvenlik Kurumu, malullük aylığı almakta olan sigortalıların malul sayılmalarına sebebiyet veren sağlık durumlarının devam edip etmediğini tespit etmek amacıyla kontrol muayenesi talep edebilir. Kontrol muayenesi yalnızca Kurum talebiyle değil, sigortalılar ve hak sahiplerinin talebine istinaden de yapılabilir. Kurum kontrol muayenesine tabi tutulması gereken sigortalılara, muayene tarihinden en az üç

ay önce yazılı bildirim yapar. Sigortalıların Kurum tarafından yazılı şekilde gelen kontrol muayenesi talebine katılımları zorunludur.¹⁵⁸

5510 sayılı SSGSSK'nın 94.maddesinde kontrol muayenesi detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Buna göre; *“Kurumca yaptırılan kontrol muayenesinde veya sigortalının isteği üzerine ya da işe alıştırma sonunda yapılan muayenesinde yeniden tespit edilecek malullük durumuna göre, malullük aylığı veya sürekli iş göremezlik geliri, yeni malullük durumuna esas tutulan raporun tarihini takip eden ödeme dönemi başından başlanarak artırılır, azaltılır veya kesilir. Çalışma gücünün en az %60'ını yitiren malul çocuklara bağlanmış bulunan gelir ve aylıklar, kontrol muayenesi sonunda tespit edilecek malullük durumuna göre, rapor tarihinden sonraki ödeme dönemi başından itibaren kesilir. Kurumun yazılı bildiriminde belirtilen tarihten sonraki ödeme dönemi başına kadar kabul edilebilir bir özrü olmadığı halde kontrol muayenesini yaptırmayan sigortalının malullük aylığı veya sürekli iş göremezlik geliri ile çalışma gücünün en az %60'ını yitiren malul çocukların kendilerine bağlanmış olan gelir veya aylığı, kontrol muayenesi için belirtilen tarihten sonraki ödeme dönemi başından itibaren kesilir. Ancak, kontrol muayenesini Kurumun yazılı bildiriminde belirtilen tarihten başlayarak üç ay içinde yaptıran ve malullük veya sürekli iş göremezlik halinin devam ettiği tespit edilen sigortalının veya aylık ya da gelir bağlanmış olan malül çocuğun kesilen aylık veya geliri, kesildiği tarihten başlanarak yeniden bağlanır. Kontrol muayenesini Kurumun yazılı bildiriminde belirtilen tarihten üç ay geçtikten sonra yaptıran ve malullük veya sürekli iş göremezlik halinin devam ettiği tespit edilen sigortalının malullük aylığı veya yeni sürekli iş göremezlik derecesine göre hesaplanacak geliri, gelir veya aylık bağlanan çalışamayacak durumda malül çocukların ise almakta oldukları gelir veya aylık, rapor tarihinden sonraki ay başından başlanarak yeniden bağlanır.”* (m.94/3-7)

Yapılan kontrol muayenesinden sonra sigortalıların malullük oranlarındaki değişimlere istinaden aylıklarında artış veya azalış söz konusu olabilmektedir. Muayene neticesinde kişilerin malullük durumlarında değişme olmaması durumunda,

¹⁵⁸ Yusuf Alper, **a.g.e.**, s. 317.

eski aylık aynı şekilde devam etmektedir. Dikkat edilmesi gereken hususlardan biri, kontrol muayenesini Kurumun yazılı bildiriminden itibaren üç ay içerisinde yapan sigortalılara, malullük durumları devam ettiği müddetçe aylıklarının kesildiği tarihten itibaren ödeme yapılacağı hususudur.¹⁵⁹ Öte yandan sigortalılar, kontrol muayenesini Kurumun yazılı bildirim tarihinden itibaren üç ay geçtikten sonra yaptıkları takdirde, malullük durumları devam etse dahi geciktikleri her ay için aylık alma haklarından yoksun kalacaklardır.¹⁶⁰

3.1.4.2. Malullük Aylığının Kesilmesi ve Yeniden Başlaması

Malullük aylığı ile ilgili süregelen tartışmalardan birisi de aylığın belirli şartlarda kesilmesidir. 5510 sayılı SSGSSK'da malullük aylığının hangi durumlarda kesileceği ve hangi durumlarda yeniden bağlanacağına ilişkin açıklamalar 27.maddede şu şekilde belirtilmiştir: *“Malullük aylığı almakta iken bu Kanuna göre veya yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında çalışmaya başlayanların malullük aylıkları, çalışmaya başladıkları tarihi takip eden ödeme dönemi başında kesilir¹⁶¹ ve bu Kanuna tabi olarak çalıştıkları süre zarfında 80 inci maddeye göre belirlenen prime esas kazançları üzerinden 81 inci madde gereğince kısa ve uzun vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortasına ait prim alınır. Bunlardan işten ayrılarak yeniden malullük aylığı bağlanması için yazılı istekte bulunan ya da emekliye ayrılan veya sevk edilenlere; kontrol muayenesine tabi tutulmak ve ilk aylığına esas malullüğünün devam ettiği anlaşılmak kaydıyla, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında çalışıyorsa görevinden ayrıldığı tarihi, diğerlerine ise istek tarihlerini takip eden ödeme döneminden itibaren yeniden malullük aylığı hesaplanarak bağlanır.*

¹⁵⁹ Memduh Yelekçi, **Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi**, Ankara, 1994, s. 614.

¹⁶⁰ Ali Güzel, Ali Rıza Okur, Nurşen Caniklioğlu, **a.g.e.**, s. 487.

¹⁶¹ Bir işyerinden malulen ayrılmak zorunda kalıp da sonradan maluliyeti ortadan kalkanların iş akdi yapma zorunluluğuna ilişkin ayrıntılı bilgiler için Bkz. Nuri Çelik, **İş Hukuku Dersleri**, 32.Baskı, İstanbul, 2019, s. 158.

Bu durumdakilerden ilk bağlanan malullük aylığına esas prim ödeme gün sayısı;

a)9000 günün üzerinde olanların aylıkları 30 uncu maddenin üçüncü fıkrasının (a) bendi hükümleri uygulanarak hesaplanır.

b)9000 günden az olanların aylıkları ise, eski aylığın kesildiği tarihten sonra aylıklara yapılan artışlar uygulanmak suretiyle aylığın başlangıç tarihi itibariyle hesaplanan tutarının emeklilik öncesi ve sonrası prim ödeme gün sayısı toplamının emeklilik öncesi prim ödeme gün sayısına orantılı bölümü ile emeklilik sonrası çalışmaya ait kısmi aylığın toplamından oluşur. Emeklilik sonrası çalışmaya ait kısmi aylık, emeklilik öncesi ve sonrası prim ödeme gün sayısı toplamı ve emeklilik sonrası çalışmaya ait prime esas kazançları üzerinden bu maddenin birinci fıkrasına göre hesaplanan aylığın emeklilik sonrası prim ödeme gün sayısına orantılı bölümü kadardır. Yeni aylık, eski aylığın kesildiği tarihten sonra aylıklara yapılan artışlar uygulanmak suretiyle bulunan tutarın altında olamaz.

Yukarıdaki (a) ve (b) bentlerinde belirtilen 9000 prim gün sayısı, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için 7200 gün olarak uygulanır.”

Yukarıda zikredilen Kanun maddesinden de açıkça görüldüğü üzere malullük aylığı almakta iken SSGSSK’ya göre veya yabancı bir ülke mevzuatına tabi olarak tekrar çalışmaya başlayan kişilerin aylıkları kesilecektir. İlk defa SSGSSK kapsamında sigortalı olup malullük aylığı bağlananların Sosyal Güvenlik Destek Primine (SGDP) tabi olarak çalışmaya başlamaları mümkün değildir. Bu durum hiç kuşkusuz malullük aylığı almakta olan kişilerin aleyhine sonuçlar doğurmaktadır. Bilindiği üzere iş kazası veya meslek hastalığı sonucu en az %10 oranında meslekte kazanma gücü kaybı olanlara sürekli iş göremezlik geliri bağlanmakta ve bu kişilerin çalışması durumunda dahi SGDP ödemeksizin gelirleri kesilmemektedir. Yaşlılık sigortasından aylık alan sakat sigortalıların aylığı, çalışmaya devam etseler bile SGDP

ödedikleri takdirde kesilmemektedir. Eşitlik ilkesine aykırı olan bu farklılığı izah etmek oldukça zordur.¹⁶²

Bununla birlikte 5510 sayılı SSGSSK'nın geçici 1. ve 14.maddesinde, mülga Kanunlar kapsamında sigortalı olanlar için birtakım istisnalar getirilmiştir. İlk sigortalılığı 5510 sayılı SSGSSK öncesinde olup malullük aylıkları da bu dönemde bağlanmış olan sigortalılarla, bu Kanunun yürürlük tarihinden önce sigortalı olup da malullük aylıkları yürürlük tarihinden sonra bağlanan sigortalılar için farklı uygulamalar hayata geçirilmiştir.

5510 sayılı SSGSSK'nın geçici 1.maddesinde; *“17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı, 2/9/1971 tarihli ve 1479 sayılı, 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı, bu Kanunla mülga 17/10/1983 tarihli ve 2926 sayılı Kanunlara göre bağlanan veya hak kazanan; aylık, gelir ve diğer ödenekler ile 8/2/2006 tarihli ve 5454 sayılı Kanunun 1 inci maddesine göre ödenmekte olan ek ödemenin verilmesine devam edilir. Bu gelir ve aylıkların durum değişikliği nedeniyle artırılması, azaltılması, kesilmesi veya yeniden bağlanmasında, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan ilgili kanun hükümleri uygulanır”* denilmektedir. Öte yandan Kanunun geçici 14.maddesinde de; *“Bu Kanunun yürürlüğe tarihten önce iştirakçi veya sigortalı olanlar, vazife malullüğü, malullük ve yaşlılık veya emekli aylığı bağlananlar ve bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışmaya devam edenler hakkında; bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında çalışmaya başlayanlar hariç olmak üzere sosyal güvenlik destek primine tabi olma bakımından bu Kanunla yürürlükten kaldırılan ilgili kanun hükümlerinin uygulanmasına devam edilir.”* denilmektedir.

2010/67 sayılı SGK genelgesinde mülga Kanunlar çerçevesinde malullük aylığı bağlanması ve kesilmesi işlemlerine ayrıntılı olarak değinilmiştir.

¹⁶² Müjdat Şakar, **a.g.e.**, s. 239.

İlgili genelgeye göre 5510 sayılı SSGSSK'nın yürürlük tarihinden önce sigortalı olanlardan; **“4(b) sigortalıları için; 1/10/2008 tarihinden önce 1479 ve 2926 sayılı kanunların mülga hükümlerine göre tarafına malullük aylığı bağlananlar ile bu tarihten önce sevk edilenlerden malul sayılanların malullük aylığı mülga kanun hükümlerine göre kesilecektir. 1479 sayılı Kanun kapsamında malullük aylığı almakta iken 1/10/2008 tarihinden sonra;**

- 4(a) kapsamında sigortalı olursa, prime esas kazançları üzerinden %30 ve kısa vadeli sigorta kolları primi olmak üzere sosyal güvenlik destek primi kesilecektir.

- 4(b) kapsamında sigortalı olursa, malullük aylığı kesilmeyecek ve herhangi bir prim alınmayacaktır.

- 4(c) kapsamında sigortalı olursa aylığı kesilmeyecektir.

2926 sayılı Kanun kapsamında malullük aylığı almakta iken 1/10/2008 tarihinden sonra;

- 4(a) kapsamında sigortalı olursa, prime esas kazançları üzerinden %30 ve kısa vadeli sigorta kolları primi olmak üzere sosyal güvenlik destek primi kesilecektir.

- 4(b) kapsamında sigortalı olursa, malullük aylığı kesilmeyecek, tarımsal faaliyette bulunanlar ve muhtarlar hariç aylıklarından sosyal güvenlik destek primi kesilecektir.

- 4(c) kapsamında sigortalı olursa aylığı kesilmeyecektir.

1/10/2008 tarihinden önce sigortalı olup, 5510 sayılı Kanunun 26 ncı maddesine göre tarafına malullük aylığı bağlanmış olan 4(b) sigortalısı;

- 4(a) kapsamında sigortalı olursa, prime esas kazançlarından geçici 14 üncü madde gereği sosyal güvenlik destek primi,

- 4(b) kapsamında sigortalı olursa 27 nci madde gereği aylığı,

- 4(c) kapsamında sigortalı olursa 27 nci madde gereği aylığı,

kesilecektir.

4(a) sigortalıları için; 1/10/2008 tarihinden önce 506 ve 2925 sayılı kanunların mülga hükümlerine göre tarafına malullük aylığı bağlananların malullük aylığı mülga kanun hükümlerine göre kesilecektir. 506 sayılı Kanun kapsamında malullük aylığı almakta iken 2008/Ekim ayından sonra;

- 4(a) kapsamında sigortalı olursa aylığı kesilecek, prime esas kazançları üzerinden tüm sigorta kollarına tabi prim alınacaktır.

- 4(b) kapsamında sigortalı olursa malullük aylığı kesilmeyecek, tarımsal faaliyette bulunanlar ve muhtarlar hariç malullük aylığından sosyal güvenlik destek primi kesilecektir. Prim oranı 2008 yılı için %12, 2009 için %13, 2010 yılı için %14 ve 2011 ve sonraki yıllar için %15 olarak uygulanacaktır.

- 4(c) kapsamında sigortalı olursa aylığı kesilmeyecektir.

2925 sayılı Kanun kapsamında malullük aylığı almakta iken 1/10/2008 tarihinden sonra;

- 4(a) kapsamında sigortalı olursa aylığı kesilecek, prime esas kazançları üzerinden tüm sigorta kollarına tabi prim alınacaktır.

- 4(b) kapsamında sigortalı olursa malullük aylığı kesilmeyecektir. Tarımsal faaliyette bulunanlar ve muhtarlar hariç malullük aylığından sosyal güvenlik destek primi kesilecektir. Prim oranı 2008 yılı için %12, 2009 için %13, 2010 yılı için %14 ve 2011 ve sonraki yıllar için %15 olarak uygulanacaktır.

- 4(c) kapsamında sigortalı olursa aylığı kesilmeyecektir. ”¹⁶³

¹⁶³ SGK, 2010/67 Sayılı Genelge

Malullük aylığı almakta iken çalışmaya başladıkları gerekçesiyle aylığı kesilen sigortalıların, yeniden malullük aylığına başvuru için yazılı talepte bulunmaları şarttır. Malullük aylığı bağlanması için yazılı istekte bulunan ya da emekliye ayrılan veyahut emekliye sevk edilenlere; kontrol muayenesine tabi tutulmak ve malullüğünün devam ettiği anlaşılmak kaydıyla, devlet memuru/kamu görevlisine görevinden ayrıldığı tarihi, diğerlerine ise istek tarihlerini takip eden ödeme döneminden itibaren yeniden malullük aylığı hesaplanarak bağlanır.¹⁶⁴

3.1.5. Malullük Aylığının Diğer Aylık ve Gelirlerle Birleşmesi

Bir veya birden fazla sosyal sigorta ilişkisi, aynı kişide birleşerek, onun birkaç gelir veya aylıktan aynı anda yararlanma durumunda kalmasına yol açabilir.¹⁶⁵ Örneğin malullük aylığından faydalanmakta olan bir sigortalının yaşlılık aylığına da hak kazanıyor olması oldukça olasıdır. Yine iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından gelir bağlanmış olan bir sigortalının malullük aylığına hak kazanabilme ihtimali de mevcuttur. İşte tam da bu noktada sosyal güvenlik sisteminin sigortalılara ve hak sahiplerine hangi gelir ve aylıkları bağlayacağı konusu oldukça önemlidir. Şüphesiz ki Kurumun sigortalıları mağdur etmeden ve kendi aktüeryal dengelerini de gözeterek karar alması gerekmektedir. 5510 sayılı SSGSSK'da bu konu aylık ve gelirlerin birleşmesi başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre: *“Bu Kanuna göre bağlanacak aylık ve gelirlerin birleşmesi durumunda;*

a) Uzun vadeli sigorta kollarından;

- Hem malullük hem de yaşlılık aylığına hak kazanan sigortalıya, bu aylıklardan yüksek olanı, aylıklar eşitse yalnız yaşlılık aylığı,

- Malullük, vazife malullüğü veya yaşlılık aylığı ile birlikte, ölen eşinden dolayı da aylığa hak kazanan sigortalıya her iki aylığı,

¹⁶⁴ Ali Güzel, Ali Rıza Okur, Nurşen Caniklioğlu, **a.g.e.**, s. 489.

¹⁶⁵ Ali Güzel, Ali Rıza Okur, Nurşen Caniklioğlu, **a.g.e.**, s. 489.

- Ana ve babasından ayrı ayrı aylığa hak kazanan çocuklara, yüksek olan aylığın tamamı, az olan aylığın yarısı,

- Birden fazla çocuğundan aylığa hak kazanan ana ve babaya en fazla ödemeye imkan veren ilk iki dosyadan yüksek olan aylığın tamamı, düşük olan aylığın yarısı,

- Hem eşinden, hem de ana ve/veya babasından ölüm aylığına hak kazananlara, tercihine göre eşinden ya da ana ve/veya babasından bağlanacak aylığı,

- Bu Kanuna göre vazife malullüğü aylığı almakta iken, tekrar sigortalı olanlardan hem vazife malullüğüne hem de malullük aylığına hak kazananlara bu aylıklardan yüksek olanı, aylıkları eşitse yalnızca vazife malullüğü aylığı, bunlardan hem vazife malullüğü hem de yaşlılık aylığına hak kazananlara, bu aylıkların her ikisi,

- Evliliğin ölüm nedeniyle sona ermesi durumunda sonraki eşinden de aylığa hak kazananlara tercih ettiği aylığı, bağlanır” (m.54).

İlgili Kanun maddesinden de görülebileceği üzere Kanun ikiden fazla dosyadan gelir ve aylık alınmasını engellemiştir.¹⁶⁶

Aylık ve gelirlerin birleşmesi noktasında 5510 sayılı SSGSSK’nın yaklaşımının 506 sayılı SSK ile örtüştüğünü söylemek mümkündür. Gelir ve aylıkların birleşmesi 506 sayılı SSK’da 92.maddede anlatılmış ve sigortalının malullük ve yaşlılık aylığına aynı anda hak kazanmış olması durumunda her iki aylığı birden almasına müsaade edilmeyerek, kişiye hak kazandığı aylıklardan yüksek olanı, aylıklar eşitse yalnızca yaşlılık aylığı bağlanması uygun görülmüştür.¹⁶⁷

5510 sayılı SSGSSK’da da uygulamanın bu şekilde devam ediyor olması kanımızca oldukça isabetlidir. Bilindiği üzere malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları için sigortalılar tek bir prim ödemektedir. Dolayısıyla sigortalıların, bu sigorta

¹⁶⁶ Ali Güzel, Ali Rıza Okur, Nurşen Caniklioğlu, **a.g.e.**, s. 491.

¹⁶⁷ Coşkun Saraç, “Sosyal Sigortalarda Risklerin Birleşmesi: Birden Fazla Gelir ve Aylık Bağlanması”, **Çimento İşveren Dergisi**, C:15, S:2, 2001, s. 30.

kollarına konu olan birden fazla farklı risklere maruz kalmaları durumunda, aylıklardan yalnızca birine hak kazanıyor olmaları gayet doğaldır.¹⁶⁸

Kanuna göre vazife malullüğü aylığı almakta olan kişiler için gelir ve aylıkların birleşmesinde malullük sigortasından daha farklı bir işleyiş benimsenmiştir. Bu kişilerin vazife malullüğü aylığı ile yaşlılık aylığına aynı anda hak kazanmaları durumunda her iki aylık da tam olarak bağlanmaktadır.

Kanunun 54.maddesinde hem uzun vadeli hem de kısa vadeli sigorta kollarından yapılacak olan yardımların örtüşme durumuna da değinilmiştir. Buna göre: *“Malullük, yaşlılık, ölüm sigortaları ve vazife malullüğü ile iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından hak kazanılan aylık ve gelirler birleşirse, sigortalıya veya hak sahibine bu aylık veya gelirlerden yüksek olanın tamamı, az olanın yarısı, eşitliği halinde ise iş kazası ve meslek hastalığından bağlanan gelirin tümü, malullük, vazife malullüğü veya yaşlılık aylığının yarısı bağlanır.”*

Bu uygulama yukarıda da belirtmiş olduğumuz gibi 506 sayılı SSK’da da aynı şeklindedir. 506 sayılı SSK döneminde her iki ödemenin de tam olması gerektiği yönünde Anayasa Mahkemesine iptal davası açılmış ancak Anayasa Mahkemesi; Kanunun öngörmüş olduğu uygulamanın sosyal devlet anlayışına ters olmadığını belirterek ve Kurumun aktüeryal dengesinin bozulmamasının da önemli bir unsur olduğunun altını çizerek ret kararı vermiştir.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Coşkun Saraç, **a.g.m.**, s. 30; Mustafa Çenberci, **a.g.e.**, s. 621.

¹⁶⁹ Konuya ilişkin AYM kararı şu şekildedir; *“Sosyal Sigortalar Kanunu bir bütün olarak ele alındığında, iş kazalarıyla meslek hastalıkları sigortası ile malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları için kısmen sigortalıdan, kısmen de işverenden ayrı ayrı prim tahsil edilmesinin Kurumca sağlanan hizmetlerle aktüeryal dengenin birlikte korunması gereğinin sonucu olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda iş kazası ve meslek hastalıkları sigortası için tespit edilmiş bulunan prim oranlarının, Sosyal Sigortalar Kanununun itiraz konusu olan 92. maddesindeki esaslar göz önüne alınarak belirlendiği anlaşılmaktadır. İş kazalarıyla meslek hastalıkları sigortasının malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası ile birleşmesi halinde her iki sigorta türüne ait aylık ve gelirlerin tam olarak ödenmesi öngörülseydi, Kurumun aktüeryal dengesini sağlamak amacıyla gerek sigortalılardan, gerekse işverenlerden tahsil*

3.1.6. Malullük Aylığının Haczedilemezliği

5510 sayılı SSGSSK'ya göre malullük aylığı ödemelerinin belirli istisnalar dışında haczedilmesi, devir ve temlik edilmesi mümkün değildir. Kanunun 93.maddesinde yer alan hüküm şu şekildedir: *“Bu Kanun gereğince sigortalılar ve hak sahiplerinin gelir, aylık ve ödenekleri, sağlık hizmeti sunucularının genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulanması sonucu Kurum nezdinde doğan alacakları, devir ve temlik edilemez. Gelir, aylık ve ödenekler; 88 inci maddeye göre takip ve tahsili gereken alacaklar ile nafaka borçları dışında haczedilemez. Bu fıkra göre haczi yasaklanan gelir, aylık ve ödeneklerin haczedilmesine ilişkin talepler, borçlunun muvafakati bulunmaması halinde, icra müdürü tarafından reddedilir.”*¹⁷⁰

İlgili maddeden de görülebileceği üzere 88.maddede belirtilmiş olan prim borcu vb. ve nafaka borcundan kaynaklanan alacaklar dışında kişilerin aylıklarının haczedilmesi mümkün değildir. Ancak 5838 sayılı Kanunla ilgili fıkra bir cümle eklenmiş ve borçlunun muvafakati bulunmaması durumunda hacze ilişkin taleplerin

edilen prim oranlarının artırılması gerekecekti. Bir kere malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile iş kazalarıyla meslek hastalıkları sigortasından hak kazanılan aylık ve gelirler birleştiğinde, sigortalıya bu aylık ve gelirlerin tamamı ödenmese de birinin tamamının ve diğerinin de yarısının ödenecek olması, yalnızca yaşlılık aylığı alan sağlam kişiye göre, sakat olanın koruma önceliğinin gözetilmiş olduğu anlamına gelmektedir. Açıklanan nedenlerle itiraz konusu Yasa kuralının, Anayasa'nın 60.maddesinde düzenlenen sosyal güvenlik hakkı ve 61.maddesinde sakatlar için öngörülen özel koruma görevi gözetilerek 65.maddede belirtilen biçimde Devletin mali olanaklarına bağlı ve bu görevlerin amaçlarına uygun olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır.” AYM 11.03.2003 gün, E.2001/K.351 sayılı Karar, RG., 16.12.2003, 25318.

¹⁷⁰ 18/2/2009 tarihli ve 5838 sayılı Kanunun 32 inci maddesiyle; bu fıkra “Bu fıkra göre haczi yasaklanan gelir, aylık ve ödeneklerin haczedilmesine ilişkin talepler, borçlunun muvafakati bulunmaması halinde, icra müdürü tarafından reddedilir.” İbaresini eklenmiştir.

icra müdürü tarafından reddedileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla borçlunun rıza göstermesi durumunda malullük aylığına haciz konulabileceği oldukça açıktır.¹⁷¹

3.1.7. Yersiz Ödemelerin Geri Alınması

Malullük aylığı almakta olan sigortalılara Kurum tarafından fazla veya yersiz olarak ödeme yapıldığının tespiti halinde 5510 sayılı SSGSSK'nın 96.maddesi hükümlerine göre hareket edilir.

İlgili maddede; *“Kurumca işverenlere, sigortalılara, isteğe bağlı sigortalılara gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine, genel sağlık sigortalılarına ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilere, fazla veya yersiz olarak yapıldığı tespit edilen bu Kanun kapsamındaki her türlü ödemeler;*

a)Kasıtlı veya kusurlu davranışlarından doğmuşsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılan ödemeler, bu ödemelerin yapıldığı tarihlerden,

b)Kurumun hatalı işlemlerinden kaynaklanmışsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla beş yıllık sürede yapılan ödemeler toplamı, ilgiliye tebliğ edildiği tarihten itibaren yirmidört ay içinde yapılacak ödemelerde faizsiz, yirmidört aylık sürenin dolduğu tarihten sonra yapılacak ödemelerde ise bu süre sonundan, itibaren hesaplanacak olan kanuni faizi ile birlikte, ilgililerin Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edilir, alacakları yoksa genel hükümlere göre geri alınır.

Alacakların yersiz ödemelere mahsubu, en eski borçtan başlanarak borç aslına yapılır, kanuni faiz kalan borca uygulanır. Bu hüküm ilgili hak sahiplerinin muvafakat

¹⁷¹ Gökçen Topuz, “5510 Sayılı Kanunda Öngörülen Emekli Aylığının Haczedilemezliği Kuralı ve Bu Kuralın Anayasaya Uygunluğu Üzerine Düşünceler”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:65, S:4, 2016, s. 3017.

etmeleri kaydıyla, aynı dosyadan diğer bir hak sahibine yapılan yersiz ödemelere mahsubunda da uygulanır.

Yersiz ödemenin gelir ve aylıklardan kesilmesinde, kesintinin başlayacağı ödeme dönemi başı itibariyle kanuni faizi ile birlikte hesaplanan borç tutarı, gelir ve aylıktan %25 oranında kesilmek suretiyle uygulanır.

Yersiz ödemelerin tespiti ile geri alınmasına ve bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar, Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.” denilmektedir.

3.2. Malullük Sigortası Bakımından Üçüncü Kişilere Rücu

Malullük sigortası ile ilgili ele alınabilecek olan konulardan bir diğeri de üçüncü kişinin ve işverenin sorumluluğudur. 506 sayılı SSK döneminde malullük aylığı açısından işveren ve üçüncü kişilerin sorumluluğuna ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmadığından, Kurumun sigortalının maluliyetine ve bu yüzden kendisine aylık bağlanmasına neden olan işverene, üçüncü kişiye veya onu istihdam edene karşı müracaatı ancak Borçlar Kanunu hükümlerine göre mümkün olabiliyordu.¹⁷²

Bu kapsamda 5510 sayılı SSGSSK ile yeni bir düzenleme yapılarak uzun vadeli sigorta kolundan bağlanan aylıklar için Kuruma rücu hakkı tanınmıştır. Buna göre Kanunun “*Uzun vadeli sigorta kolları bakımından üçüncü kişilerin sorumluluğu*” başlıklı 39.maddesine göre; “*Üçüncü bir kişinin kasti nedeniyle malul veya vazife malulü olan sigortalıya veya ölümü halinde hak sahiplerine, bu Kanun uyarınca bağlanacak aylığın başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değerinin¹⁷³ yarısı için Kurumca zarara sebep olan üçüncü kişilere rücu edilir.*

¹⁷² Ferit Hakkı Saymen-Münir Ekonomi, **a.g.e.**, s. 132.

¹⁷³ Peşin sermaye değeri: Kurumca, bu Kanunun ilgili maddelerinde belirtilen giderlerin yaş, kesilme ihtimali ve Kurumca belirlenecek iskonto oranı dikkate alınarak hesaplanan tutarıdır (SSGSSK m.3).

Malullük, vazife malullüğü veya ölüm hali, kamu görevlilerinin veya er ve erbaşlar ile kamu idareleri tarafından görevlendirilen diğer kişilerin vazifelerinin gereği olarak yaptıkları fiiller sonucu meydana gelmiş ise, bu fiillerden dolayı haklarında kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunanlar hariç olmak üzere, sigortalı veya hak sahiplerine yapılan ödemeler veya bağlanan aylıklar için Kurumca, kurumuna veya ilgililere rücu edilmez.”

İlgili Kanun maddesinin birinci fıkrasında üçüncü kişilere rücu koşullarına değinilmiş, ikinci fıkrasında ise rücu hakkının kullanılamayacağı kişiler düzenlenmiştir.

Malullük sigortası bakımından üçüncü bir kişinin sorumluluğunun söz konusu olduğu durumlarla ilgili 31.08.2010 tarihli Sosyal Güvenlik Kurumu Genelgesi¹⁷⁴ çıkarılmış ve bu genelgede; “*Sigortalı veya hak sahiplerinin Kurumca hazırlanan Tahsis Talep ve Beyan Taahhüt Belgesinde 10- Ölüm veya Malul Kalmasında Üçüncü Kişilerin Kastı Var Mı? bölümünü işaretlemeleri halinde, öncelikle aylık bağlama işlemi gerçekleştirilecek, daha sonra Kurumun denetim ve kontrolle görevli memurlarınca inceleme yapılacaktır. Sigortalı ve hak sahiplerinin mağduriyetine neden olunmayacaktır. Olaya ilişkin kesinleşmiş bir mahkeme kararının bulunması veya Kurumun üçüncü kişinin kastından haberdar olması hallerinde de üçüncü kişilere rücu işleminin yapılabilmesi için zamanaşımı dikkate alınarak olay hukuk servisine intikal ettirilecektir.*” denilmiştir.

¹⁷⁴ 31.08.2010 tarihli ve 2010/99 sayılı Genelge

3.3. Malullük Aylığı Alanlara Sağlanan Diğer Yardımlar

Malullük şartlarına haiz olan sigortalılara malullük aylığı dışında sağlık yardımları, işe alıştırma, sosyal yardım zammı, yol parası ve zorunlu giderler ve devlet memurlarına emekli ikramiyesi ödenmesi gibi alanlarda da yardımlar yapılmaktadır.

3.3.1. Sağlık Yardımı

Malullük aylığı almakta olanlar herhangi bir prim ödeme yükümü olmaksızın ve ayrıca genel sağlık sigortalısı olarak tescile gerek kalmaksızın genel sağlık sigortalısı (GSS) sayılırlar (SSGSSK m.60/1,f). Dolayısıyla, Kurumdan malullük aylığı alanlar ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişiler Kanuna göre sağlık hizmet sunumundan yararlanırlar.¹⁷⁵

5510 sayılı SSGSSK, GSS'den şu hizmetleri vermektedir: “*Genel Sağlık Sigortalısının ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin sağlıklı kalmalarını; hastalanmaları halinde sağlıklarını kazanmaları; iş kazası ile meslek hastalığı, hastalık ve analık sonucu tıbben gerekli görülen sağlık hizmetlerinin karşılanmasını, iş göremezlik hallerinin ortadan kaldırılmasını veya azaltılmasını temin etmek amacıyla Kurumca finansmanı sağlanacak sağlık hizmetleri şunlardır:*

a) *Kişilerin hastalanmalarına bakılmaksızın kişiye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri ile insan sağlığına zararlı madde bağımlılığını önlemeye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri.*

b) *Kişilerin hastalanmaları halinde ayakta veya yatarak; hekim tarafından yapılacak muayene, hekimin göreceği lüzum üzerine teşhis için gereken klinik muayeneler, laboratuvar tetkik ve tahlilleri ile diğer tanı yöntemleri, konulan teşhise dayalı olarak yapılacak tıbbi müdahale ve tedaviler, hasta takibi ve rehabilitasyon hizmetleri, organ, doku ve kök hücre nakline ve hücre tedavilerine yönelik sağlık*

¹⁷⁵ Ali Güzel, Ali Rıza Okur, Nurşen Caniklioğlu, **a.g.e.**, s. 499.

hizmetleri, acil sağlık hizmetleri, ilgili kanunları gereğince sağlık meslek mensubu sayılanların hekimlerin kararı üzerine yapacakları tıbbi bakım ve tedaviler,

c) Analık sebebiyle ayakta veya yatarak; hekim tarafından yapılacak muayene, hekimin göreceği lüzum üzerine teşhis için gereken klinik muayeneler, doğum, laboratuvar tetkik ve tahlilleri ile diğer tanı yöntemleri, konulan teşhise dayalı olarak yapılacak tıbbi müdahale ve tedaviler, hasta takibi, rahim tahliyesi, tıbbi sterilizasyon ve acil sağlık hizmetleri, ilgili kanunları gereğince sağlık meslek mensubu sayılanların hekimlerin kararı üzerine yapacakları tıbbi bakım ve tedaviler.

d) Kişilerin hastalanmaları halinde ayakta veya yatarak; ağız ve diş muayenesi, diş hekiminin göreceği lüzum üzerine ağız ve diş hastalıklarının teşhisi için gereken klinik muayeneler, laboratuvar tetkik ve tahlilleri ile diğer tanı yöntemleri, konulan teşhise dayalı olarak yapılacak tıbbi müdahale ve tedaviler, diş çekimi, konservatif diş tedavisi ve kanal tedavisi, hasta takibi, diş protez uygulamaları, ağız ve diş hastalıkları ile ilgili acil sağlık hizmetleri, 18 yaşını doldurmamış kişilerin ortodontik diş tedavilerinin 72 nci maddeye göre belirlenen tutarı,” (5510 s.k.m.63/a-d) ile “Hekimlerin veya diş hekiminin muayene veya tedavi sonrası tıbben göreceği lüzum üzerine genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin sağlık hizmetinden yararlanmaları için muayene ve tedavi edildikleri yerleşim yeri dışına yapılan sevkinde, ayakta tedavilerde kendisinin ve bir kişi ile sınırlı olmak üzere refakatçisinin gidiş ve dönüş yol gideri ve gündelikleri; yatarak tedavilerde ise gidiş ve dönüş tarihleri için gündelikleri ile yol gideri Kurumca karşılanır. Kurum gerekli gördüğu hallerde bu fıkra gereğince kişilerin ulaşım hizmetlerini, hizmet satın alma ve kiralama gibi usullerle temin etmeye yetkilidir. Genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin yatarak tedavileri sırasında, hekimin veya diş hekiminin tıbben göreceği lüzum üzerine yanında kalan refakatçinin yatak ve yemek giderleri bir kişi ile sınırlı olmak üzere Kurumca karşılanır.” (m.65/1-2)

Malullük aylığından faydalanan kişilere yapılan sağlık yardımları mülga Kanunlar döneminde de farklı şekillerde düzenlenmiştir.

Örneğin; 506 sayılı SSK'ya göre malullük aylığı almakta olan kişiler ve bunların bakmakla yükümlü oldukları aile bireylerinin, iş kazası ve meslek hastalıkları dışında kalan hastalık durumları ile karşı karşıya kalmaları durumunda, kendilerine hastalık sigortası kapsamında sağlık yardımları yapılması gerektiği kabul edilmiş ve bu yardımların sigortalıların iyileşme sürecine kadar devam edeceği belirtilmiştir (m.34).

1479 sayılı Bağ-Kur ve 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununa tabi olarak malullük aylığı almakta olan kişiler de sağlık yardımlarından faydalanabilmektedirler.

3.3.2. İşe Alıştırma (Rehabilitasyon)

Kurumun malul bireylere yönelik yapmış olduğu yardımlar, malullük aylığı bağlanması veya kişilerin hastalıkları halinde sağlık yardımında bulunulması ile sınırlı değildir.¹⁷⁶ Malullük aylığı almakta olan sigortalılara sağlanan bir diğer yardım, bunların işe alıştırılmalarıdır (SSGSSK m.63/1, b).

İşe alıştırmanın tanımı an itibariyle yürürlükte bulunmayan Sosyal Sigortalar Sağlık İşlemleri Tüzüğü'nün 12.maddesinde yapılmıştır. Tüzüğü'nün ilgili maddesinde işe alıştırma ile ilgili olarak; *“Sigortalılardan sürekli iş göremez veya malul hale gelmiş yahut da gelebilecekleri tıbben kabul edilenlerin, kendi mesleklerinde veya yeni bir meslekte çalışabilmelerini sağlamak amacı ile yapılan tıbbi bakım ve mesleki eğitimi ifade eder.”* denilmiştir.

5510 sayılı SSGSSK'nın 6.maddesinde sağlık hizmet sunucuları tarafından işe alıştırılmakta olan veya rehabilite edilen, hasta veya malullerin sigortalı sayılamayacağı ifade edilmiştir. Bununla birlikte Kanunun 60.maddesinde bu durumda olan kişiler için ilk olarak GSS'linin bakmakla yükümlü olduğu kişi olup olmadığına bakılacağı, GSS'linin bakmakla yükümlü olduğu kişi ise tescilinin

¹⁷⁶ Sait Dilik, “Sosyal Güvenliğin Karşıladığı Riskler ve Türkiye’de Durum”, **Kamu-iş Dergisi**, C:2, S:1, 1989, s. 3.

yapılmayacağı, aksi takdirde 60.maddenin birinci fıkrasında belirtilen hususlardan durumuna uyan bende göre GSS’li sayılacağı belirtilmiştir.¹⁷⁷

3.3.3. Sosyal Yardım Zammı

Malullük aylığı almakta olan kişilere yapılan yardımlardan bir diğeri de sosyal yardım zammıdır. 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu ile birlikte önemini yitirmeye başlayan sosyal yardım zammı, 5510 sayılı SSGSSK yürürlüğe girmesiyle birlikte kaldırılmıştır.

5510 sayılı SSGSSK’nın yürürlük tarihinden sonra aylık almakta olan kişilere sosyal yardım zammı adı altından ek bir ödeme yapılmamakta, bu ödeme kişilere yaşlılık aylığının içerisinde verilmektedir.

Buna karşın 5510 sayılı SSGSSK’nın geçici maddesine konulan bir hükme göre; *“506 sayılı ve 1479 sayılı Kanunlara göre ödenmekte olan sosyal yardım zammı ile telif edici ödeme tutarları, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte ödenen tutarlar esas alınarak, ilgililerin gelir ve aylıklarına ilave edilerek ödenir. Sosyal yardım zammının ilavesinde tamamı dağıtılacak şekilde, hak sahiplerinin gelir ve aylıklardaki hisseleri esas alınır.”* denilmektedir (g.m.1/3). Geçici madde de belirtilmiş olduğu gibi mülga Kanunlara göre sosyal yardım zammı almakta olan kişilerin ödemeleri aynı şekilde devam edecektir.

3.3.4. Yol Parası ve Zorunlu Giderleri

5510 sayılı SSGSSK’nın 65.maddesine göre; *“Sürekli iş göremezlik veya malullük durumlarının tespiti, kontrolü veya periyodik sağlık muayenesi amacıyla yapılan sağlık hizmeti giderleri ile yol ve gündelik giderleri de bu madde hükümlerine göre Kurum tarafından ödenir.”*

¹⁷⁷ Ali Güzel, Ali Rıza Okur, Nurşen Caniklioğlu, **a.g.e.**, s. 500.

Kurum yol parası ve zorunlu giderlerle ilgili detaylı düzenlemeyi Genel Sağlık Sigortası İşlemleri Yönetmeliğinin 31.maddesinde belirtmiştir. Buna göre; “*Yol gideri, gündelik ve refakatçi giderleri için ödenecek tutarlar Sağlık Hizmetleri Fiyatlandırma Komisyonu tarafından belirlenir (GSSİY, m. 31/1). Yerleşim yeri dışına sevklerde yol giderinin ödenmesi, kişinin muayene veya tedavi olduğu yerleşim yeri dışındaki sağlık hizmetinin sağlanabildiği en yakın sağlık hizmeti sunucusu dikkate alınmak suretiyle yapılır. Kişinin daha uzak bir yerleşim yerindeki sağlık hizmeti sunucusuna gitmesi halinde, en yakın sağlık hizmeti sunucusunun bulunduğu yerden itibaren oluşacak yol gideri farkı kendisince karşılanır. Kişilerin özel araçları ile sağlık hizmeti sunucusuna gidiş ve dönüşlerinde mutlak taşıt ücreti ödenir (GSSİY, m. 31/5). Sevk yapılmaksızın yerleşim yeri dışındaki bir sağlık hizmeti sunucusundan sağlık hizmeti alınması halinde yol gideri ve gündelik ödenmez.*” (GSSİY, m. 31/6).

SONUÇ

Bu çalışmada Türk Sosyal Güvenlik Hukuku açısından malullük sigortası kapsamlı bir şekilde ele alınmış ve bu inceleme 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile mülga kanunların karşılaştırılması esas alınarak gerçekleştirilmiştir.

Türk sosyal güvenlik sisteminde malullük sigortası ilk kez 1940'lı yıllarda mevzuata girmiştir. İlk zamanlar ihtiyarlık sigortasının içerisinde düzenlenmiş olan malullük sigortası, 1950'li yıllarda daha müstakil bir kimliğe kavuşmuş ve bağımsız bir sigorta kolu olarak kendine yer bulmuştur. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu yürürlüğe girene kadar, hizmet akdiyle çalışanların malullüğü 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile düzenlenmişken, kendi nam ve hesabına çalışanların sigortalılığı 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu ile, devlet memuru olarak çalışanların sigortalılığı 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu ile, tarımda hizmet akdiyle çalışanların sigortalılığı 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu ile ve tarımda kendi nam ve hesabına çalışanların malullük durumları ise 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu ile düzenlenmiştir.

Fakat, sigortalıların sosyal güvenliklerinin ayrı ayrı yasalarda düzenlenmesi, farklı sosyal güvenlik kanunlarına tabi olarak çalışan sigortalıların hak ve yükümlülüklerinde norm ve standart birliği sağlanmamasına yol açmıştır. Söz konusu norm birliğinin sağlanması adına sosyal güvenlik reformu yapılması gerekli görülmüş ve bu doğrultuda, 20.05.2006 tarihinde yürürlüğe giren ve kurumsal yapıda tek çatı esasını öngören 5502 sayılı “Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu” ile mevcut sosyal güvenlik kurumları olan Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-Kur ve T.C. Emekli Sandığı'nın tüzel kişilikleri sona erdirilerek tümünün malvarlığı Sosyal Güvenlik Kurumu'na devredilmiştir.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortasının kabulüyle birlikte malullük sigortasının kapsamında da oldukça önemli değişiklikler meydana gelmiş,

olumlu ve olumsuz pek çok yenilik hayata geçirilmiştir. Şüphesiz ki, sistemde yapılacak olan birtakım değişiklikler konunun daha rasyonel bir şekilde ele alınmasını sağlayacaktır.

Malullük kavramına yönelik olarak Kanunda net bir tanım yapılmamış olması, malullük sigortasının en temel problemlerinden biridir. Bu anlamda çalışma gücü kaybı, meslekte kazanma gücü kaybı, sakatlık, engellilik, özürlülük ve hastalık gibi kavramlarla sürekli karıştırılmakta olan malullük kavramının daha açık bir şekilde ifade edilmesi isabetli sonuçlar doğurabilecektir. Zira Türk hukuk sisteminde çalışma gücü kaybı ve meslekte kazanma gücü kaybına endeksli olan malullüğün tespitinde, kişinin gelir elde edebilirliğinden çok, tıbbi inceleme sonucu belirlenen hareket kabiliyetindeki azalma dikkate alınmaktadır. Bu anlamda malullük kavramının salt tıbbi ölçülere göre değil, hukuki ve iktisadi olarak da değerlendirilmesi önem arz etmekte, kavramı yeniden ele alıp açıklığa kavuşturacak bir düzenleme gerekmektedir.

5510 sayılı SSGSSK’da, sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce çalışma gücünün %60’ını kaybettiği önceden veya sonradan tespit edilen sigortalıların, bu hastalık veya özürleri sebebiyle malullük aylığından yararlanamayacakları belirtilmiştir. Bu konuda 506 sayılı sayılı SSK’da olduğu gibi ispat yükü sigortalıya yüklenmemiş, tespiti yapmakla yükümlü makam olan Kurum aynı zamanda ispatla da yükümlü hale gelmiştir. Kanunun bu uygulaması oldukça isabetlidir.

5510 sayılı SSGSSK, sigortalıların malullük aylığından faydalanabilmeleri için tıpkı 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununda olduğu gibi 10 yıllık bir fiili hizmet süresi şartı koymuştur. Kanun burada tüm sigortalılar için aynı süreyi esas almıştır. Ancak işçi ve memurların çalışma koşulları kesinlikle aynı olmadığından bu koşul sigortalılar açısından ağır sonuçlara sebebiyet verebilmektedir. Malullük aylığına hak kazanmak için şart koyulan 10 yıl sigortalılık süresi ve 1800 günlük prim ödeme şartı oldukça ağırdır. 506 sayılı SSK’da düzenlenmiş olduğu üzere 5 yıl sigortalılık süresi şartı isteyen yeni bir düzenlemenin yapılması daha uygun olabilirdi.

5510 sayılı SSGSSK, 18 yaşından önceki sürelerle ilişkin özel bir hüküm öngörmüş ve Kanunun uygulanmasında 18 yaşından önce malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olanların sigortalılık süresinin, 18 yaşını doldurdukları tarihte başlamış kabul edilebileceğini belirtmiştir. Oysa İş Kanununa göre 15 yaşında bir birey de çalışma hayatında bulunabilir ve yaşamış olduğu kaza neticesinde çalışma gücünü %60 olarak kaybetmiş olabilir. Ne zaman karşılaşılabileceği öngörülemeyen bir sosyal tehlike olan malullük durumu ile ilgili yaşa endeksli bir sigortalılık süresi belirtilmesi oldukça tartışmalı bir konu olduğundan, yeni bir düzenlemeyle kişilerin mağduriyetleri giderilmelidir.

5510 sayılı SSGSSK'nın 47.maddesinde memur ve kamu görevlilerine yönelik olarak vazife malullüğü kavramına yer verilmiş ve Emekli Sandığı Kanununda yer alan düzenlemeler neredeyse olduğu gibi eklenmiştir. 5510 sayılı SSGSSK tek çatı fikriyle meydana getirilmiştir. Yürürlükte bulunan 506 sayılı SSK, 1479 sayılı Bağ-Kur ve 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunları mülga edilerek her bir sigorta kolu yeniden düzenlenmiştir. Bu anlamda malullük sigortası uzun vadeli bir riski konu almasına rağmen, vazife malullüğünün kısa vadeli bir sigorta kolunun uzantısı gibi 47.maddede düzenlenmesi isabetsiz olmuştur. Yasa koyucunun vazife malullüğünü de 25.maddede düzenlemesi daha uygun olabilirdi.

5510 sayılı SSGSSK ile yeni bir düzenleme yapılarak malullük sigortasından bağlanan aylıklar için Kuruma rücu hakkı tanınmıştır. Buna göre üçüncü bir kişinin kastı nedeniyle malul olan sigortalıya veya ölümü halinde hak sahiplerine bağlanacak olan aylığın başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değerinin yarısı, Kurumca zarara sebebiyet veren üçüncü kişilere rücu edilmektedir. Kanunda üçüncü kişilerin sorumluluğu ile ilgili olarak kusur oranı noktasında herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Dolayısıyla kusurun büyüklüğüne bakılmaksızın üçüncü kişiler zarardan aynı miktarda sorumlu tutulmuşlardır. Rücu mekanizmasının getirilmesi olumludur ancak yeni bir düzenleme yapılarak üçüncü kişiler için rücu oranlarının güncellenmesi daha sağlıklı sonuçlar doğurabilecektir.

Kurum, malullük aylığı almakta olan kişilerin malul sayılmalarına sebebiyet veren sağlık durumlarının devam edip etmediğini tespit etmek amacıyla kontrol muayenesi talep edebilmektedir. Kontrol muayenesi sonucu sigortalıların iş göremezlik dereceleri artmış veya azalmış olabilir. Yine kontrol muayenesi sonucu sigortalıların bir başkasının sürekli bakımına muhtaç hale gelmiş olmaları veya bu durumlarının ortadan kalkmış olma ihtimalleri de olasıdır. Dolayısıyla malullük aylığına hak kazanmış olanların belirli dönemlerde kontrol muayenesine tabi tutulmaları Kurumun en doğal hakkıdır. Ancak 3 ay içinde değil de sonradan kontrol muayenesine giden bir kişinin malullük aylığının kesilmesi sosyal güvenlik sistemiyle bağdaşmaz. Kurum bu konuda kişinin aylığının tamamına el koymak yerine daha cüzi bir yaptırım uygulayabilirdi.

Bir diğer dikkat çeken husus, malullük aylığı başvurusunda bulunmuş olan sigortalılara avans ödenmesi hususudur. 5510 sayılı SSGSSK'ya göre, sigortalılara bu Kanunun uygulanması bakımından hak ettikleri alacaklarının süresi içerisinde ödenememesi halinde, avans verilmesine Kurum yetkilidir. Avans uygulamasına 506 sayılı SSK'da da yer verilmiş ancak Kanunda belirtilmiş olan koşulların oluşmuş olması halinde sigortalıya avans ödenmesi bir zorunluluk olarak yer almıştır. Dolayısıyla avans ödemesinin Kurum takdirine bırakılmadan, 506 sayılı SSK'da yer aldığı şekliyle düzenlenmesi daha uygun olabilirdi.

Bu konuda değinmek istenilen son nokta da malullük sigortasının en önemli sonucu olan malullük aylığının günümüz şartlarına uyarlanması gerektiği sorunudur. Malullük aylığının hesabında prim gün sayısı olarak 9000 gün ve 7200 gün esas alındığından dolayı kişilerin aylıkları oldukça düşük miktarda olmaktadır. 5510 sayılı SSGSSK'ya göre, malullük aylığı alan kişinin aylığı kesilmeden yeniden çalışma hayatına dönmesi mümkün değildir. Dolayısıyla aylığın hem kişiye, hem de bakmakla yükümlü olduğu kişiye yetecek bir miktara yükseltilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Akı Erol, Sevda Demirbilek, (1996), **Sosyal ve Kültürel Hayatımızda Vakıflar ve İlgili Mevzuat**, Alfa Yayınları, İstanbul.

Akın Levent, (2007), **Sosyal Güvenlik Hukukunda Bağımlı Çalışanların Maluliyeti**, Yetkin Yayınları, Ankara.

Akın Levent, (2010), “5754 Sayılı Yasa Sonrasında Yeni Maluliyet Sigortası”, **Prof. Dr. Ali Güzel’e Armağan**, Beta Yayıncılık, C:2, s. 879-923.

Alpar Bülent, (2000), “ILO Sosyal Güvenlik Nihai Raporu ve Gerçekleşen Değişiklikler”, **Kamu-İş Dergisi**, C:5, S:4, s. 1-16.

Alper Yusuf, (2018), **Sosyal Sigortalar Hukuku**, 9.Baskı, Dora Yayınları, Bursa.

Alper Yusuf, Duygu Açık, Ulviye Tüfekçi Yaman, (2018), “Sosyal Güvenlikte Yeni Yol Arayışı: Risk Temelli Sosyal Güvenlik Anlayışından Herkes İçin, Hayat Boyu Sosyal Güvenlik Anlayışına”, **İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, C:20, S:3, s. 389-402.

Alper Yusuf, (2003), **Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar**, Ekin Yayınevi, İstanbul.

Altan Ömer Zühtü, (1998), “Kota Tekniği ve Kota Oranlarının Yükseltilmesi Ülkemizde Daha Çok Sakatın İstihdam Edilmesine Yardımcı Olabilir Mi”, **Mercek Dergisi**, Nisan, s. 25-34.

Aslanköylü Resul, (2010), “5510 Sayılı Kanun’a Göre Karşılaştırmalı Malullük Sigortası”, **Sicil Dergisi**, Aralık, S:20, s. 187-198.

Atanır Hicran, (2011), “Sosyal Güvenlik ve Aile Yardımı Uygulamaları”, **Çalışma İlişkileri Dergisi**, C:2, S:1, s. 143-169.

Ayhan Abdurrahman, (2012), “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Güvenlik İlkeleri”, **Sosyal Güvenlik Dergisi**, C:1, S:1, s. 41-55.

Bağcı Mehmet, (2014), Maluliyet ve Vazife Maluliyeti, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bayartan Mehmet, (2008), “Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler”, **Osmanlı Bilimi Araştırmaları Dergisi**, s. 157-175.

Bigat Şevket Günay, (2008), **Beden Gücünün Azalmasından Kaynaklanan Tespit Davaları**, 1.Basım, Zigana Yayıncılık, İstanbul.

Bilge Yaşar, Ahmet Saltık, Gürhan Fişek, (2012), **İş Kazaları ve Bilirkişilik Kitabı**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Bilgili Özkan, (2008), **Yeni Sosyal Güvenlik Uygulaması**, 1.Baskı, SMMM Odası Yayınları, Ankara.

Can Mehmet, (1987), **Açıklamalı-İçtihatlı Sosyal Sigortalar Kanunu Uygulaması**, 2.Baskı, Savaş Kitabevi, Ankara.

Caniklioğlu Nurşen, (2002), **Hastalık ve Sakatlığın Hizmet Akdine Etkisi**, Beta Yayınları, İstanbul.

Caniklioğlu Nurşen, (2002), “Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Sakatlara Emekli-Yaşlılık Aylığı Bağlanmasına Hak Kazanma Bakımından Bir Karşılaştırma ”, **Kamu-İş Dergisi**, C:6, S:4, s. 249-269.

Caniklioğlu Nurşen, (2006), “5510 Sayılı Kanuna Göre Malullük Aylığı”, **Sicil Dergisi**, S:3, s. 145-161.

Caniklioğlu Nurşen, (2012), “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun Avrupa Sosyal Şartı Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, **Legal Dergisi**, S:3, s. 145-161.

Centel Tankut, (2007), **Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtay’ın 2005 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi**, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi, s. 125-257.

Ceylan Cevdet, (2003), “4958 Sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile 506 Sayılı Kanunda Yapılan Değişiklikler”, **Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi**, S:20, Temmuz-Ağustos, s. 21.

Ceylan Hüseyin, (2011), “Türkiye’deki İş Kazalarının Genel Görünümü ve Gelişmiş Ülkelerle Kıyaslanması”, **Uluslararası Mühendislik Araştırma Geliştirme Dergisi**, C:3, S:2, s. 18-24.

Çakmak İhsan, (2004), **Şerhli Sosyal Sigortalar Kanunu**, 2.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara.

Çelik Nuri, (2019), **İş Hukuku Dersleri**, 32.Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul.

Çenberci Mustafa, (1985), **Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi**, Olgaç Matbaası, Ankara.

Çenberci Mustafa, Turgut Uygur, (1979), **Bağ-Kur Kanunu Şerhi**, Olgaç Matbaası, Ankara.

Devellioğlu Ferit, (1982), **Osmanlıca-Türk Ansiklopedik Lügat**, Ankara.

Dilik Sait, (1992), **Sosyal Güvenlik**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Dilik Sait, (1989), “Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi”, **Kamu-İş Dergisi**, C:1, S:8, s. 12-35.

Dilik Sait, (1989), “Sosyal Güvenliğin Karşıladığı Riskler ve Türkiye’de Durum”, **Kamu-İş Dergisi**, C:2, S:1, s. 3-27.

Elma Ramazan, (2018), **Örnekler ve Uygulamalarla Sosyal Güvenlik Hukuku**, 3.Bası, Seçkin Yayınları, Ankara.

Gülerman Adnan, Sevda Taştekin, (1992), **Ahi Teşkilatının Türk Toplumunun Sosyal ve Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkileri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Gülmez Mesut, (1983), **1936 Öncesi Türkiye’de Çalışma İlişkileri**, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Yayınları, Ankara.

Güzel Ali, Ali Rıza Okur, Nurşen Caniklioğlu, (2020), **Sosyal Güvenlik Hukuku**, 18.Bası, Beta Yayınları, İstanbul.

Kerimoğlu Hande Bahar, (2004), Sosyal Sigortalar Kanunu Açısından Maluliyet Sigortası, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kulaksız Yusuf, (1998), Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Sivil Memurların Emeklilik Sistemi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kuruca Mustafa, Murat Özdamar, (2013), **Tüm Yönleriyle Emeklilik**, Yaklaşım Yayınları, İstanbul.

Limon Resul, (1998), **SSK’da İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Sigorta Kolu**, Tes-İş Yayınları, Ankara.

Okur Ali Rıza, (2012), “Çalışmanın Gelir ve Aylıklara Etkisi”, **Prof. Dr. Sarper Süzek’e Armağan**, Beta Yayınları, İstanbul.

Okur Ali Rıza, (2011), “Eski Yasada Olmayıp Yeni Yasada Olan Hükümler ve Yeni Tanımlar”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Eylül-Ekim, s. 162-198.

Olgaç Cüneyt, Süleyman Tunçay, Mehmet Bulut, (2011), **Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulamaları**, Bilge Yayınları, Ankara.

Olgaç Hasan, (1990), **Sosyal Sigorta Uygulaması**, Temel Yayınları, İstanbul.

Orhan Sadettin, (2011), **Herkes İçin Sosyal Güvenlik Rehberi**, Adalet Yayınevi, Ankara.

Öztürk Onur, Yılmaz Akkoyun, (2016), **Tüm Yönleriyle Malulen Emeklilik**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara.

Saraç Coşkun, (2001), “Sosyal Sigortalarda Risklerin Birleşmesi: Birden Fazla Gelir ve Aylık Bağlanması”, **Çimento İşveren Dergisi**, C:15, S:2, s. 29-49.

Saraç Coşkun, (2002), “Vazife Maluliyeti Kavramı”, **DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C:4, S:2, s. 112-130.

Saymen Ferit Hakkı, Münir Ekonomi, (1966), **Sosyal Sigortalar Tatbikatı**, İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulları Yayınları, İstanbul.

Sözer Ali Nazım, (1984), “İş Göremezlik, Meslekte Kazanma Gücünün Kaybı Kavramları ve Sakatlık Kavramı ile İlişkileri”, **Adalet Dergisi**, Ocak-Şubat, s. 33-46.

Sözer Ali Nazım, (1998), **Türkiye’de Sosyal Hukuk**, 2.Baskı, Barış Yayınları, İzmir.

Sözer Ali Nazım, (2001), “Türk Sosyal Sigortalar Hukukunda İş Kazası Kavramı ve Unsurları”, **Prof. Dr. Nuri Çelik’e Armağan**, 1.Basım, Beta Yayınları, İstanbul.

Sözer Ali Nazım, (2013), **Türk Sosyal Sigortalar Hukuku**, Beta Yayınları, Ankara.

Sümer Haluk Hadi, (1989), “Sakat ve Eski Hükümlü Çalıştırma Yükümlülüğü”, **Adalet Dergisi**, Mayıs-Haziran, s. 22-40.

Şakar Müjdat, (2017), **Sosyal Sigortalar Uygulaması**, 12.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.

Şenocak Hasan, (2009), “Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreç İçerisinde Değerlendirilmesi”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, S:56, s. 409-468.

Şimşek Nergis, (2012), **SSK ve BAĞ-KUR’da Emeklilik**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara.

Talas Cahit, (1983), **Sosyal Ekonomi**, 6.Bası, S Yayınları, Ankara.

Talas Cahit, (1953), **Sosyal Güvenlik ve Türk İşçi Sigortaları**, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik, Ankara.

Talas Cahit, (1997), **Toplumsal Ekonomi**, 7.Bası, İmge Kitabevi, Ankara.

Taşkent Savaş, (2001), “İş Kazası Kavramı”, **Prof. Dr. Nuri Çelik’e Armağan**, 1.Basım, Beta Yayınları, İstanbul.

Topuz Gökçen, (2016), “5510 Sayılı Kanunda Öngörülen Emekli Aylığının Haczedilemezliği Kuralı ve Bu Kuralın Anayasaya Uygunluğu Üzerine Düşünceler”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:65, S:4, s. 3017-3052.

Tuna Orhan, Nevzat Yalçıntaş, (2000), **Sosyal Siyaset**, Filiz Kitabevi, İstanbul.

Tuncay A. Can, Ömer Ekmekçi, (2011), **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, Beta Yayınları, İstanbul.

Tuncay A. Can, (2002), **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, 10.Bası, Beta Yayınları, İstanbul.

Tunçay Süleyman, (2010), “5510 Sayılı Kanunda Hak Sahiplerine Gelir ve Aylık Bağlanabilmesi İçin Sigortalı ve Hak Sahiplerine İlişkin Gerekli Koşullar”, **Legal Dergisi**, S:82, s. 1-2.

Tunçomağ Kenan, (1990), **Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar**, 5.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.

Uluslan İlhan, (1990), **Özellikle Borçlar Hukuku ve İş Hukuku Açısından İşverenin İşçiyi Gözetme Borcu Bundan Doğan Hukuki Sorumluluğu**, Kazancı Yayınevi, İstanbul.

Uşan M. Fatih, (1999), **İş Hukukunda Sakat İstihdamı**, Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası Yayınları, Ankara.

Yazgan Turan, (1981), **Türk Sosyal Güvenlik Sistemi ve Meseleleri**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.

Yazgan Turan, (1992), **İktisatçılar İçin Sosyal Güvenlik**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.

Yelekçi Memduh, (1994), **Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi**, Ankara.

Yelmen Yunus, (2011), “5510 Sayılı Kanuna Göre 4(a), 4(b) ve 4(c) Sigortalılarının Malullük Hali ile Malullük Sigortasından Sağlanan Yardımlar”, **Mali Çözüm Dergisi**, Mart-Nisan 2011, s. 249-258.

